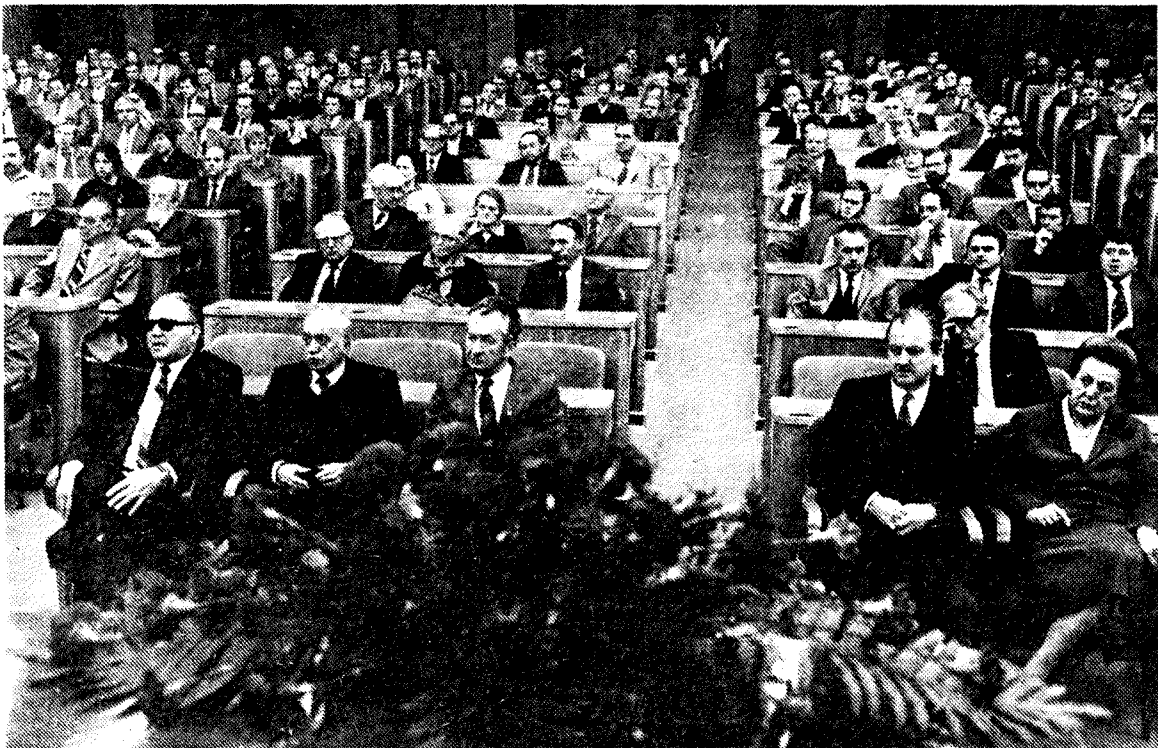

tv-15 naš TOVARIS

Št. 7
23. februarja 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

SNOS nas je uvrstil med suverene narode

V okviru številnih prireditev ob štirideseti obletnici prvega zasedanja Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta so se na slavnostni seji sešli tudi vsi zbori skupščine Slovenije. Njen predsednik Vinko Hafner je najprej pozdravil vse zbrane, med katerimi so bili tudi člani SNOS in predstavniki vseh republiških ustanov, ki so začele delovati v osvobojeni Beli krajini.

Slavnostni govornik, predsednik družbenopolitičnega zbora skupščine Slovenije Ciril Ribičič pa je najprej govoril o tesni povezanosti zasedanja SNOS s kočevskim zborom. Poudaril je, da je Kočevski zbor ugotovil, da je slovenski narod končno vstopil v krog suverenih narodov, SNOS pa je na črnomaljskem zasedanju sprejel pomembne sklepe, ki naj bi Slovincem zagotovili, da bodo ostali v krogu teh narodov.

Znamenita izjava SNOS o pravicah in dolžnostih slovenskega naroda poleg vrste klasičnih pravic in svoboščin našteva tudi pravico do dela. Po besedah Cirila Ribičiča gre torej za začetek ustavnopravnega razvoja, ki je svojo najvišjo točko in poglobitev dosegel pred desetimi leti, februarja 1974, s sprejetjem Ustave SFRJ in SR Slovenije. Zato je potrebno odločno in argumentirano zavračati tista nerazumevanja, napačna razlaganja in odpore, ki skušajo prikazati veljavno ustavno ureditev, zlasti pa samoupravljanje, delegatski sistem in z ustavo opredeljene odnose o federaciji za glavne krivce sedanjih gospodarskih in drugih družbenih težav, je med drugim dejal Ciril Ribičič.

Po slavnostnem zasedanju so se delegati in drugi udeleženci zbrali v predverju in skupaj čestitali Pepci Kardelj ob njeni 70-letnici.

Bojan Kuntarič
Foto: Marjan Zaplatil

Pesnik ponosnega uporništva

»Vsakoletna podelitev Kajuhovih nagrad je prilžnost, da obudimo spomin na slovenskega partizanskega pesnika, vodjo kulturniške skupine 14. divizije Karla Destovnika-Kajuha. Njemu so ideje osvobodilnega in družbenega gibanja dale glavni pesniški navdih. Zanj v največji meri velja, da ga je revolucionarno predvojno delavsko gibanje izoblikovalo in da je bila zanj osvobodilna vojna tematski prostor vse poezije. Letos – 22. februarja mineva štirideset let, odkar je Šoštanjčan padel pri Zlebniku blizu svoje domačije. Tako rekoč pred domom se je končalo življenje mladega, nekaj čez dvajset let starega mladeniča, pesnika ponosnega uporništva...« Tako je dejal v uvodni besedi ob

podelitvah letošnjih Kajuhovih nagrad Franček Bohanec, ki je v nadaljevanju še razčlenil Kajuhovo pesniško podobo in opozoril, da četudi morda danes kdo Kajuhovega pesniškega prispevka k slovenski poeziji ne ceni najvišje, mu vendarle ne more odrekat samosvojesti, ki je podžigala razporedenje ljudi na množičnih mitingih. To so pesmi, pravi Bohanec, ki vežejo svet preteklosti, svet upora zatiranih s svetom boja in vzplamenele revolucije ter svet podobe jutrišnjega dne.

V boj, četudi za ceno smrti, to je bila Kajuhova pot. Zato, pravi Franček Bohanec, je bila njegova poezija tako spontana in pevn.

Povsod še niso dojeli bistva aktivov ZRVS

V Ljubljani je v torek, 21. februarja, zasedalo predsedstvo republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Obravnavalo je informacijo o ustanavljanju in delovanju aktivov rezervnih vojaških starešin na višjih in visokih šolah. Ugotovilo je, da ti še niso zaživel tako, kot bi morali. Okolja, v katerih naj bi delovali, jih niso sprejela tako, kot bi morala, in so v njih videla predvsem nek dodaten organ nadzora. Nedopustno je tudi, da takšnega aktiv ni na vrsti fakultet, med drugim tudi na FSPN in pravnih fakulteti. Člani predsedstva so poudarili, da morajo biti pri tej akciji potrpežljivi. Delovati je treba prek komitejev za SLO in DS. V Mariboru so šli v akcijo za ustanavljanje aktivov v združenem delu na ta način in rezultati so zelo dobri. Podobno naj bi ukrepali tudi na obeh slovenskih univerzah. V Ljubljani bo že v soboto seminar za sekretarje OO ZK na

univerzi in na njem bodo vnovič poskušali pravilno predstaviti pomen in namen aktivov na fakultetah. Predsedstvo je obravnavalo tudi načrt dela revije Naša obramba in časopisa TV-15 Naš tovariš. Opozorilo je, da je treba problem reševanja finančnih težav tednika TV-15 Naš tovariš rešiti na drugačen način, in ne s stalnim prosjačenjem denarja. Predlagalo je, naj bi se dobili vsi zavzeti in določili tudi drugačno vsebinsko zasnovo časopisa, ki bi bila zanimiva za širši krog bralcev, predvsem pa mladine in rezervnih vojaških starešin.

Seje predsedstva RK ZRVS se je udeležil tudi republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, ki je najprej opisal sedanji mednarodni položaj, spregovoril pa je tudi o delu in nalogah s področja SLO in DS v naši republiki.

Bojan Kuntarič

Večkrat odločni »ne«

»... Brez zavestnega in prostovoljnega sodelovanja temeljnih slojev ljudstva, če bi se večale razpoke v koalicijski obliki vodstva OF, če bi si posamezni tokovi prizadevali za osamosvojitve in prestiž ali če bi čakali samo na pomoč tujih tankov, ne bi prišlo do mogočnega osvobodilnega boja. Brez enotnega ljudskega gibanja se ne bi mogli izogniti nevarnosti mešetarnjenja tujih sil, ki so želele zasekati v našo skupnost meje interesnih sfer. Brez opore v enotni ljudski fronti leta 1948 ne bi mogli premagati Stalinovega mita in mu vzeti pravice do razsodbe nad zgodovino...«

O teh odločnih »ne« je govoril Franc Šetinc na slovesnosti ob štiridesetletnici prvega zasedanja SNOS v Črnomlju minulo soboto. Ko je v uvodu orisal pomen in daljnosežno načrtovanje slovenske državnosti v okviru federativne Jugoslavije – na načelih bratstva in enotnosti, enakopravnosti in suverenosti, je Šetinc opozoril tudi na današnje življenje: »Nekateri mislijo, da zgodovinskega NE spričo sedanjih gospodarskih in drugih težav ne moremo več ponoviti. Motijo se, kajti tudi zdaj moramo reči NE vsaki drugi poti, ki ni pot samoupravnega socialističnega samoupravljanja, neuvrščeniosti in federativne ureditve...«

Franc Šetinc je poudaril, da naša sedanja ureditev edina zagotavlja enakopravnost vseh naših narodov in narodnosti, pri tem pa moramo spet odločno reči »ne« vsem, ki bi hoteli to družbo oblikovati po svoje. Ne, velja tudi zaostrovanju odnosov v svetu, pa kritizirstvu brez osnove, spodbijanju vsega, kar smo v letih svobode zgradili in dosegli.

Socialistična zveza je tista najbolj množična organizacija, kjer naj se zrcalijo večje možnosti za boljše rešitve v pluralizmu samoupravnih interesov; družbeni dialog bi moral biti vsakdanja stvar in seveda – brez monopolov. In zavoljo vsega tega je najpomembnejše, da fronto krepimo pri njenih osnovnih celicah, da ne bi ostajalo pri dobri urejenosti na »vrhu« in praznini »spodaj«.

»Ljudje terjajo,« je dejal Šetinc, »manj deklaracij, pa več sklepov, sposobnih za akcijo in življenje...«

Akcija pa bo intenzivnejša in tekoča, če bo organizacija privlačna za ljudi. To slednje pa je v veliki meri odvisno tudi od kakovosti dela ZK, njene ustvarjalnosti in notranjega dialoga; pa ne samo to, tudi celotno delovanje SZDL z oblikami in metodami dela mora spodbujati potrebo ljudi po predlaganju rešitev, po večji samoiniciativnosti.

Nenazadnje je govornik opozoril na še eno od bistvenih stvari: v tej naši Jugoslaviji moramo storiti več, da se bomo bolje spoznavali med seboj, pri čemer se bomo potem tudi lažje razumeli in sodelovali. Posebnosti so lahko le produktivni vir medsebojnega oplajanja, ne smejo pa biti druga do druge vsiljive ali izključevalne, saj se celota, s posebnostmi vred imenuje – Titova Jugoslavija!

Podeljene Kajuhove nagrade 84

V Mali dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani so v torek, 21. februarja, podelili Kajuhove nagrade založb Borec in Partizanska knjiga. Na slovesnosti je spregovoril predsednik založniškega sveta PK Franček Bohanec (več na 3. strani).

Meter z dvema dolžinama

Morebiti je nekoliko laže razmišljati o deviznih dolgovih države ob podatku Jugoslovanske banke za mednarodno gospodarsko sodelovanje, da nam tujina dolguje 2,5 milijarde dolarjev. Med našimi dolžniki niso samo manj razvite države Afrike in Bližnjega vzhoda, marveč tudi ugledne Švedska, Francija, Norveška in Anglija. Res je sicer, da omenjenih milijard ni mogoče pripeljati v trezorje Narodne banke kar čez noč – nekaj tega so posojila (skupaj 60 državam, s katerimi trgujemo), ki pa zapadejo najpozneje leta 1990. Vendarle to pomeni 350 milijonov dolarjev »minulega« deviznega priliva na leto, kar ni od muh.

Dolgovi nekaterih manj razvitih držav bi po sili tržnih zakonov silili v večje kompenzacijske posle (blago za blago), če ne bi zvezni varstveniki vseh deviznih gibanj take posle, ki se jim v svetovni trgovini (ta dosega ta hip dva tisoč milijard prevrednotenih dolarjev) sploh ne izogibajo, z odloki zavračali. Kljub temu da imajo države dolžnice precej takšnih surovin, ki jih zelo potrebujemo, predvsem pa nafto.

Dinar, za katerega nekateri (predvsem pa tisti, ki nimajo dolarjev) trdijo, da je podcenjen za dobro tretjino in da bi ga morali revalvirati (sic!), je lani »umazano zdrnil«, kot temu pravijo svetovni denarniki, za 87 odstotkov v primerjavi s košarico deviz, ki jo sestavljajo nemška marka, italijanska lira, ameriški dolar, avstrijski šiling, francoski frank, britanski funt, švicarski frank, švedska krona, nizozemski forint in japonski jen. Sprijazniti se je pač treba, da so nas razvojne želje in razvojni apetiti dolgo silili v razvoj, ki je presegal naše možnosti, da torej naš denar ni

konvertibilen in da je bil pravzaprav v vsej svoji zgodovini konvertibilen samo enkrat, stodva dni, tam v letu 1931.

Dolgove v tujini, največ pa jih je na konvertibilnih trgih, je mogoče vrniti le z večjim izvozom, čeprav je tudi res, da se je mogoče še malo zadolžiti pri mednarodnem denarnem skladu, ali pa pri zasebnih bančnikih in da je tudi mogoče nekatera odplačila dolgov (za višjo ceno obresti) nekoliko odložiti. Vendar naši izvozniki te dni ne razmišljajo toliko o tem, kako bi več izvozili, niti ne o tem, kako ustreči svetovnim cenam. Bolj se kregajo okrog tega, kako bi razdelili devize, ki jih je treba šele zaslužiti. Deljo pa lahko kvečjemu 45 centov od vsakega nezaslužene dolarja, saj je uprava vse ostalo že pobrala za skupne devizne potrebe.

Zaslužiti na konvertibilnih trgih ni lahko. Bolj to uspeva Sloveniji (78 odstotov vsega izvoza), malo manj Hrvaški, najmanj pa Črni gori in Kosovu (36 odstotkov). Gospodarska politika pač dopušča, da tisti, ki izvažajo na vzhod ali pa prodajajo doma, bolje živijo kot tisti, ki se »prodajajo« na razvitem zahodu. To je najbolje videti prav v zadnjih poskusih, predvsem zveznih uradov, da bi onemogočili vsakršno reprodukcijsko povezovanje izvoznikov in da bi jim namesto gospodarsko pretehtanih povezav, ki ponujajo več, vsilili povezave prek triindvajsetih poslovnih združenj zvezne zbornice, kar pravzaprav pomeni, da bo spet odprta pot za nove administrativne posege, to pot kar v mednarodne gospodarske odnose.

Slovensko združeno delo je ponudilo 14 t. im. »reprocelot«, ki ponujajo poldrugo milijardo dolarjev izvoza, kar je 70 odstotkov slovenskega načrtovanega letošnjega izvoza.

Ponujajo 405 milijonov dolarjev deviznega presežka. In vednar so na izvršilnem odboru siseot rekli »ne«, ker so privrženci česije izrekli samoupravni veto. (Pojasnilo: dovolj je, če je en sam član – predstavnik republike proti, da predlog pade v vodo).

Morebiti bodo argumenti gospodarstva, da ima takšno povezovanje, ki ga negujejo že leta, prednost pred administrativnim krojenjem izvozne usode, zmagali na skupščini siseota, ki bo predzadnji dan tega meseca. Morebiti bo potrebna razprava v zvezni skupščini ali pa celo ustavni spor, saj gospodarstvo tokrat ne misli odnehati pred pritiski uradov. Res pa je, da bodo imele »reprocelote« za urejanje svojih deviznih odnosov na voljo en sam dan, pa tudi to, da so v razvpitem Jugobrodu, ki je po mnenju izvršilnega odbora siseota prava reprodukcijska povezava, sami nekoliko osupnjeni nad to častjo. Kakorkoli: odločitev, ali bo izvoza na zahod več za 15 odstotkov, kot dokazuje samoupravno povezano gospodarstvo, ali pa bo zanimanje za konvertibilne težnje boje povsem zamrlo, je v rokah skupščine siseota.

Naj bo ta odločitev takšna ali drugačna, na dlani pa je, da je prepis okrog delitve tistih 45 centov skregan z vsako logiko, pa tudi – če že hočemo – s prizadevanji stabilizacijskih dokumentov. Ves postopek in vsi dvomljivi argumenti zagovornikov uradniške delitve kažejo, da so imeli prav tisti, ki so črnogledno napovedovali, da bodo uvedli obvezen odstop deviz, če ne drugače, pa pri stranskih vratih. Dinar in dolar sta postala meter z dvema dolžinama.

Ivan Vidic

»Pozabljena vojna« spet v ospredju

Mineva že 41 mesecev, odkar traja ena izmed najbolj nesmiselnih in nespametnih vojn našega časa, iransko-iraška vojna. Njen izburh 22. septembra 1980. leta je pritegnil pozornost vseh sveta. Bilo je od takrat obilo poskusov in pobud, da bi privolili sprti državi k razsodnemu koncu vojne in sklenitvi miru. Združeni narodi in neuvrščene države, še posebej pa islamske države in drugi posredniki so skušali posegati vmes z miroljubnimi pobudami. Vse je bilo bob ob steno. Vojna je tekla dalje. Vendar je postajalo vse bolj očitno, da vojna nima konca, da ni možnosti, ko bi bila ena stran zmagovalec, druga pa premaganec. Polagoma so začela obema vojskujočima se silama pohajati tudi velikanska sredstva, ki jih jih je pogoltnila vojna. Tudi orožja in nadomestnih delov je bilo vse manj, vendar so se vedno za obe strani našli skriti ali pa tudi javni prodajalci in preskrbovalci sodobnega orožja, da sta lahko nadaljevali vojno.

Cim bolj so minevala leta, čimbolj so se nad svet zgrijale mnogotere težave in čimbolj je vojskujočima se silama pohajala sapa, tembolj je iransko-iraška vojna izginjala s prvih strani svetovnega tiska, tako da se je je pred časom celo oprijel vzdevek »pozabljena vojna«.

Toda vojna je – ne glede na to, da je od časa do časa zdrsnila na obrobje mednarodnega zanimanja – neprestano tlela in terjala iz meseca v mesec nove žrtve in prizadevala gospodarstvu obeh držav čedalje hujše rane. Kopnele so količine načrpane nafte zaradi uničenih izvirov in naftovodov, kopneli so tudi nekoč ogromni dolar-

ski dobički, ker je vojna neusmiljeno vsrkavala vse večji del družbenega proizvoda.

Ni ga računalnika, ki bi mogel ta trenutek oceniti vso velikansko škodo, ki jo je tako Iranu kot Iraku prineslo 41 mesecev vojne. Tudi ni v tem času mogoče določiti dejanskega števila žrtev na obeh straneh, ki so padle za to najbolj nesmiselno in nikomur koristno vojno. Sodijo, da presega število mrtvih na obeh straneh 200.000 mož.

Obilo je bilo napisanega v teh letih o vzrokih, ki so pripeljali do vojne med Irakom in Iranom. Ti vzroki segajo celo v davno obdobje perzijskoarabskih sporov pa vse do sedanjih nasprotij med državama glede tega, kdo bo – odkar v Iranu ni več mogočnega šaha Pahlavija – postal gospodar nad Perzijskim zalivom, skozi katerega se pretakajo milijoni in milijoni ton nafte. Drugi strani Iran ni skrival svoje »zgodovinske vloge«, ki naj bi jo prevzel z revolucijo v svoji deželi, da namreč to revolucijo razširi nad ves islamski svet, torej tudi v Irak, kjer so šiti večina prebivalstva. Iraški poveljniki so menili, da bo vojaški udarec proti oslabilnemu Iranu, ki so ga razjedale notranje zmede in trenja, isto kot zarezi z nožem v kos surovega masla, to pa bi zagotavljalo, da se bo vojna bliskovito končala z zmago. Kot izpričuje 41 mesecev vojne, je bil tak strateški in taktični račun popolnoma zgrešen. Zgrešene so bile po drugi strani tudi iranske nakane, da bi s pošiljanjem sfanatiziranih množic nad iraške tanke, Homeiniju preskrbeli slavo zmagovalca.

Tudi v obdobjih, ko je kazalo, da je vojna ob Perzijskem

zalivu pozabljena, pa ni niti za hip prenehala biti ena najbolj nevarnih isker, ki bi utegnile razplameneti svetovni požar. Občasne iranske grožnje, da bodo zaprli Hormoško ožino – skoznjo pa gre poglavitna žila, po kateri ves razviti svet dobiva nafto – so pomenile neposredno nevarnost, da se lokalna iraško-iranska vojna v hipu sprevrže v požar, ki bi mu težko kdo postavljajl meje.

V zadnjem času spet stopa iraško-iranska voja iz pozabljenja. Po eni strani je temu vzrok obnovljena vojaška dejavnost, ta se kaže zlasti v silovitem iranskem bombardiranju iraških obmejnih mest in v obetih novih ofenzivnih akcij proti Iraku. Po drugi strani pa svet postaja tudi vse bolj pozoren na glasove, ki prihajajo iz Bagdada in ki pričajo o pripravljenosti Iraka, da z Iranom po mirni poti poravnava spor in tako napravi konec vojne. To pripravljenost je bilo zaznati iz pogovorov med Milko Planinc in podpredsednikom iraške vlade Tahu Jasin Ramadanom ob njegovem nedavnem obisku v Jugoslaviji. Povsem uradni značaj pa je dobila iraška želja po prenehanju vojne v sporočilu, ki ga je iraški predsednik Husein poslal predsedujoči v neuvrščenem gibanju, Indiri Gandhi in voditelju posredniške misije islamskih držav, gvinejskemu predsedniku Sekou Toureueu.

Zgrešeno bi bilo, če bi v Teheranu take ponudbe razumeli zgolj kot znamenje slabosti Iraka in če bi Homeini še naprej vztrajal pri zahtevi, da je odprava Huseinovega režima v Iraku prvi in bistveni pogoj za prenehanje vojne z Irakom.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Zvezni sekretar za zunanje zadeve Lazar Mojsov se je mudil na uradnem obisku v Avstraliji. S tamkajšnjim zunanjim ministrom se je pogovarjal o vrsti mednarodnih vprašanj, med drugim o položaju v Evropi in raketni krizi, o odnosih med vzhodom in zahodom, o oboroževalni tekmi in drugih pekočih zadevah sodobnega sveta. Pogovori so zajeli tudi vprašanje medsebojnega sodelovanja, ki ga je treba spričo pičlega jugoslovanskega izvoza izboljšati. Lazar Mojsov se je sešel tudi s predstavniki jugoslovanskih izseljencev v Avstraliji.

■ V Varnostnem svetu je tekla razprava o tem, da bi v Libanon poslali čete Združenih narodov, ki naj bi nadomestile ameriške, francoske, italijanske in britanske enote, ki jih želijo vlade teh dežel umakniti iz Libanona. Ameriški predsednik je že izdal povelje, naj ameriška pehota odide iz Bejruta na ladje, zasidrane v pristanišču. Sovjetska zveza se strinja s pošiljanjem mednarodnih čet v Libanonu, postavlja pa pogoj, da se poprej umakne ameriško ladjevje. Razpravo Varnostnega sveta so preložili za nedoločen čas.

■ Med Slovenijo in obmejno madžarsko pokrajino Železno županijo se odnosi vse bolj poglobljajo. O tem priča tudi pravkar končani obisk slovenske delegacije pod vodstvom predsednika izvršnega sveta Janeza Zemljariča. Pogovori z madžarskimi predstavniki so se osredotočili na vprašanja sodelovanja na gospodarskem, turističnem, prometnem in drugih področjih. Med drugim je šlo za pridelovanje sladkorne pese za ormoško tovarno sladkorja. Govorili so tudi o olajšavah za maloobrojni promet in o položaju narodnostnih skupnosti.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Bomo glasovali ali trezno odločali?

Izvršni odbor skupnosti Jugoslavije za ekonomske odnose s tujino je glasoval o 59 prijavljenih tako imenovanih posebnih oblikah povezovanja gospodarstva. Vsi, ki so v gospodarstvu poiskali možnosti za povezovanje (mimo splošnih združenj), so to storili zato, da bi se pač organizirali v skladu z deviznim zakonom ter tako zagotovili nadaljnje ustvarjanje in delitve deviz.

Možnosti pa, kot kaže sedaj, niso kaj prida rožnate.

V tej luči in tudi zato, ker so na izvršnem odboru skupnosti za ekonomske odnose s tujino kar tako, brez posebnega pretehtavanja dvema »posebnima oblikama povezovanja« (izglasovali) dali zeleno luč, so komentariji v javnosti jasni – delegati preprosto niso imeli nobenih skupnih meril. Teh pa seveda niso mogli imeti, če se niso mogli dogovoriti že v prvi

vrsti, pri določanju enotnih meril. Niti toliko se niso mogli pomeniti (da bi vsaj malo olajšali delo zvezni skupščini), da bi vsaj skušali v razpravi uskladiti merila o tem, kaj pravzaprav so (naj bi bile) posebne oblike reprodukcijskega povezovanja gospodarstva.

Jasno je, da so se slovenski gospodarski »zavrnjenci« (pa tudi drugi) pritožili, smo slišali na minulem zasedanju slovenskih zborov v skupščini SRS. Saj so podobna povezovanja v slovenskem gospodarstvu že dosegala in dosejajo uspehe in – prinašajo devize!

Redni spremljevalci in poročevalci iz zveznih logov menijo, da obstaja velika verjetnost, da se tudi na naslednjem sestanku skupščine interne skupnosti Jugoslavije za ekonomske odnose s tujino ne bodo bolje pomenili, kot so se zadnjič. To pa

seveda najbolj skrbi prizadele – gospodarstvenike, ki bi radi imeli vsaj priložnost, da pokažejo, kako znajo in morejo pošteno prislužiti devize, šele potem bi jih pa delili...

Vsi prav dobro vemo, da iz prazne vreče ni kaj vzeti, obnašanje okrog te »vreče« pa ostaja slejkoprej trmasto,

otroško. Po predpostavki: čigavo bi bilo, če bi bilo, oziroma, čigavo bo, ko bo... Čas pa teče. Prihaja marec in prvo tromesečje leta 1984 bo naokrog. Upajmo le, da bosta zmagala zdrava pamet in pošten odnos do skupne stvari, ne pa krilatica, naj še sosedu krava crkne, če je meni koza.

B. Ž. J.

Ponovno preverjanje?

Na seji republiškega odbora ZZB NOV Črne gore so tokrat ponovno zahtevali, naj bi preverili nekatere odločbe o priznanem borčevskem statusu, zlasti tiste, ki so bile nekaterim odmerjene po letu 1976, saj menijo, da je med njimi mnogo nepravilnosti. V razpravi so menili, da bi morali končno prepovedati ljudem, da se po štiridesetih letih »spomnijo«, da so sodelovali v NOB. Predlagali so ponoven pregled nekaterih odločb, za katere ni izključeno, da so bile odobrene na osnovi lažnih izjav in lažne dokumentacije. Razprava je pokazala, da kljub dogovoru po vsej Jugoslaviji (!), da so roki dokončno in za vselej zaprti ter da je treba najhitreje dokončati še neopravljeno delo (v postopku), v nekaterih črnogorskih občinah (Šavnik, Bijelo Polje, Hercegnovi, Plevlje...) še vedno zvečine ugodno (!) rešujejo prošnje za priznanje borčevskega statusa. Pri tem je zlasti nesimpatično to (na kar opozarjajo borci sami, da take izjave (po štiridesetih letih) dajejo prosilcem tudi nekateri iz vrst borcev na pomembnih družbenih položajih.

Kajuhove nagrade 1984 založb Borec in Partizanska knjiga

Letos mineva štirideset let od Kajuhove smrti in tako tudi nekam bolj slovesno zaznamujemo že tradicionalne Kajuhove nagrade, ki jih podeljujeta v sodelovanju založbi Borec in Partizanska knjiga za najboljša izvirna dela, ki so izšla v preteklem letu pri obeh založbah.

Dva avtorja sta prejela letos nagradi ne le za posamezna dela, ampak za obsežnejši opus, ki je izšel pri obeh založbah: to sta Lado Ambrožič-

Novljan in Ivo Zorman. O njunem delu in nagibih za takšno in prav takšno pisanje, smo spregovorili ob letošnjih nagradah.

Kajuhove nagrade pa so za posamezna dela prejeli tudi: dr. Tone Ferenc, Janez J. Švajncer, Ciril Cvetko, Božidar Jezernik, Niko Grafenauer in Miha Vipotnik.

Lado Ambrožič-Novljan

»Nikoli nisem mislil površno«

Govoriva o petih, desetih, petnajstih stvareh. Misel prehiteva misel. Vlado Ambrožič-Novljan ne pusti, da bi se pogovor kakorkoli pretiral. Razkošje misli. Odgovori zaradi tega ostajajo nedorečeni, zamirajo vprašanja. Kritičnost se kosa s prizanesljivostjo, popuščanje z odločnostjo.

»Vedeti je treba, da smo na področju zgodovinskega s tematiko našega odpora storili mnogo. Temelji za nadaljnje delo so trdni, seveda pa s pisanjem zgodovine ni smo razrešili vsega. To je začetek. Začetek za proučevanje (in presajanje v današnjost) vojaške spretnosti. Za vzgojo sedanjega in prihodnjih rodov. Za politični in nacionalni razvoj našega človeka.«

Ni ravno zadovoljen avtor premnogih monografij o partizanskih enotah, denimo o Petnajsti pa Štirinajsti diviziji. Zatorej ne skriva slabe volje. Prvzaprav ne vemo natančno, kaj bi radi. Ni trdnega načrta. To se potem ponavlja pri mnogih drugih dejavnostih, na glas premišljuje, majaje z glavo.

»Ko smo spravili na papir številne monografije, goro podatkov, smo pravzaprav naredili neko vrsto orodja.

To orodje premalo uporabljamo. Lahko bi ga izrabili v šolah, vojaških enotah, spominskih parkih, muzejskih zbirkah, v enotah splošnega ljudskega odpora. Po nekaterih znamenjih sodeč tega ni prav mnogo... Je pa kot kamen trda resnica, da bi v teh monografijah, zapisih takšne ali drugačne vrste našli odgovore na številna vprašanja... Če bi hoteli...?«

Tako misli preskakujeta. Prehajajo v nekakšen red, ki ga je slutiti v ozadju. Red, ki je podlaga za garaško Novljanovo delo. Pisec, ki je general, vojak torej, zna misliti še kako drugače. Vojska je življenjskost in življenje je nenehen boj.

»Vselej sem stvari mislil problemsko, študijsko, niko-

let. V narodnoosvobodilne odbore. Takrat je imel človek popolno možnost izbire, postopek je bil demokratičen. Nismo se kaj prida naučili: kako naj jaz, borec za socializem od leta 1926, danes vplivam na izvolitev. Kako naj nagradim nekoga z najvišjo funkcijo, če pa mu ne zaupam, ker menim, da si to ni zaslužil? Kako naj to naredim?«

Vlado Ambrožič-Novljan se nenehno vprašuje, nenehno dvomi, raziskuje... Če bo pisal. Star je, pravi. A vendarle ne tako star, da se ne bi spogledoval z načrti. Ob tem, da ga boli moralna zagata naše družbe (»smo v krizi, vsakršni...«), vidi izhod. Zanj je izhod – v delu.

»Kadar bom pisal... bom

Lado Ambrožič-Novljan je s Petnajsto divizijo poglobil s širše projekcije bojnega aktivnosti večje partizanske vojaške formacije, s čimer je napisal delo, ki predstavlja novo vrednost pri osvetljevanju narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem in tudi novo kakovost v vojaškem zgodovinskega. Vojnopolične razmere je zajel tako, da se delovanje velike partizanske formacije kaže znotraj nje, hkrati pa v položajih, kjer je morala reagirati na sovražnikove strateške in politične cilje. Avtor je do snovi, obvladane v detajlih, ohranil lastno kritičnost. Z odlikami svojega pisanja je tako ustvaril mnogoplasten in živ zgodovinski prikaz pomembnega dela narodnoosvobodilnega boja ter dopolnil obširni zgodovinski opus o slovenskih partizanskih prigorah in 14. diviziji.

li površno, enostransko, naključno,« pravi trdno prepričan sam vase.

»Tudi moja najnovejša knjiga o Petnajsti diviziji je zastavljena izrecno problemsko. Še to: obravnava problematiko, ki je v splošnem ljudskem odporu nenehno navzoča, torej vseskozi aktualna. Iz tega sledi, da bi se morali učiti iz zgodovine. Pri roki imam primer: zakaj se ne zgledujemo, pri volitvah denimo, pri tistih iz vojnih

pisal o tistem delovanju med vojno, ki je nastajalo pred partizanskim bojem in za njim. Tam smo namreč naredili veliko več napak, kot so jih partizani, borci...«

In še – za konec – z mogočno kretjo roke:

»Udeležba Slovencev v narodnoobrambnih naporih mora biti močna, saj smo prvo organizirano slovensko vojsko dobili vendarle komaj 1941. leta in jo do danes lepo razvili?«

Milenko Strašek

Ivo Zorman

Najljubše je komaj rojeno dete

Če bi se o tem morale odločati matere, bi bilo ob takim naslovu veliko glasnih besedi. Ker pa so pisateljeva deca predvsem njihove lastne stvaritve, je naravno, če imajo najraje tisto svoje dete, ki je šele na poti, ali je pravkar rojeno. Tako je tudi z Ivom Zormanom. Trenutno ima najraje svoj (avtobiografski) vojni roman »Kdo bo meni sveče prižgal«, ki je predlani izšel pri Borcu. O tem, kar pravkar piše, še ni hotel spregovoriti. Pogosto se namreč zgodi, da mu v lepem trenutku začeto pisanje ne ugaja prav nič več in ga, še preden ga komurkoli pokaže, zavre. Kajti, tako čuti, če mu določena misel ali celo besedilo že v začetku ne ugaja, bo še manj ugaјalo drugim.

Koliko knjig je napisal? Natančnega števila ne ve. Tam nekeje, okrog trideset? Tako nekako bo, »z drobižem vred«, pravi. Nekaj del je namenjenih mladini, druga so za odrasle. Med enim in drugim ne dela nobene razlike v načinu dela. Meni, da je pisanje za mladino enako zahtevno in dobro kot za odrasle. Res pa je, da ni enakovredno vrednoteno. Tako kot se je literaturi s partizansko tematiko, ki je dolga leta

po vojni uživala vsakršne prednosti, pritaknilo marsikaj takega, kar si ne zasluži oznake dobra literatura, je tudi v mladinski literaturi včasih lahko »vegetiral« kdo, ki mu je na literarnem področju za odrasle spodletelo.

Iva Zorman smo vprašali, kako to, da v njegovih delih (zlasti zadnjih) srečujemo socialno tematiko, ko je sicer v sodobni mladinski literaturi na Slovenskem skorajda ni. »Mladinsko literaturo pišem s stališča svojega otroštva. Sodobni pisatelji pa s stališča svojih otroštev. Danes je pri mladih socialna problematika potisnjena ob stran, ker takih problemov, kot so bili, ni več. S tem pa nočem reči, da jih sploh ni več.«

Zadržan, bolj tih kot zgovoren, odgovarja zbrano na vprašanja. Na tisto o deški in dekleški literaturi je potrdil, da piše več o dekletih, med-

sprejet pri bralcih že prej. Češki prevod je tudi doživel lep uspeh in pravkar ga v odločkih berejo na radiu. Tisto, kar nastane na podlagi literarnega dela na filmu, meni Zorman, je pa lahko dobro ali slabo. Odvisno pač od umetniške moči novega ustvarjalca.

Ko se je začela vojna, mu je bilo štirinajst let, in ko je oblekel partizansko uniformo, jih je štel sedemnajst. Leta občutljive rasti mladega človeka je torej doživel v izrednih okoliščinah, v katerih so otroci hitreje rasli, večjih kar nenadoma zdrknili v odraslost in zrelost. Je morda v tem delček težave, kadar se želi lotiti pisanja o deškem otroštvu? Morda. Morda pa nas bo pisatelj lepega dne presenetil s tako knjigo. Saj pero mu neutrudno teče, načrtov ima vse polno in tudi začetih del. Morda bo še kdaj zapisal kaj za najmlajše.

Ivo Zorman sodi k pisateljski generaciji, ki jo je druga vojna tako zaznamovala, da se tudi njihovo literarno ustvarjanje idejno-motivno povezuje s časom pred njo, z njo in po njej. Po tej zaznamovanosti ostaja Ivo Zorman humanistično-realistični pripovednik. Svoja dela posveča odraslim in mladini tako, da stvarno življenje nakazuje v vsej resničnosti. Trde življenjske razmere časa mu onemogočajo, da bi svoj literarni svet opleševal, pač pa ga strpno razčlenjuje. S takšnim analitičnim pristopom si je Ivo Zorman ustvaril pisateljski položaj, s katerega svojo tematiko problematizira, razgiba psihološko utemeljuje, nakazuje različne možnosti razpleta in sili bralca k razmišljanju. Izbrana mladinska proza (Na senčni strani mesta, Gnezdo sršenov, Nedeljska jutra, V sedemnajstem in Rosni zaliv) so pripovedi, ki razkrivajo pisateljevo samo svojo podobo.

tem ko je tisto, kar bi lahko označili za »deško«, zajeto iz avtobiografskih virov. Ena takšnih knjig je na primer Gnezdo sršenov. Zelo pa si želi, da bi napisal zares fantovski roman...

Po njegovem romanu Draga moja Iza so posneli tudi film. Zanimalo nas je, ali to pripomore k popularnosti avtorja, pa je bil odgovor nikalen. Ta roman je bil dobro

za malčke? Kaj takega, neposrednega in toplega, kot so bili njegovi Hrčki, Smrčki ali pa Storkovec popoldne. Kdor dela z žarom, pa hkrati nadvse disciplinirano in brez predalčenja (na mladinsko in literaturo za odrasle), ima pač večji krog, kamor lahko sega skozi izkušnjo, spoznanja, spomin in tudi s pogledom v prihodnost.

Bojana Žokalj-Jesih

CIRIL CVETKO: »Življenje in delo Marjana Kozine«

je za knjižno zbirko Znameniti Slovenci opisal življenje in delo partizana Marjana Kozine. Glasbenik se je oddolžil spominu pokojnega tovariša v umetnosti, ki se je s svojim delom zapisal v našo zavest kot komunist, dirigent, glasbeni teoretik, est in pedagog, kot prevajalec, potopisec in še marsikaj, predvsem pa bo s svojo illovo goro, Belo krajino in uglasbitvami številnih partizanskih besedil še dolgo ostal pričevalec našega osvobodilnega boja. Ciril Cvetko je svoje delo opravil z velikim poznavanjem Kozine in glasbene problematike na Slovenskem sploh. Njegovo pisanje je razumljivo, sočno in vseskozi tudi zvesto zasnovi.

JANEZ J. ŠVAJNCER: »Čuden dan v Bukevci«

je napil barvit pripovedni Čuden dan v Bukevci, roman iz življenja v slovenjgoriški vasi med drugo svetovno vojno. V modernistično obliko je uspelo vtikal drobce, ki prikličejo iz spomina medvojno dogajanje, pri tem pa, četudi od strani, izoblikujejo posamezne nosilce pripovedi, da se bralec lahko zivi v njihove enkratne življenjske usode, vezane na tragiko časovnega spleta drobnih vaških dogodkov v prelomnih letih. Tu in tam avtor potegne iz pozabe shrlljive scene, v katerih ljudje niso več prah časa, pač pa resnični ljudje s svojo voljo in dogajanjem. Tu in tam zadobe širše simbolne pomene.

MIHA VIPOTNIK: Likovne zunanje podobe več knjig Borca in PK

je z ostrim občutkom za likovno in vsebinsko sozvočje v zunanji podobi knjige oblikoval številna dela založb Partizanske knjige in Borec. Prav tako je vnesel v slovensko otroško ilustracijo svežino risbe, ki ga s svojo kristalno jasnostjo in inovativnostjo uvršča v kvalitetno slovensko ilustratorsko tradicijo s sodobnim medijskim pečatom. V ilustracijah Miha Vipotnika je močno navzoča njegova izkušnja mestnega otroka, ki je nenehno v stiku s stripom, televizijo in časopisom. Ta poplava jasnih, a v glavnem površnih sporočil gradi senzibilnost mladega mestnega človeka. Očitno je, da se Miha Vipotnik v tem kaosu izvrstno znajde. Jemlje ga ko za svoje igre, ki jim lahko rečemo tudi poezija. Veselje in sproščenost, ki

vejeta iz njegovih ilustracij, na široko odpirata okno v poetičnost urbanega človeka.

TONE FERENC: »Primorska pred ljudsko vstajo 1943«

Monografija Primorska pred vseljudsko vstajo 1943 je zasnovana širše kot monografije o posameznih narodnoosvobodilnih enotah, saj razstira v jedrnatem jeziku in s strokovno-znanstveno neoporečnostjo celotnost osvobodilnega boja sredi zapletenega dogajanja na naši zahodni meji v vsej specifični časi in razmer. Mnoge osvetljave kažejo, da je avtor uporabil nove vire, k starim pa dodal korektore, če jih je zahtevala znanstvena natančnost. Monografija je lahko berljiva, čeprav strogo znanstvena pripoved in vrhunski dosežek sodobnega slovenskega zgodovinskega pisanja.

Ne le milijon

Kako od srca je pesnik zapel o enem samem milijonu, ki ga življenje krotoviči... in vendar ga nikoli ne uniči! Udarno in jedrnat. Kaj bi napisal danes? Ni nas več milijon samo, in tudi življenje nas več tako neusmiljeno ne krotoviči. Pogosto pa si ga zato krotovičimo sami, ko pod »težo stoletij« tako radi poudarjamo besedico samo (milijon nas je...). V opravičilo, se zdi, in malo v tolažbo, čeprav časi takšnega merjenja »veličine« (velikosti) počasi, pa zanesljivo minevajo. In prav čas, v katerem je pretrgalo nit življenja Kajuhu, prerašča s svojo veličino sivino stoletij. Daje nam trdnost izkazanega junaštva in poročilo narodove moči. In zato se zdi njegova pesem preroka, ko pravi: »Moja pesem ni le moja pesem, to je boj vseh nas!... Pa je vendar sreča biti mlad, biti mlad in poln nad!«

NIKO GRAFENAUER: pesniška zbirka »Skrivnosti«

je s poetično energijo in z izbrušeno jezikovno roko prispeval v zakladnico slovenskega mladinskega pesništva svojo najnovejšo zbirko Skrivnosti. Pesmi so napisane tako, da se v njih staplja v organsko celoto otroški svet, kot ga poznamo iz njegove poezije Pedenjped, svet hermetične simbolistične poezije, kakršnega izžareva njegova poezija za odrasle, polna lepote jezika in lepote skrivnostne večpomenosti. Tako pesnik na čutnoprredmetnih osnovah odkriva s poetičnim jezikom duhovne vrednote z novo inačico, ki poetsko domišljijo doživljanje ohranja v mejah obče eksistence tako, da pri tem gradi na resničnem izkustvu vsakega bralca posebej. V razmerju med čutnim in pojmovnim je ostal na prvem, četudi zajema iz duhovnega sveta, s čimer je okrepil v verzih polnost človeškega življenjskega ritma. Pesmi so namenjene mladini, a so bogata duhovna hrana tudi za odrasle. Mnoge med njimi se uvrščajo med vrhunske dosežke slovenske lirike.

BOŽIDAR JEZERNIK: »Boj za obstanek«

je živo in bralno opisal vsakdanje življenje internancev v šestih italijanskih taboriščih z naslovom Boj za obstanek. Avtor z mirno, ostro in z dejstvi utemeljeno analizo posreduje današnji javnosti podoba taboriščnega življenja in razodeva, da je tematika napisana s prizadetostjo objektivnega raziskovalca.

Več povezave z bazo

B. Ž. J.

J. F.

Pogovarjali smo se z rezervnim polkovnikom Ivom Gradiškom Z zastavo na vrhu Triglava

REZERVNI POLKOVNIK IVO GRADIŠEK, samostojni svetovalec za SLO in DS pri Univerzi v Mariboru in predstojnik katedre za SLO in DS pri Univerzi v Mariboru je vsekakor primeren človek za pogovor o problemih SLO in DS, o izkušnjah iz dela ZRVS, o študiju predmeta SLO in DS na Univerzi in o drugih problemih, ki so ta trenutek v središču pozornosti. Letos 9. aprila bo proslavil svojo 60. letnico. Jeseni leta 1943 je stopil v Prešernovo brigado 31. divizije na Mežakliji na Gorenjskem. Naprej je bil borec, kasneje pa sekretar Skoja 3. bataljona Prešernove brigade. Leta 1944 se je udeležil dvomesečne višje skojevske šole v Beli krajini. Po končani šoli je bil v jeseniško-bohinjskem odredu odredni sekretar Skoja. V začetku leta 1945 je kot prostovoljec odšel v jurišni bataljon 31. divizije, kjer je bil najprej borec, kasneje pa politični komisar čete. Sodeloval je pri osvoboditvi Trsta. Po vojni je bil v artilerijski oficirski šoli v Čupriji. Pozneje je sprejel vrsto dolžnosti v štabih enot JLA v Makedoniji, Srbiji in v Sloveniji. Leta 1958 je končal Višjo vojno akademijo v Beogradu – šolo taktike. Po tej šoli je bil načelnik artilerije v mariborski garniziji. Zaradi bolezni se je leta 1968 upokojil. Kljub temu pa ni miroval in je sprejel funkcijo vodje priprav za SLO in DS v vzhodnoštajerski pokrajini.

Bil je tudi komandant TO vzhodnoštajerske pokrajine, imenovan je bil za izrednega profesorja na pedagoški akademiji, kjer je tri leta predaval predmet SLO in DS, sedaj pa je že dobro leto na Univerzi v Mariboru.

Kaj se vam je najbolj vtisnilo v spomin med NOB?

Poleg številnih bojev v Prešernovi brigadi in jurišnem bataljonu 31. divizije so se mi močno vtisnile v spomin sklepne operacije pri osvoboditvi Trsta. Takrat je jurišni bataljon dobil nalogo, da se prebije v Trst in da skupaj s tržaškimi partizani pripravi vse potrebno za prihod 4. armade. Takrat sem prvič doživel ulični boj v mestu, ko smo dobili nalogo za preboj do vojašnice Rosetti. Takrat so nas napadali na ulicah ostanki fašističnih sil. Z odločno akcijo in hrabrostjo

jo relativno majhne enote smo razorožili Nemce in Italijane v tej vojašnici.

Bili ste tudi v patrulji, ki je 20. oktobra 1944 izobesila jugoslovansko zastavo na vrhu Triglava v počastitev osvoboditve našega glavnega mesta. Kako je bilo?

Res je, da sem bil v tej patrulji. Po radiu smo takrat spremljali poročila o bojih ter približanju fronte Beograda. Skojevcu Jeseniško-bohinjskega odreda smo sklenili, da moramo osvoboditev Beograda čim bolj slovesno proslaviti in s svojim dejanjem opozoriti okupa-

torje na naš obstoj. Ko so se začeli boji za Beograd, smo sestavili patruljo, ki je krenila na pot proti našemu naj-

Ivo Gradišek

večjemu vrhu. V patrulji smo bili Jože Rozman, Bogo Tavčar in jaz – skojevcu odreda, poleg tega pa še terenski aktivistki in skojevcu Angelca Vidic in Ivanka Stare.

Na poti na Triglav, na kateri do takrat od nas še nihče ni stopil, smo srečali dva partizanska kurirja. Bila sta to Bernard Rekelj in Anton Pretnar, ki sta se nam pridružila in nam pokazala pot.

Po kateri poti ste šli?

Pot nas je vodila z Mežaklje na Velo polje, kjer smo prenočili. V tej noči je v planinah zapadlo okoli 5 do 10 centimetrov snega. Poskrbeli smo za drog in krenili proti vrhu. Pot je bila zelo težavna, saj smo po grebenu od malega na veliki Triglav bolj »jahali« kot hodili. Na Triglav smo prispeli 20. oktobra in pri Aljaževem stolpu izo-

besili jugoslovansko zastavo. Bili smo zadovoljni, srečni in ponosni. Bil je lep, jasn in sončen dan, pod nami je bila megla, iz katere so štrleli kvišku vršaci okoliških planin. Slovesno smo razvili zastavo, ki jo je sešila članica okrajnega komiteja Skoja Ivanka Gracl skupaj z ostalimi skojevkami. Pri izobešanju zastave se je patrulja postavila v vrsto in izstrelila častni strel. Vpisali smo se tudi v knjigo obiskovalcev in z rdečim svinčnikom zapisali: »V počastitev osvoboditve Beograda – 20. oktober 1944« in se vsi tudi podpisali. Ko smo se vračali, smo se ustavili v vasi Uskovnica, kjer je bil miting Jeseniško-bohinjskega odreda in o opravljeni nalogi poročali komandantu Francu Jernejcu-Milčetu.

Kako ocenjujete študij SLO in DS na mariborski univerzi?

Ta študij kot oblika pripravljanja studentske mladine za SLO in DS na teoretično doktrinarnih zasnovah SLO in DS je specifičen. Poleg študija v obliki predmeta SLO in DS se študentje usposablajo tudi v drugih strokovnih predmetih, kjer so vgrajene vsebine, pomembne za SLO in DS.

Včasih pa so bili pri tem študiju problemi

Ti problemi so bili včasih predvsem pri urejanju kadrovskih problemov. Sedaj pa te probleme uspešno rešujemo z boljšo kadrovsko

zasedbo učiteljev, ki predavajo predmet SLO in DS. Po nekaterih kadrovskih premikih pri predavateljih so bili v posameznih šolah v okviru mariborske univerze doseženi tudi kvalitetni premiki pri usposabljanju in vzgoji študentov. Za ta predmet je med študenti izredno zanimanje, posebej če zna učitelj študente navdušiti za snov in jo povezati z izkušnjami v NOB. Minili so časi, ko so študenti včasih razmišljali, da gre pri predvojaški vzgoji za nujno zo. Sedanji predmet SLO in DS je vzgojno-znanstvena disciplina, ki poleg usposabljanja vključuje tako visokošolske delavce kot študente v znanstveno raziskovalno dejavnost.

Kako se je obnesla katedra za SLO in DS na mariborski univerzi?

Univerzitetni svet je ustanovil katedro za SLO in DS, kar je bila vsekakor novost, ki je drugod ne poznajo. Njen osnovni namen je strokovno izpopolnjevanje in usklajevanje pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela na področju SLO in DS. Katedra je v enem letu delovanja uspela z aktivno udeležbo svojih članov izpopolniti programsko vsebino predmeta SLO in DS z aktualnimi prispevki na področju vojaških dogajanj v mednarodnih odnosih in z izkušnjami NOB. Izdelali smo več kot 300 diapozitivov z ustreznim komentarjem, kjer so v podrobnosti obdelane na zelo primeren način za študente vse tematske vsebine predmeta SLO in DS. Te diapozitive in komentarje s pridomo uporabljajo učitelji pri pouku.

Poleg tega se vsi člani ka-

tedre vključujejo v znanstveno-raziskovalno delo v okviru svojega podiplomskega študija in strokovnega usposabljanja v okviru makro projekta Jugoslavije na področju SLO in DS.

Kot predsednik občinske konference ZRVS Maribor Tabor imate tudi določene izkušnje na tem področju dela. Kaj bi morali še storiti za še večjo aktivnost ZRVS?

Mislím, da je prva naloga vseh organizacij ZRVS, da pritegujejo vsakega rezervnega častnika za čim večjo udeležbo na področju strokovnega vojaškega in vojaško-političnega usposabljanja. To pa lahko zagotovimo samo s čim večjo kvaliteto vzgoje in z uvajanjem nekaterih novih privlačnih oblik usposabljanja, ki bodo pritegnile zanimanje čim večjega števila članov ZRVS in rezervnih oficirjev nasploh. Lani je bilo v občini Maribor Tabor zelo uspešna oblika pohodnega tekovanja na področju SLO in DS, na katerem so poleg članov ZRVS sodelovale tudi ostale pomembne strukture za SLO in DS – civilna zaščita, narodna zaščita in mladina. Rezultati tega tekovanja, ki sta ga organizirali občinska konferenca ZRVS Maribor Tabor in občinska konferenca SZDL Maribor Tabor, nas spodbujajo le k nadaljnjim akcijam na tem področju. Vsekakor bomo morali to obliko usposabljanja v prihodnje še dopolniti z nekaterimi novimi prijemmi in prvimi in jo razširiti tudi na ostale strukture, ki so pomembne za hitrejši razvoj in podružbljanje SLO in DS.

Marjan Kos

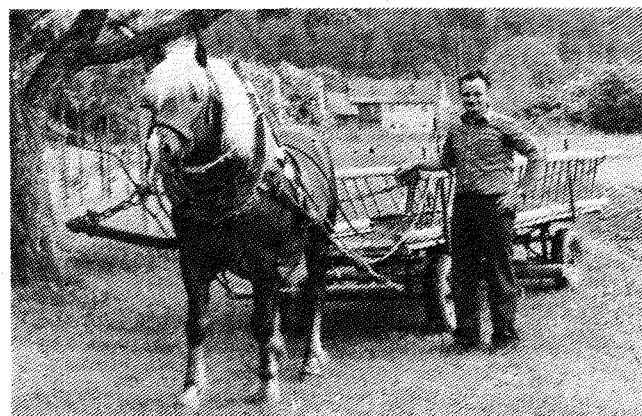
Idealne možnosti za rejo konj

Nedolgo tega sem v športnih oddajah Radia Ljubljane objavil dva prispevka o skoraj idealnih možnostih za organiziranje tako daljinskih voženj kot jahanja po Gornji Savinjski in Zadrebški dolini.

Znano je, da obe dolini s svojim središčem Mozirjem slovita po reji konj. Konji so bistveni del tamkajšnjega kmečkega turizma, pa tudi

pomemben dejavnik SLO. Vse to je vplivalo, da so se kmetje močno navdušili nad rejo haflingerjev, ki se dobro obnesejo kot vprežni, tovarni in jahalni konji. To so konji, ki so zelo zanesljivi v hoji, so trdni in skromni. Trup je lisičje barve, griva in rep pa sta bela. Visoki so kak meter in pol. Pasma izvira s Tirolske, kmalu pa so jih začeli gojiti tudi konjerejci v

Avstriji in na Zgornjem Bavarskem. Pred leti smo končno še pri nas na Krum-

Isti konj, vprežen v voz, ob njem pa stoji Ivan Vrhovnik – Jožetov oče

perku pri Domžalah osnovali nov konjeniški vzrejni center, kjer imajo danes poleg haflingerjev tudi hanoverance.

Tu sem dobil idejo, da bi pripravil ožje tekmovalje med haflingerji in bosančki v jahanju na daljavo in tovarjenju, nastopile pa bi ekipa Krumperka, ekipa Borik in zasebni rejci. Tudi bosančki so izraziti gorski konji, ki so jim v času Avstro-Ogrske dodajali arabsko kri, da bi bili večji in plemenitejši. To metodo je zavrgel šele naš že pokojni hipolog dr. Fehraudin. Vzrejni center za konje te pasme je kobilarna Borike v SR Srbiji. Vsako leto organizira dirko z otovorjenimi konji do bližnjega trga Rogatica, leta 1960 pa so v čast 380-letnice kobilarne v Lipici organizirali jahanje na 580

kilometrov dolgi progi Borik-Sinj. Prejezdili so jo v desetih dneh in prispeli v Lipico na dan osrednje proslave 5. junija. Deset let kasneje pa so jahanje na daljavo pripravili na 350-kilometrski progi

in iz Borik do Sinja prišli v enem tednu, to je 9. avgusta, ravno na dan uradnih albarskih tekmovalj. Zasebni rejci bosančkov pa v glavnem tekmujejo na kmečki ohceti na Kraljevi Sutjeski pri Ka-

kanju v Bosni in Hercegovini. Vsako leto na predpušno sredo morajo svatje na poti k poroki prejezditi 20 do 30 kilometrov in še enkrat toliko nazaj.

Jože Mejač

Osedlan bosanski konjiček med prvo svetovno vojno

Plemenski žrebec pasme haflinger z jahačem Jožetom Vrhovnikom iz Lok pri Mozirju

Kako v prihodnje?

Mestni štab Civilne zaštite v Mariboru se je sestal na svoji prvi letošnji seji in najprej obravnaval smernice o nadaljnji izpopolnitvi in delovanju civilne zaštite v miru in vojni. Pregledali so tudi uresničevanje finančnega načrta posebnega računa za gradnjo javnih zaklonišč občin in mesta Maribora. Razprava je pokazala, da so skrbeli za stara zaklonišča in gradili tudi nekatera nova. Opozorili so tudi na pomanjkljivosti, ki jih bodo morali odpraviti v nekaterih zakloniščih.

Razpravljali so o nakupu osebnih in kolektivnih zaščitnih sredstev v občinah in mestu Maribor in poudarili, da bo potrebno za to akcijo navdušiti hišne svete, delovne organizacije, samouprav-

ne interesne skupnosti, šole in razne organizacije. Menili so, da bi morali v sredstvih javnega obveščanja posvetiti tem problemom posebno skrb in seznaniti občane in delovne ljudi z namenom te akcije.

Na mestnem štabu so razpravljali tudi o problemih preskrbe z vodo v mestu Maribor. Posamezni predeli se razvijajo hitreje, kot urejajo nove vodne vire. V višjih nadstropjih stanovanjskih stolpnih že sedaj včasih ni vode ali pa je pritisk zelo nizek. Zaradi tega je potrebno že sedaj misliti na iskanje novih vodnih virov, že sedaj pa bi morali zagotoviti rezervne vodne vire. Velik pomen pri organiziranju in skrbi s pitno vodo pripisujejo štabom civilne zaštite pri

krajevni skupnostih. Poveljnik mestnega štaba Civilne zaštite Alfred Voh je dejal, da bo treba posvetiti posebno skrb ohranjanju sedanjih vodnih virov. Tudi inšpekcijske službe čaka vrsta nalog pri zagotavljanju nadzora nad vodo in vodnimi viri. Povsod pa bodo morali spoznati, da za zdravo pitno vodo ne morejo skrbeti samo Mariborski vodovod in štabi Civilne zaštite. Samo s širšo družbenopolitično akcijo in prizadevanjem vseh v naši družbi in z zagotavljanjem potrebnega denarja bomo lahko imeli dovolj pitne vode. Pri tem pa moramo misliti ne samo na danes in na jutri, temveč tudi na morebitne izredne razmere.

K. M.

Udeleženci NOB – Prešernovi nagrajenci

Med Prešernovimi nagrajenci za literaturo, od začetka podeljevanja nagrad, od leta 1947 do danes, so pogosto udeleženci narodnoosvobodilne vojne:

Matej Bor (1947, 1952), Igo Gruden (1947), Ivan Potrč (1947, 1955), Tone Seliškar (1947), Karol Grabeljšek (1948, 1976), Anton Slodnjak (1948), France Bevk (1949, 1954), Ciril Kosmač (1949, 1980), Prežihov Voranc (1950), Mira Pucova (1950), Mile Klopčič (1951, 1961), Juš Kozak (1952, 1963), Ferdo Kozak (1956), Cene Vipotnik (1957), Lojz Kraigher (1958), Beno Zupančič (1958), Miško Kranjec (1959, 1964, 1976), Fran Albrecht (1960), Jože Udovič (1962), Edvard Kocbek (1964), Josip Vidmar (1966), Božo Vodusek (1967), Janko Glazer (1968), Lojze Krakar (1977), Filip Kumbatovič (1981), Ciril Zlobec (1982) in Vitomil Zupan (1983).

Nagrade Prešernovega sklada so prejeli:

Matej Bor (1962), Lojze Krakar (1963), Ivan Minatti (1964), Milan Šega (1964), Ciril Zlobec (1965), Ignac Koprivec (1966), Dušan Moravec (1968), Janez Gradišnik (1969), Tone Svetina (1970), Peter Levec (1972), Jože Javoršek (1976) in Vlado Habjan (1977).

Še o Prešernovem nagrajencu Otu Jugovcu

V 5. številki »TV-15« je izšel zapis o Otu Jugovcu, ki je letos prejel Prešernovo nagrado za arhitekturo. Toda Oto Jugovec je bil tudi udeleženec narodnoosvobodilne vojne.

Po kapitulaciji Italije se je pridružil Cankarjevi brigadi, bil je med člani propagandnega odseka, ki ga je vodil književnik Tone Seliškar, in član brigadne tehnike, ki jo je vodil Marjan Seliškar-Črt, sin Toneta Seliškara. Štab Cankarjeve brigade je dal tehniki na voljo italijanski poltovorni avtomobil, na katerem so prevažali razno opremo in propagandni material. V tehniki so bili poleg Otona Jugovca še Pavel Šimenc-Pajo, Milenko Klavara, Mirč Kragelj, Hilda Sedejeva, Tone Felc-Veseljak, Džuro Šmicerberger, Mitja in jaz. Do nemške ofenzive se je tehnika premikala po brigadnom operativnem območju in redno tiskala radijske vesti, občasno brigadni list »Borec« in razne razglase.

Tehnika se je od časa do časa spreminila v pevski zbor ali v igralsko družino, ki je organizirala mnogo mitingov (včasih dva do tri na dan!) od Škofljice do

Če upoštevamo, da so udeleženci NOB od 110 podeljenih literarnih Prešernovih nagrad in nagrad Prešernovega sklada prejeli 48, se pravi skoraj polovico, potem lahko ugotovimo, da je ta revolucionarna in partizanska pisateljska generacija izredno vitalna in kakovostno ustvarjalna.

S temi nagradami pa je tudi temeljito ovržen očitke tistih kritikov in »poznavalcev«, ki trdijo, da je literatura, ki so jo napisali o NOB udeleženci narodnoosvobodilne vojne, črno-bela, saj žirije, ki so ocenjevale literarne stvaritve za Prešernovo nagrado prav gotovo niso nagrajevale črno-belih literarnih izdelkov, temveč so dajale priznanje samo delom, ki so stvarno, objektivno in nepristransko oblikovala snov iz narodnoosvobodilne vojne.

Seveda pa bi se število udeležencev NOB, ki so prejeli Prešernove nagrade še povečalo, če bi pri tej statistiki upoštevali tudi nagrade na drugih področjih. Tako je na primer letošnjo Prešernovo nagrado za stvaritve v letu 1983 prejel za svoj arhitektonski opus udeleženc NOB inž. arhitekt Oto Jugovec.

Mirne peči. Ko je izbruhnila ofenziva, pa so tehniki postali borci kot vsi drugi.

Oto Jugovec je bil vsestranski partizanski kulturnik, zlasti pa je bil zaslužen za brigadne pevske zборе, ki jih je pomagal na hitro sestavljati iz članov propagandnega odseka in tehnike ter borcev.

Družinica kulturnikov v Cankarjevi brigadi ni bila številna, vendar se je lotevala parnih nalog, ki jih je vedno uspešno opravljala v zadovoljstvo štaba brigade. Spominjam se tistih dni, ko je Cankarjeva brigada pozimi leta 1943 blokiral Novo mesto in je tehnika Cankarjeve brigade bivala v Dolžu na Gorjancih. Tam smo se čisto sprijateljili med seboj in bridko občutili sleherni smrt, ki je kosila med nami. Oto Jugovec jo bil vedno vzoren, pravi tovariš, ki smo ga imeli vsi radi. Nihče pa ni mogel tedaj slutiti, da bo postal pomemben slovenski arhitekt, ki je letos prejel najvišje priznanje – Prešernovo nagrado. Vsi člani propagandnega odseka Cankarjeve brigade in tehnike smo ponosni na veliko priznanje in mu iz vsega srca iskreno čestitamo!

Dušan Mevlja

Ob 40-letnici uprizoritve Cankarjevega Kralja na Betajnovi v partizanskem gledališču

Rojstvo gledališke ustanove

Pred štiridesetimi leti – 20. februarja 1944 – je na novo ustanovljeno partizansko Slovensko narodno gledališče (Izvršni odbor Osvobodilne fronte ga je ustanovil 12. januarja 1944) uprizorilo dober mesec po ustanovitvi v Črnomlju svojo prvo premiero: Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi« v režiji partizanskega pesnika in dramatika Mateja Bora in v scenografiji partizanskega slikarja Draga Vidmarja.

Uvrstitev te Cankarjeve drame v spored partizanskega gledališča je pomenila slovo od agitskega teatra in preusmeritev k pravemu, celovečernemu umetniškemu gledališču. Ivan Cankar, ki je že za časa svojega življenja v svoji preroški, svetli literarni viziji napovedal revolucijo in zedinjenje jugoslovanskih narodov v federativni socialistični Jugoslaviji, je bil dramatik, ki ni smel manjkati v sporedu partizanskega gledališča, dramatik, ki mu je dal za začetek zlahtno vsebino in smisel. Z njim je Slovensko narodno gledališče odprlo partizansko gledališko sezono 1944/45, sezono

sredi vojne vihre. Partizanski igralci, ki so se dotlej prekušali večinoma kot recitatorji in oblikovalci manjših, bežnih vlog v skečih in improviziranih odrskih prizorih, ki so jih napisali partizanski dramatik, so se v Kralju na Betajnovi srečali z velikimi, vabljivimi, a umetniško odgovornimi vlogami in z resničnim dramskim gledališčem. Z legendarnim partizanskim zagonom so zavihali rokave in ustvarili za tedanje razmere imenitno dramsko uprizoritev z zelo dostojno umetniško ravni. Ustvarili so vrsto prepričljivih in živih cankarjevskih likov: Kantor je bil Lojze Po-

tokar, Krnec France Presetnik, Maks Jože Gale, Francika Ema Starčeva, Nina Vladoša Simčičeva, Župnik Milan Košak, Hana Bogdana Stritarjeva, Lužarica Nada Stritarjeva, Bernot Jože Tiran in Sodnik Stane Česnik.

Kralja na Betajnovi so uprizorili nato še v Metliki. Prva premiera partizanskega Slovenskega narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju Bele krajine pomeni pomemben datum v kroniki kulturnega in umetniškega dogajanja med narodnoosvobodilnim bojem, pomeni rojstvo prave, umetniške gledališke ustanove, o kateri so partizanski kulturniki dotlej lahko le sanjali... Delo v partizanskem gledališču je po tej otvoritvi steklo, premiere so si sledile in niti občasne hajke jih niso mogle preprečiti vse do osvoboditve...

md

Književniki, padli med NOB Karel Destovnik-Kajuh

Ob 40-letnici smrti

Dne 22. februarja 1944. je rafal iz brzostrelke nemškega vojaka ubil enega izmed najobetavnejših slovenskih pesnikov, legendarnega Kajuha, ki je bil poleg Mateja Bora najznamenitejši pesnik narodnoosvobodilnega gibanja.

Življenjska pot

Destovnikov rod izhaja iz Skorna, blizu Šoštanja. Karel se je rodil 19. decembra 1922 v Šoštanju, kjer je obiskoval osnovno šolo. Od tod je odšel v Celje, kjer se je vpisal na gimnazijo. V Šestem razredu je bil zaradi naprednega mišljenja izključen, izključili so ga zaradi širjenja komunističnih idej (1940), študij je nadaljeval na gimnaziji v Mariboru, kjer je bil pod stalnim policijskim nadzorstvom. Ze kot dijak višje gimnazije je Kajuh postal skojec, ki je iskal stike s prekaljenimi komunisti. Svoje prve pesmi je objavljval v Slovenski mladini, glasilo napredne mladine. Bil je med vodilnimi igralci šoštanske igralske družine, ukvarjal se je s prevajanjem in začel je pisati dramo. V Slovenski mladini je postal prvi pesnik, s psevdonimom Drago Jeran.

V začetku leta 1941 je moral na povabilo vojaškega odseka na vojaške vaje, kar pa je bilo le slepilo, odpeljali so ga v taborišče Medjуреčje pri Ivanjici. Po prihodu iz Ivanjice je odšel spet v Maribor. Izbruh druge svetovne vojne mu je preprečil, da bi končal srednješolski študij. Odšel je med prostovoljce, po vrnitvi so prišli ponj gestapovci in ga odpeljali v Šmartno pri Slovenj Gradcu. V nemškem zaporu je bil nekaj tednov, nato so ga odpustili. Septembra 1941 so prišli Nemci v Šoštanj po Destovnike, da jih izselijo, starše in brata so Nemci odgnali, Kajuh pa se je skrnil pred njimi. Nato je zbežal v Ljubljano, kjer je živel v ilegali. Bil je obveščevalec varnostne obveščevalne službe in se je izogibal pogostim preiskavam.

V partizane je odšel konec avgusta 1943. Njegova prva postaja je bila Kočevski Rog, Baza 21. Se pred kapitulacijo Italije je postal vodja kulturniške skupine 14. divizije. Januarja 1944 je odšla divizija na svoj legendarni pohod na Stajersko. Dne 22. fe-

bruarja 1944 je hišo v Šentvidu nad Zavodnjo napadla ponoči nemška izvidnica. V kuhinji so našli mrtvega Kajuha. Pokopali so ga v kraju, kjer je padel. Po osvoboditvi so njegove posmrtnne ostatke prenesli v Šoštanj v rodbinsko grobnico. Danes leži na pokopališču v Podkrajju pri Velenju.

V svojem kratkem (padel je še ne dvaindvajsetleten) življenju, ki je bilo od vsega začetka namenjeno revoluciji, je živel nemirno, bogato

Karel Destovnik-Kajuh

življenje. To življenje in delo so preučevali po osvoboditvi mnogi literarni zgodovinarji. Prvo tiskano izdajo njegovih pesmi je uredil Mile Klopčič leta 1944 v izdaji glavnega štaba partizanske vojske. Leta 1949 je izdal knjigo o Kajuhu Dušan Moravec pod naslovom Kajuhove pesmi. Emil Cesar je izdal dve knjigi o Kajuhu: Zbrano delo (1966), ki je doživelo dve izdaji, in Karel Destovnik-Kajuh (mladinska knjiga, 1979). Z ukazom predsednika federativne republike Jugoslavije Josipa Broza-Tita je bil Karel Destovnik-Kajuh odlikovan z ordenom narodnega heroja 21. julija 1953.

Umetniško ustvarjanje

Svoje prve pesmi je objavljval v Slovenski mladini, Mladem Prekmurcu, Srednjeolcu in v Sodobnosti. Vsebovale so v veliki meri

socialno in nacionalno noto. V letih 1941–1944 je Kajuh dozoril kot človek in pesnik. Pisal je tudi ljubezenske pesmi, ki se mu prepletajo z mislijo na svobodo, in pesmi, posvečene slovenskim materam. Kajuh je spojil intimnost in prepričanje mladega Slovenca v revolucionarnarja z najgloblji prizadevanji svojega ljudstva. Našel je novo obliko sožitja posameznika s svojim ljudstvom in po njem s človeštvom. (Viktor Smolej).

V pesniku Karlu Destovniku Kajuhu smo dobili izredno dragoceno osebnost z največjimi moralnimi vrlinami, kot so poštenje in popolna vdanost revolucionarnemu boju za pravičnejšo družbeno ureditev ter boju za osvoboditev domovine. Bil je pesnik, toda njegova beseda se ni porodila iz fantazije mladostnika, temveč je bila umetniško izrazen zapis načel, po katerih je živel! Čutil je s svojim narodom ter ujel v pesmi njegove želje in hrepenenja po boljšem, pravičnejšem urejanju sveta. Moč njegove besede je bila in je v tem, da ne tarna in toži, temveč osvešča in spodbuja k uporu. Kajuhov dosledni boj za boljše medčloveške odnose, ki preveva njegovo poezijo, pa je začel graditi nove mostove med nami in drugimi narodi, ki so ga z obudovanjem sprejeli v številnih prevodih (Emil Cesar v knjigi »Karel Destovnik-Kajuh«).

Kajuhove pesmi niso prevedene samo v vse jezike jugoslovanskih narodov, temveč tudi v angleščino, ruščino, nemščino, italijansčino, francoščino, češčino, slovaščino, poljščino, albanščino, makedonščino, grščino, romunščino, turščino in finščino.

KAJUH pesnik borec.

Slovensko narodnoosvobodilno gibanje ima dva velika poeta. Mateja Bora in Kajuha. Med NOB sta bila najbolj živa in najbolj navzoča med borci, med partizani. Brez enega ali drugega ni moglo biti prav nikakršnega mitinga, proslave, praznovanja, tabornega ognja, predstave. Njuni verzi so prešli v meso in kri borcev. Njune verze so uglasbili številni partizanski skladatelji. Kajuh je pred štiridesetimi leti padel na pragu svobode, na pragu svojega plemenitega cilja: osvobojenja slovenskega naroda. Padlo je njegovo mlado telo, a njegov zanosni duh še živi, živi v srcih borcev, ki ga ne bodo nikdar pozabili, njegova čudovita pesem ne bo nikdar umrla.

Dušan Mevlja

Prispevek v kulturno zakladnico v preteklih letih

Vse manj ugodnih sapic in toplega sonca je bilo za naložbe, pa kljub temu je nekaj sadik rodilo sadove; obnova kulturnega doma v Podgorju in kulturnega doma v Slovenj Gradcu, dela pri obnovitvi dvorane v Šmartnem, obnova mestnega obzidja pa prenova in širitev Muzeja ljudske revolucije v Koroški pokrajinski muzej revolucije, ureditev prostorov Umetnostnega paviljona, preselitev matične knjižnice Ksaverja Meška v posebno poslopje na Glavnem trgu.

Podoba kulturnih prizadevanj pa ne bi bila popolna, če ne bi pridali k mozaiku še uspešno povezovanje ljubiteljske dejavnosti, ki na leto pripravi čez 200 prireditev, in poklicne, ki ima zelo razvejeno delo. Tudi skrb za kvaliteto rast je kamenček, ki ga ne smemo prezreti, pa pestrejša oblike in strokovnih sil je bilo več in mlajših.

Naše poklicne ustanove so dopolnile svoje delovanje z nekaterimi novimi nalogami: tako je matična knjižnica uredila čitalnico in dejavnost povezala še z usmerjenim izobraževanjem, muzej je pridobil status in ugled koroške pokrajinske ustanove, galerija išče svojo podobo in prostor še v raziskovalnih nalogah in specializiranih razstavah, Radio Slovenj Gradec je postal pokrajinska ustanova, Zavod za spomeniško

varstvo v Mariboru je odkrival in predstavljal del naše arheološke preteklosti itd. Vsa ta razgibanost kaže pomembne cilje, široke naloge in delovno pripravljenost kulturnih delavcev – aktivnih, poklicnih in nepoklicnih. Ob tem pretresanju moramo posebej zaznati trajni lesk nekaterih dosežkov; zasnitek parka oz. predstavitev dela rimskega grobišča Colatio, obnova partizanske bolnišnice Trška gora, postavitev spomenika NOB v Mislinji ter na Selah, izid monografije o Slovenj Gradcu, bogatitev Gaja svobode, postavitev na novo muzejske zbirke od 1918–1945 na našem območju in ustanavljanje dokumentacijskega centra o koroškem partizanstvu, razstavi Za boljši svet in Domače in umetne obrti, izhajanje časopisa Odsevanja, srebrno odličje MPZ Slovenj Gradec v Celju in morda še kaj. Globoko so se ukoreninile tudi starotrške poletne igre, občinska pevska revija mladinskih in odraslih pevskih zborov, razstava prizadevanja v delovnih organizacijah, uspehi folklornih skupin, širina razstavnega in drugega kulturnega programa MK, trajnejše kulturno sodelovanje z zamejskimi Slovenci, s pobrateno občino Gornji Milanovac ter kulturno sodelovanje v znamenju bratstva in enotnosti v okviru širitve Titovega gaja.

Adolf Ankon

Kakšna bo usoda Hongkonga?

Petmilijonski Hongkong, po svoje anahronističen, pa vendar harmonična mešanica ostankov britanskega imperija in kitajskega načina življenja, je prav gotovo posebnost, jugovzhodno-azijsko središče, kamor se stekajo poti svetovne trgovine brez carinskih dajatev. Mesto naj bi leta 1997 postalo sestavni del Kitajske, prenosu oblasti in prihodnji ureditvi Hongkonga pa so tudi namenjeni že dobro leto in pol dolgi izmenični pogovori med kitajskimi in britanskimi predstavniki. Velika Britanija je namreč leta 1898 kot močna imperialistična in pomorska sila pod pretnjo topov od kitajskega cesarstva izsilila pogodbo o najemu Hongkonga za dobo 99 let. Tedaj je bilo mesto majhno ribško mesto, vendar se je z leti razvilo v veliko, moderno mesto, v izredno ugodno vojaško in trgovsko pristanišče na skrajnem kitajskem jugu. Danes je velempeto, ki je še kako privlačno, izredno razgibano, hkrati pa tudi pravi raj za pot do dobičkov in sklepanje bajnih poslov.

Čeprav je do leta 1997 še dobrih trinajst let, pa se številni, predvsem pa prebivalci velempeta že sprašujejo, kakšna usoda jih utegne doleteti potem, ko bo napočil čas prenosa oblasti v britanske na kitajsko. V dobrem letu so se kitajski in britanski strokovnjaki sešli kar desetkrat, vendar komisija za vprašanje Hongkonga še ni dosegla soglasja. Kitajska stran namreč vztrajno zagovarja svoja stališča, po katerih bo Hongkong pač takrat njen, uradni London pa po drugi strani ne bi rad odstopil svoje suverenosti nad premožnim megalopolisom, kaj šele nad strateškim vojaškim oporiščem in trgovskim pristaniščem.

Zahod je, in to počne še zdaj, kitajsko vladno nenehno opozarjal, da se utegne ob izteku pogodbe dobiti del prebivalstva, še posebej premožnejših in strokovnjakov, izseliti, da bo ves tuj kapital začel počasi odtekati, da se bodo občutno zmanjšale vse tuje naložbe, da bo nastopila množična brezposelnost, skratka da bo nastala pravcata zmeda. Vsi tisti, ki se niso prepustili takšnim opozorilom, menijo, da kljub za-

menjavi oblasti posledice ne bi smele biti tako strašne. Svoje razmišljanje podkrepjujejo z dejstvom, da bi Kitajska v tem primeru morala odpisati osem milijonov dolarjev, kolikor na leto iztrži z izvozom v Hongkong in prek njega v svet.

Ugibanja so se razblinila potem, ko je kitajski državni svetnik Ji Peng Fej v začetku februarja nakazal vsebino najnovejšega načrta o prihodnosti Hongkonga, potem ko bi postal del Kitajske. Načrt menda določa in zagotavlja zdaj veljavni družbeni in gospodarski sistem te britanske kolonije, sicer pa bo po letu 1997 mesto postalo posebno kitajsko administrativno območje. Upravljal naj bi ga svobodno voljeni kitajski državljani, ohranil bi prosti trg, prosto luko in konvertibilno valuto, ob tem pa še vedno ostaja odprto vprašanje njegove neodvisnosti v zunanji politiki in vojski.

Velempeto se zdaj kljub solidni gospodarski razvitosti ubada z nemalo problemi, ki so za večmilijonske prestolnice še posebej značilni. Med najbolj zgočimi je prav gotovo vprašanje kriminala.

Novice o najnovejših dogodkih s hongkonških ulic namreč močno spominjajo na akcijske filme, ki po naključju ali ne prihajajo ravno iz Hongkonga. Domačini se zadnje čase poleg prihodnosti samega mesta vse pogostejše sprašujejo, ali je sploh varno pohajkovati po ulicah tega velempeta. Bančni ropi, pustošenje in ropanje v premožnejših četrtih so bili zlasti med »lunarnim« novoletnim festivalom skoraj pravilo. Policijska poročila so po eni strani navajala, da takšnih krvavih obračunov ne pomnijo že dobrih petnajst let. Po drugi strani pa so svoje varovanje skušali prepričati, da je bil val nasilja normalna posledica občutno večjega obtoka denarja pa tudi evforije ljudskih množic, ki je za »lunarni« festival toliko bolj značilna.

Koliko je bilo žrtev nasilja, niti ni natančno znano, gotovo pa je, da so krivdo hitro začeli pripisovati novim kitajskim priselencem, katerih število znaša na leto že skoraj 30 tisoč (podatek velja samo za zakonite priselence iz kitajskih pokrajin). Predstavniki za socialno delo in za stike s priselenci ob tem na-

vaja podatek, da 60 do 70 odstotkov priselencev nima primerne usposobljenosti za zaposlitev. Tako se udinjajo za vsako, naj bo še tako neprijetno delo, pa čeprav je znano, da so bili starejši kitajski priselenci v preteklosti, zahvaljujoč svoji podjetnosti, eni najbolj zaslužnih za uspešen razmah in uspeh hongkonškega gospodarstva.

Kriminalistični strokovnjaki pa tudi sociologi iščejo

Utrip s hongkonškega bazarja

vzroke za vse več žrtev nasilja v sorazmerno lahkem nakupu orožja, streliva pa tudi orožnega lista, hkrati pa tudi v naraščajoči udeležbi novih kitajskih priselencev v organiziranem kriminalu. Ob prebiranju statističnih po-

datkov vidimo, da se je število obtoženih z 41 v letu 1978 povzpelo na dobrih tisoč v letu 1982, lani pa celo na 4816, kar pomeni 14 odstotkov vseh obtoženih. Še enkrat velja poudariti, da gre v teh primerih tako za legalne kot ilegalne, v glavnem kitajske priselence. Od leta 1978 znaša število vseh priselencev kar dobrih petsto tisoč, kar je 10 odstotkov vsega prebivalstva. Večina jih je stara od 16 do 30 let.

Policijski inšpektorji zdaj poudarjajo, da so novi kitajski priselenci toliko bolj vpleteni v oborožene obračune in ropanja, ker imajo menda lažji dostop do orožja, hkrati pa opozarjajo, da naj bi bila Kitajska poglaviti vir za preskrbo orožja, ki ga v Hongkong prinašajo popotniki ali ribiči na svojih barkah. Del zajetega orožja je bil menda izdelan že leta 1940. Za dokaj pestro ponudbo orožja obtožujejo tudi ZDA, Tajsko in Južno Korejo. Krivdo kitajskih priselencev utemeljujejo tudi z bogato kitajsko tradicijo, saj je znano, da je bila starejša generacija priselencev dobro organizirana, ko je šlo za zaščito lastnih interesov v posameznih mestnih četrtih. Te četrti so bile za tujce praviloma nedostopne. Današnja moderna bratstva ali združenja s takšnimi ali drugačnimi imeni menda že presegajo starejša in nič ne zaostrjajo za »uspehi« sicilijanske ali na primer čikaške mafije.

Hongkonške oblasti na novo plimo nasilja za sedaj odgovarjajo samo s poostrenim nadzorom orožja, z bolj razpredeno detektivsko mrežo pa tudi s povečanim števi-

lom policijskih enot in odločkov za zatiranje kriminala.

Socialni delavci in sociologi samo s takšnim poostrenim nadzorom seveda niso zadovoljni in poudarjajo, da bi morale oblasti poseči v korenine zla, ne pa se samo spopasti z njegovimi simptomi. Zakonodajna komisija je že pred leti naročila študijo o vzemirljivem porastu nasilja, vendar je za zdaj ostalo le še pri zahtevi. Problem sožitja med priselenci in »domačini« ni zgoč samo v Hongkongu, vendar je v njegovem primeru več kot očitna kampanja, da bi breme nasilja bolj ali manj naprtili le priselencem, vse to seveda tudi v znamenju leta 1997, ko naj bi Hongkong postal kitajski.

Kitajski premier Jao Ci Jang je med letošnjim obiskom v Washingtonu med drugim poudaril, da bosta družbena in gospodarska ureditev Hongkonga po kitajskem prevzemu ostali nespremenjeni še nadaljnjih 50 let. Takšna izjava brez dvoma potrjuje, da se je Peking v primeru Hongkonga odločil za neke vrste kompromisno rešitev, ki bi naj zadovoljila tako Kitajce kot Britance. Vrata za pogajanja ostajajo še naprej odprta, prvi pogovori pa se bodo nadaljevali septembra letos.

Usoda Hongkonga je po temtaku do leta 1997 znana. Da se bodo stvari spremenile, potrjuje nenazadnje tudi britanska ministrska predsednica, ki pravi, da po tem letu ne bo prav nobenih možnosti, da bi zadržali britansko administrativno upravo.

Miha Lamprecht

naša reportaža

Smrt Lenkinega spremljevalca

Pri Udovjeku je bilo vsega konec

Z bombo v rokah in s šklepetajočimi zobmi

Hodiva s Heleno Zupančev po ne ravno strmim bregu, iz katerega že bodejo trobentice. Pot je blatna in veter mrzel, pod suknjo se je zalezal in besno maje veje mačic ob poti. Proti Vojniku se vrtinči sneg, na Konjskem se blešči sonce.

In ko takole tudi Helena, ženica srednjih let, ki zanese, kaj hoče, popotuje v dolino ali iz nje, pač premišluje. Ko prebiraš korak za korakom, ti kaj drugega tudi ne preostane. Misli o marsičem. Kot vsi pač. O marsikom, ki je križal njeno, ne ravno lahko življenje. O fantu, ki je padel za sosedovo hišo.

Pred dolgimi meseci je prišla k meni.

»Rada bi, da bi kaj napisali o partizanu, ki je tik pred svobodo padel v bližini naše hiše!«

Petrova zgodba je tudi zgodba gozdarja Rudija.

Na rebrih, obsijanih s soncem, se belijo počitniške hišice sredi med trdnimi kmetijami. Ob sobotah in nedeljah je tukaj zelo živahno.

Trobentice je vse več...

»Kmalu po sedmi uri tretjega januarja 1945. leta,« je zasoplo začela Helena, ne da bi spremenila korak, »so se po Krklečevem hribu kot sence tihotapile postave. Bili so Nemci. Peter, takrat je bil star pet let, in jaz sva prva zagledala še nekoga drugega: tik ob vasi so tekli tudi partizani.«

Kaj se je dogajalo, se je vprašala Helena.

Zasopli partizani so štrinjastletno dekletce povprašali, če je morda videla, da bi že kdo pred njimi pribežal tod skozi. Kje da je pot, so vprašali. Vse se je zgodilo bežno, Heleno je oplazilo kot hladna senca, potem se je začelo streljanje.

Dekletce ljudi ni poznalo. Takrat se je izza hiše prikazala druga skupina bežečih partizanov. Med njimi je He-

lena spoznala Rudija. Kaj vse se je dogajalo v tistih kratkih minutah, Helena ni vedela: takrat je padel partizan Peter.

Mogočni venci debele žice leže za še mogočnejšo zgradbo, ki je bržkone kdaj pozna-

Helena Nakrst-Zupanc

la tudi lepše čase. Gradbeni material bržkone. Na prostem, slabim na voljo in dobrim za jezo. Le kdo bi si delal sive lase zaradi tega. Milijon več ali manj...

Zdaj Helena pač mora priti do sapa. Niso to dvajseta leta.

»Priletli so mimo kmeta

Udovjeka, Žlaus se pišejo in pri stopnicah na skedenj je partizana Petra zadelo. Nemci so streljali tudi na očeta in mater, ki sta med hišo in hlevom. Začeli so obkoljevati vas in ko so sredi dneva prišli k nam, se je začelo neskončno premetavanje po hiši, zasliševanje, trde besede so padale podolgem in počez, grožnje so si sledile, nam, otrokom, je šlo na jok... Mama je vse tajila, nič ne vem, je ponavljala... Očeta so odgnali do Petra, mrtvega partizana, ki je še vedno ležal tam, kjer je padel. Nemec je oklofotal mater. Počasi so se ob mrtvem Petru zbrali vsi vaščani. Da bi ga prepoznali. A Petra zares nihče ni poznal. Franca Topolaka, Videnškovo Fani, Turnškovo Marijo, Trobiševi, Nežko in Ivanko so za nekaj dni zaprli. Trobiševi sta bili pozneje odpeljani v Begunje. Zapirali so tudi iz vasi Šmartnega, Rup in Lanšperka.«

Mrtvi Peter je ob kozolcu ležal tri dni. Tri dni so kot stekli psi hodili okoli razdejanega nesrečnega in vasi tudi nemški vojaki. Ob trupu so se ustavljale brce in smeh, prostastvo je žalilo ljudi s Konjskega.

Blazniškovega Rudija sva pobrala ob poti.

Pred devetintridesetimi leti je bil v skupini partizanov, v kateri je tekel tudi Peter.

Tik preden je spomladi 1944. leta odšel k partizanom, je aktivist OF Rud Blazinšek-Dušan vozil hrano v Lanšperk, v Rupe, za vedevejševce, ki se jim je pozneje še sam priključil. Dodelili so

ga v drugo četo drugega bataljona VDV brigade in mu za komandirja postavili Jožeta Marolta, partizana iz Savinjske doline.

Zgoraj, na Konjskem, na razpotju, je vleklo, kot da se je na pogorje spravila vsa ve-

Rudi Blazinšek-Dušan

trovnost tega sveta. Žvižgalo je in zavijalo okoli hiš, nekje je loputala odtrgana deska, za vasjo se je drl pes, človeka ni bilo ne videti ne slišati.

Rudi je razlagal. »Milan Skok si je zaželel, da bi prišel k njemu za spremljevalca in tako sem zares bil pri njem prav do hajke, o kateri je pripovedovala Helena.«

Na dan Petrove smrti se nas je na mojem domu na Konjskem čisto po naključju ustavilo kakšnih petindvajset partizanov. Tudi prespali smo, nekateri v hiši, drugi v hlevu. Zjutraj, bilo je že svetlo, je prisopihal Rudi Trobiš, partizan, ki se je zdravil doma. Bežite, je izdaval, Stalnerjev breg je poln zelencev.

Borih petdeset metrov od hiše je že začelo pokati. Zadelo je Ivana Črepinška, vendar ga niso dobili. Po kakšnih dvesto metrih smo se razkopirali.

Z Milanom Skokom nas je ostalo kakšnih deset. Pribežali smo v vas Brezovo in od tam v loške gozdove.

Zavili smo k Heleni, se re-

sili vetra in mimo Udovjek, kjer je ležal Peter, gospodar je prišel izza ogla, rekli smo nekaj besed, odšli na toplo.

V loških gozdovih so fantje ležali pod smrekami, ko so Nemci v strelcih prečesavali gozd. Ko so se naposled prikazali na planem, so Nemci vžgali po njih. Rudi je kar nekako otrpnil: bežal je zadnji v vrsti in ko je ropotalo, je nenadoma začutil, da ga noge ne nosijo. Zavedel se je, da je to strah. Pred njim je tekel Peter. Rudi je vedel, da je treba tisto grozno občutje v sebi premagati, da ga edino to lahko reši.

»Edina rešitev za nas, je nadaljeval Rudi, ko smo se nekoliko »odtalili« v Heleninem zavetišču, je bil beg skozi vas, čeprav so bili tudi tam Nemci. Odločili smo se. Pri Udovjeku je Petra zadel rafal. Spodbil sem se ob njegovem telesu in padel nadenj, vendar sem se hitro pobral in bežal naprej. Helena je mislila, da sem ranjen, ker

marsikaj – pri kmetu Gmajnarju sem bil dva dni zakopan v hlevu pod jaslami – dokler se nismo končno spet vsi dobili pri kmetu Turnšku na Konjskem.«

Kdo je bil pravzaprav Peter?

Partizan Peter Zavolovšek je bil doma iz Šmartnega ob Dreti. Po Rudijevih besedah je bil spremljevalec znane celjske aktivistke Lenke Gabrovec. Fant je bil pogumen, oster in odločen, hiter v odločitvah...

Po treh dneh, ve povedati Helena, sta ga njen oče Ivan Naraks in Matija Videnšek pokopala v bližnjem gozdu. Helenin oče je želel nesrečnemu stesati krsto, a mu Nemci tega niso dovolili. Tudi tega, da bi Petra pokopali kje drugje, niso dovolili – le v gozdu. Kot poginulo žival...

Oče Naraks je bil še v partizanih, ko se je po gričih veselo raztegnila svoboda: 18. junija 1945 so prišli domači

Pri kozolcu Udovjekove domačije: gospodar Jože Žlavs kaže kraj, kjer je padel partizan Peter.

sem bil ves krvav. Ves čas je pokalo za nami. Zdaj je veljalo le, izvleči se iz obroča. Odšli smo vsak na svojo stran. Jože Tratnik-Zorko je splezal na smreko in prečepel na njej ves dan, jaz sem se zalezal pod mlinsko kolo Ograjškovega, Peclnovega mlina in čemel tam do noči, z bombo v roki in zobje so mi šklepetali... Nemci so tisti dan dvakrat preiskali mlin.

Potem se mi je zgodilo še

po Petra in Helena jim je pokazala, kje počiva.

»Pa bi le bilo prav, da bi se na Petra in njegovo partizanstvo in smrt spomnili s skromno ploščo. Nič velikega. Da bi se vedelo. Ali ob gozdu, ali pri Udovjeku,« je bolj sam zase spregovoril Rudi. Helena besed ni preslišala. Nikakršno zapravljanje ne bi bilo, sta ko mimogrede navrgla...

Milenko Strašek

Praznovanje in odlikovanja za borce 31. divizije v Žireh

Partizanske enote 31. divizije, imenovane Triglavska, so pred 40. leti, v oktobru 1943, pregnale nemškega okupatorja iz zgornjega dela Poljanske doline in 23. oktobra 1943 osvobodile Žiri. Odlej so se enote te divizije pogosto zadrževale po vaseh okoliških hribov žirovske kotline. Štab divizije je bil v letu 1944 večkrat nastanjen v hiši gostilničarja Milana Poljanskega, po domače Modrijanovca na Selu pri Žireh.

Enote 31. divizije so se poslednjič zadrževale na območju Zirov s štabom pri Modrijanovcu na Selu februarja 1945. Tedaj so bile v sestavi divizije tele enote: Prešernova, Gradnikova in Vojkova brigada, jurišni bataljon divizije, ki je bil ustanovljen v začetku decembra 1944 na Dobračevi pri Žireh, ter druge prištabne enote divizije. Ob bojih in velikih uspehih partizanske vojske Jugoslavije in ob 26. obletnici ustanovitve Rdeče armade 23. februarja 1945 je priredil divizijski štab v Žireh veliko praznovanje. K slovesnosti podelitve odlikovanj hrabrim borcem je prispeval mimohod borcev nekaterih enot te divizije. Proslava se je končala s pestrim kulturnim programom in mitingom v delavnici Čizmarske zadruge v Žireh. Domači aktivisti in mladinci so po okoliških hribih zakurili kreso-

ve. Cutiti je bilo skorajšnji konec vojne, ljudje in borci so veselo zaneseni manifestirali.

Mimohod enot se je odvijal na Dobračevi pred županova gostilno. S posebej zato zgrajene tribune je spremljal mimohod štab divizije na čelu z Evgenom Matejko-Pemcem, komandantom divizije. Ob tribuni je igrala divizijska godba na pihala. Na slavnostni tribuni je komandant Pemc odlikovanim borcem iz enot divizije pripel na prsi odlikovanja. Od teh predstavljam dva:

Janez Malavašič-Jovo, Češmelov s Praprotnega brda, občina Logatec. Takrat je bil obveščevalec obveščevalne točke »Krakov« obveščevalnega centra 31. divizije. V Dolomitski odred se je vključil leta 1942 in deloval kot obveščevalec na območju Polhograjskih Dolomitov. Z zbranimi podatki je pripomogel, da so sredi februarja 1945 on, Stanko Mlinar in Wieslav Nowikowski-Džimi, vsi obveščevalci točke »Krakov«, minirali tovorni vlak pri Stari Vrhnikih. Odlikovan je bil z redom za hrabrost. Danes živi v Kranju kot rezervni major JLA.

Sava Kerševan, Kerševanova z Gradišča pri Renčah, takrat radiotelegrafistka v štabu 31. divizije. Ze februarja 1943 se je vključila v

prvo Kraško četo, odkoder je odšla na Dolenjsko v Tomšičevo brigado in nazaj na Primorsko v Gradnikovo brigado, Škofjeloški odred in štab divizije. Odlikovana je bila z redom za hrabrost. Danes živi v Kopru (poročena Kocjan) in je poročnik JLA v rezervi.

Predstavim naj tudi komandanta Evgena Matejko-Pemca, ki so ga prebivalci Poljanske in Selske doline v škofjeloškem okrožju na Gorenjskem imeli za svojega. Bil je med prvimi partizani, ki so v letu 1942 na tem območju orali ledino. Zgodaj pomladi 1942 je prišel iz Polhograjskih Dolomitov v Škofjeloško in nato v Poljansko četo 2. Poljanskega bataljona 1. grupe odredov. Dne 28. aprila 1942 je z borci Poljanske čete sodeloval v vojaški akciji, ko so napadli in uničili nemški avtomobil v Brodeh. S svojo sposobnostjo se je kmalu uveljavil, zato je bil že decembra 1942 imenovan za političnega komisarja 3. Poljanskega bataljona Gorenjskega odreda, marca 1943 pa za političnega komisarja Gorenjskega odreda. Kasneje je bil vodja obveščevalnega centra 31. divizije in 9. korpusa. V tem času je organiziral pomembni diverzantski akciji v rudniku živega srebra v Idriji in Postojnski jami. Decembra 1944 je bil imenovan za komandanta

31. divizije. To dolžnost je opravljal vse do smrti. Kmalu po praznovanju 31. divizije v Žireh, v marcu 1945, se je začela na tem območju in območju Primorske velika nemška ofenziva. Kljub trpljenju in mnogim žrtvam med borci in aktivisti so borci 9. korpusa in 31. divizije zmagoslavno vkorakali v Gorico, Trst in Tržič. Pri osvobajanju teh krajev je 3. maja 1945 ob Soči padel tudi priljubljeni Evgen Matejko-Pemc, komandant 31. divizije. Pokopan je bil z vsemi vojaškimi častmi na pokopališču v Tržiču pri Trstu. Dne 20. decembra 1951 je bil imenovan za narodnega heroja.

V enote 31. divizije je bilo vključenih veliko borcev z območja Zirov. Maršal Tito je mnogim izmed njih podelil čin nižjih in višjih oficirjev JLA. Pomembno funkcijo je imel domačin Janez Jan-Svoboda kot vodja obveščevalnega centra pri štabu 31. divizije.

V spomin na 31. divizijo so ob 40. obletnici ustanovitve enote leta 1983 poimenovali v Žireh glavno cesto skozi naselje Cesta 31. divizije. Prav tako so odkrili spominsko obeležje na hiši pri Modrijanovcu na Selu, kjer je bil med vojno večkrat nastanjen štab 31. divizije. Ze 18. oktobra 1969 pa so na hiši Ivana Blažiča pri Županu na Dobračevi odkrili spominsko ploščo, kjer je bil 7. decembra 1944 ustanovljen jurišni bataljon 31. divizije. Spominsko obeležje na ta bataljon je tudi na združnem domu v Žireh.

Janko Mrovlje

Godba na pihala 31. divizije. Foto: Stanko Mlinar, Žiri.

Janez Malavašič-Jovo, obveščevalec 31. divizije, odlikovan z redom za hrabrost 23. februarja 1945 na Dobračevi pri Žireh. Foto: Stanko Mlinar, Žiri.

Sava Kerševan, radiotelegrafistka pri štabu 31. divizije, odlikovana z redom za hrabrost 23. februarja 1945 na Dobračevi pri Žireh. Foto: Matija Debeljak, Sovodenj.

Trije borci iz Polhograjskih Dolomitov. Fotografirani 23. februarja 1945 na Dobračevi pri Žireh. Fotograf neznani.

Janez Jan-Svoboda (z leve), vodja obveščevalnega centra 31. divizije in njegov namestnik Božo Mravljec. Foto: Stanko Mlinar, Žiri.

Evgen Matejko-Pemc, komandant 31. divizije 23. februarja 1943 na Dobračevi pri Žireh pripel na prsi odlikovanja borcem 31. divizije. Foto: Stanko Mlinar, Žiri

Mimohod enot 31. divizije z zastavo 23. februarja 1945 na Dobračevi pri Žireh. Fotograf neznani.

Odlikovani borci 31. divizije v postroju na slavnostni tribuni 23. februarja 1945 na Dobračevi pri Žireh. Foto: Stanko Mlinar, Žiri

Mimohod enot 31. divizije pred slavnostno tribuno 23. februarja 1945 na Dobračevi pri Žireh. Fotograf neznani.

Kurirji štaba 31. divizije z bolničarko Franciško Sirca-Zmago. Foto: Matija Debeljak, Sovodenj.

MAKS ZADNIK

Janeževo brdo med NOB

Janeževo brdo je slikovito, na ozki vzpetini vzhodnih obronkov Brkinov ležeče staro kmečko naselje, ki je nastalo na najkrajšem prečnem prehodu iz Istre proti Pivki in je oddaljeno le 3 kilometre od slovitga srednjeveškega premskega gradu ter 11 kilometrov od občinskega središča v Ilirski Bistrici. Prve, doslej znane podatke o vasi lahko dobimo iz premskih urbarjev iz leta 1498, v katerih je zapisano ime vasi in dve vaški kmetiji (hubi). Na eni je tedaj gospodaril kmet Tomaž, medtem ko drugi kmet ni omenjen po imenu. Morda smemo domnevati, da je bil prav ta Tomaž prvi znani prednik, po katerem se je izoblikoval pri Paškovih družinski priimek Tomažič, ki je dal več kot 400 let pozneje slovenskemu delovnemu ljudstvu po očetovi strani enega izmed najposobnejših, najpogumnejših in zlasti med primorskim ljudstvom najbolj priljubljenega revolucionarja Pinka Tomažiča, saj je bil njegov oče Josip Tomažič rojen prav v tej majhni, 17 kmetij obsegaajoči brkinski vasi.

Tudi Pinko se ni v svojem otroštvu in mladosti le rad vračal na očetov rojstni dom k Paškovim, temveč je tu živel že med prvo svetovno vojno skupaj s svojo materjo Ermo in njenimi sorodniki iz družine Colja-Tomažev iz Škrbine na Krasu, ki so kot vojni begunci prišli v Brkine. Potem pa je kot mladenič pogosto prihajal na Janeževo brdo k stricu in od tam tudi navezoval številne stike s prijatelji in znanci, organiziral sodelovanje s tovariši iz celice komunistične organizacije na območju Ilirske Bistrice, Brkinov, Vremske doline, Reke in Pivke. Na Janeževem brdu si je 1934. leta od kmeta Majdiča tudi kupil pištolo za 34 lir, naslednje leto pa od tam 15. septembra 1935 tudi pobegnil čez Pivko v Jugoslavijo. To še ni dovolj raziskano in vključeno v Pinkovo revolucionarno dejavnost, oziroma njegovo biografijo. Prav o tej Pinkovi dejavnosti ni bilo ničesar povedanega na simpoziju v Kopru ob 40. letnici njegove smrti novembra 1981.

Cepprav sodi Janeževo brdo s svojimi 17 kmetijami in z 78-100 prebivalci v letih

1931-1948 med manjša naselja, je vendarle vloga narodno zavednih vaščanov med NOB kot zaradi njene pomembne gospodarske zmogljivosti ter ugodne topografske lege ob prehodu čez Reko in železnico Pivka-Reka na smeri partizanskih kurirskih zvez in pohodnih poti partizanskih enot med Notranjsko, Brkini in Istro.

Janeževo brdo, kjer je živel leta 1900 154 ljudi (med njimi je bilo 27 služkinj in hlapcev (s Pregarja, Rjavč, Brezovega brda in drugih brkinskih vasi), je slovelo skupaj z Ostrožnim brdom, Suhorjem in drugimi vzhodnobrkinskimi naselji že vsaj od srede 19. stoletja zlasti po umnih sadjarjih (Ti se morajo predvsem zahvaliti ugodnim naravnim možnostim in izvrstnemu učitelju, premskemu kaplanu Alešu Petru, ki je 1826. leta ustanovil na Premu eno oddelčno osnovno šolo in že pred letom 1850 učil kmete v premskem okolišju umne gojitve sadjarstva, nato pa napisal v Trstu eno izmed prvih knjig o tem problemu v Slovenščini), prizadevnih živinorejcih in dobrih

kmečkih gospodarjih, saj so na manjših vaških kmetijah redili po 3 do 4, na večjih pa tudi 10-12 goved, par konj ali volov. Večji kmetje so pridelali do 30 ton krompirja, 1500 do 2000 kilograma fižola; ko pa je sadje dobro obroditlo, so nabrali tudi več kot 50 voz jabolk in češp ter jih vozili v Trst na trg prodajati. Brkinsko sadje - zlasti češnje in češplje - je posebej slovelo po svoji okusnosti, zato so ga radi odkupovali tudi v tovarni Epinger, na via Conti v Trstu. Trgovsko podjetje Fratelli Abua pa je več let zapovrstjo organiziralo odkup sadja doma v Brkinah, kjer je bil dostop s tovarnjaki. In ne le v Trst, brkinski sadjarji so zlasti češnje in češplje uspešno prodajali tudi na Pivki, Notranjskem in drugod. Tako mi je sedaj že pokojni Franc Čandek-Grgo 1972. leta pripovedoval, da je v začetku tega stoletja peljal z vozom prodajati češnje v Loško dolino, nazaj pa si je iz vasi Podcerkev pripeljal ženo Franco, ki sta 69 let in 8 mesecev srečno živela na Janeževem brdu in oba dočakala visoko starost nad 90 let. Kolikšno nazadovanje je vas doživela v 80 letih v SFRJ, dokazuje dejstvo, da je 1982 živel v 10 naseljenih vaških hišah le 30 ljudi, ki je redilo okoli 30 goved, več kot 10 let pa se v vasi ni rodil noben otrok.

Kot se spominja vaška aktivistka OF Ivanka Tomažič Colja, sestrična Pinka Tomažiča, je ostalo še tik pred drugo svetovno vojno - zadnjič tudi leta 1943 - potem, ko so kakovostno sadje prodali, še toliko drugorazrednega, da so posamezni kmetje iz njega natri in izprešali še 46 hl mošta in nakuhali iz češpelj več kot 10 hl prvovrstne silovke. In skoraj vso to piščo so popili aktivisti in partizani, ki jih je bilo zlasti 1944. leta vedno dovolj v gostoljubni vasi.

Zato je bil tudi namestnik političnega komisarja 14. divizije Matevž Hace upravičeno navdušen nad dobroto brkinskega sadja in darežljivostjo brkinskega ljudstva, potem ko je po

večdnem stiskanju pasu v ledeno mrzlih sneniških gozdovih v noči na 12. november 1943 prispel z divizijo na Janeževo brdo in so borci čakale ob poteh številne vreče, polne sladkih jabolk.

Visoka narodna zavest vaščanov in protifašistični odpor

Janeževci in Janeževke so bili v medsebojnih odnosih kljub težavam dokaj strpni in solidarni, v razmerjih z italijanskimi okupatorji pa v vseh 25 letih nepokorni, nemišljivi in hladni, saj se je v njihovih srcih razrašalo kljubovanje. Fašistično okupacijo so prenašali v prepičanju, da je začasna in se bo ob prvem prihajanju pretresla. To dokazujejo številna uporna ravnanja in obnašanja vaščanov, med drugim zlasti prepevanje slovenskih pesmi, pa tudi prepovedano kuhanje žganja. Oboje so vaščani kljub strogim italijanskim pretnjam s hudimi kaznimi vsa leta prikrito izvajali. Finančni stražniki pa so odkrili le en tovrstni prestop pri kmetu Francu oz. Bobeku. Dr. so bili ljudje že v drugi polovici prejšnjega stoletja dokaj pisмени in narodno zavedeni, dokazuje dejstvo, da je na bližnjem Premu, kot je že omenjeno, delovala od leta 1826 osnovna šola, ki so jo obiskovali tudi janzevski otroci. Še bolj neposredno pa to trditev dokazuje ohranjeno pisemce deda Pinka Tomažiča-Janeza, ki je leta 1872, ko je služil pri avstro-ogrske žandarmeriji v Gorici, pisal svojem domov v lepem stilu in osnovni izobrazbi primernem slovenskem jeziku. Ko pa je pozneje postal v domači vasi, ki je bila ena izmed najmanjših občin v državi, župan, je zavračal korespondenco v nemškem jeziku s tem, da je uradnikom postojnskega okrajnega glavarstva zagotavljal, da ne bo odgovarjal na dopise, pisane le v nemščini. Tudi na vabila za sestan-

Prleški partizani od 1941 do 1945

Čeprav je bilo narodnoosvobodilno gibanje na ljutomersko-radgonskem območju pod vodstvom Jožeta Kerenciča, Vinka Megle, Štefana Kuharja in drugih organizatorjev OF že prve mesece okupacije precej razgibano, je od 1941-1942 odšlo k partizanom iz Prlekije sorazmerno malo ljudi. Vzrok je bil v tem, da so bile prve slovenske partizanske enote daleč stran, to je na Dolenjskem, Gorenjskem in v Savinjski dolini.

Verjetno je Branko Bokša iz Tomaža prvi odšel po Kerencičevi zvezi že avgusta 1941 prek Ljubljane k partizanom na Dolenjsko. Oktobra 1941 sta šla po zvezi Kerenciča in Kuharja med partizane v Savinjsko dolino Jakob Vreča in Franček Pintarič, domačina iz okolice Gornje Radgone.

Poleti 1942 sta Jože Lacko in Franc Osojnik osnovala na območju Andraža (danes Vitomarci) in Urbana (Desternik) v Slovenskih goricah partizanski vod, ki se je razvil v četoico 15 partizanov. Ti Osojnikovi partizani so poglani nemškim žandarjem strah v kosti in ptujski gestapo si je zelo prizadeval, da bi jim prišel do živega. Uspelo mu je vriniti v četoico dotedanjega sodelavca OF kmeta in mlinarja Kneza, ki je Osojnikove partizane izdal, da so jih sovražniki obkolili, jih nekaj pobili, nekaj pa zajeli. Osojnik in Lacko sta takrat sicer pobegnili, toda kmalu so ju dobili. Lacko se je po begu skrnil pri sorodniku, ki pa ga je izdal. V ptujskih zaporih so Lacka strahotno mučili in ubili. Osojnik se je zatekel v Pohorski bataljon, od koder so ga poslali na terensko politično delo v Slovenske gorice. Kmalu je bil izdan in ubit. Z uničenjem Osojnikove čete so mladeniči iz Prlekije spet morali iskati zveze za odhajanje k partizanom na druga območja.

Pomladi 1942 se je organizirala blizu Maribora Ruška partizanska četa, ki jo je vodil Jože Knific-Iks iz Ruš. Že maja sta se vključila v to četo domačina iz Radomerja pri Ljutomeru brata Janko Pihler-Don in Matija Pihler-Savo. Ruška četa je imela zvezo z delavcem Jako Novakom, ki je stanoval v Slivnici pri Mariboru blizu železniške postaje pri kovaču. Z njim je bil povezan Andrej Novak, napredno usmerjeni jugoslovanski podoficir, ki nas je na začetku okupacije zbral okoli sebe za delovanje proti okupatorju. Spomladi 1942 smo postali Nemcem sumljivi in grozila nam je aretacija. Vzpоставili smo zvezo z Jako Novakom v Slivnici in odločeno je bilo, da odidemo 24. junija 1942 v partizane Andrej Novak, Stanko Červič in jaz. Dogovorjeno je bilo, da se dobimo pri gostilni Šti-

bler v Mariboru. Tam določenega dne nismo dobili nadaljnje zveze in se je Stanko Červič iz Maribora vrnil v Radomerje, midva z Andrejem Novakom pa sva odšla do Stiblerjevih v Slivnico do Jake Novaka in še isti večer sva dobila zvezo z Ruško četo.

Slavko Ivajnšič-Boris, rojen 24. 9. 1922, je bil zaposlen kot vinogradniški delavec v Železnih dverih pri Ljutomeru. Že junija 1941 se je vključil v sestavi 1. Pohorskega bataljona. V njem se je Ivajnšič bojeval kot partizan Rigo, dokler ni 11. novembra 1942 odšel na ljutomersko območje kot spremljevalec poverjenika IO OF Slovenije Ivana Nemca-Vojka. Julija 1943 je postal komandir zbirne čete v Godemarcih in januarja 1944 sekretar okrožnega komiteja KPS Ljutomer. Po prihodu novih aktivistov na območje Prlekije je prišlo do reorganizacije okrožnega komiteja in je poslej delal Ivajnšič-Boris kot okrožni aktivist v Slovenskih goricah vse do osvoboditve. Bil je tudi hudo ranjen. Vsa povojna leta je družbenopolitično aktiven in je sedaj podpredsednik občinskega odbora ZZB NOV Ljutomer.

to. Po naju je prišel Janko Pihler-Don in naju odpeljal na obronke Pohorja nad Rušami, od koder smo šli mimo Šarhove domačije pod Ruško kočo, kjer je na severni strani imela takrat četa svojo bazo. Čez teden dni sta prišla v Ruško četo še Stanko Červič in Alojz Korošec. Tako nas je bilo v tej četi v začetku julija 1942 šest Prlekov.

Spet v Prlekijo

Ruška četa je bila pozneje vključena v sestavi 1. Pohorskega bataljona in borci iz Prlekije smo se tudi udeleževali vseh njegovih akcij. Toda jeseni 1942 so mene in Stanka Červiča določili za spremljevalca Ivanu Nemcu-Vojku, ki ga je izvršni odbor OF Slovenije poslal za organizatorja NOB v severovzhodno Slovenijo. Dne 11. novembra 1942 smo odšli s Pohorja prek konjiškega predele in Dravskega polja v Prlekijo, v Radomerje pri Ljutomeru.

Nismo se še prav ozrli po terenu, pa smo že dobili žalostno vest o padcu 1. Pohorskega bataljona, ki so ga premnočni sovražniki uničili 8. januarja 1943. Razumljivo je,

sila sva se pri znanih ljudeh, ki so naju z nezaupanjem zavračali, češ da nič ne vedo o partizanih. Tako sva se vrnila v Prlekijo, kjer smo nadaljevali s političnim delom na območju Ljutomeru.

Prve dni junija 1943 smo prišli do aktivista OF Dušana Spindlerja v Kuršincih. Ugotovili smo, da ima organizacijske povezave proti Radgoni, Ljutomeru, Ptuj in Mariboru. Najbolj pa smo se razveselili, ko nam je povedal, da ima prek Hilde Turk-Turice (Dunje, pozneje poročene Vojinović) zvezo s partizansko enoto na Pohorju.

Osovali smo zbirno četo v Godemarcih

Že konec junija 1943 je bil ustanovljen okrožni odbor OF Ljutomer s sekretarjem Ivanom Nemcem-Vojkom. Dušan Spindler-Spiro je kot član tega odbora dobil nalogo, da poizve, ali so na Pohorju pripravljeni prevzemati novince iz Prlekije. Hkrati smo organizirali zbirno četo v zaselku Godemarci, kjer so tudi gozdovi. Mene so imenovali za komandirja, Červiča pa za komisarja čete. Pri

zanesljivih hišah (Stuhec in Golob) smo imeli na senikih za novince varno zatočišče in kmalu je bilo zbranih okoli 10 fantov, ki bi sicer morali iti v nemško vojsko.

Spiro mi je po Vojkovem naročilu organiziral sestanek s Turkovo v Mariboru. V drugi polovici julija 1943 sva se dobila sredi Maribora v krojaški delavnici godemarskega domačina Vinka Stuhca, pri katerem je bila postojanka OF že od leta 1941. V Maribor sem se odpeljal z avtobusom. Turkova me je vodila čez dravski most do moškega, s katerim sem se dogovoril, da bo patrolja s Pohorja prevzela 25. julija prvo skupino novih borcev iz Prlekije.

Iz Prlekije so šli novinci na Pohorje

Z radostno vestjo sem se vrnil v Prlekijo in o tem poročal Vojku. V Godemarcih je bilo zbranih že 15 fantov, pripravljenih za odhod v partizane. V petek, 23. julija 1943, sva z Avgustom Meglo odpeljala nove borce prek Čerkvenjaka, Korene, dupleškega mostu in Dravskega polja pd Pohorje, kjer jih je 25. julija prevzela bataljonska patrolja, ki jo je vodil četni komandir Ivan Zager-nik-Joco. Z njim sem se dogovoril, da pripeljem novo skupino čez mesec dni, to je 25. avgusta 1943.

Sredi avgusta je imel član okrožnega odbora OF Ljutomer Dušan Spindler-Spiro v Mariboru drugi sestanek z Aleksandrom Vojinovićem-Vojinom, namestnikom bataljonskega komisarja.

Spindler je takoj po vrnitvi s tega sestanka poročal Vojku in drugim o pogovoru z Vojinom, ki mu je povedal, da sedaj prihajajo v bataljon iz delovnih taborišč pri Dunaju Hrvatje in Srbi, da je oborožitev borcev slaba in da naj bi zato iz Prlekije ne poslali novih borcev. Seveda

smo z ogorčenjem zavrnilo to Vojinovo zahtevo, kajti takrat je bilo v godemarski zbirni četi že okoli 20 novincev in bližal se je dan odhoda nove skupine.

Za nove borce z ljutomersko-radgonskega območja in tudi iz Medžimurja smo oskrbovali hrano iz neposredne bližine Ljutomera. V tistih dneh je Vojko imenoval namesto Červiča za komisarja zbirne čete Danijela Hojsa, ki je v drugi polovici avgusta 1943 prišel na naš teren. On je takoj pomagal pri pripravljanju nove skupine za odhod k partizanom. Tako je Hojs - Ljubo dobil nalogo, da se zapelje s kolesom do Dupleka in ugotovi, katero pot naj bi ubrali. Ponoči 23. avgusta 1943 sva potem z Ljubom vodila 20 novincev pod Pohorje in jih na dogovorjeni dan, to je 25. avgusta prepustila patrolji, naj jo je zopet vodil Joco. Z njim sva se dogovorila, da pripeljem naslednjo skupino "novih borcev" že 15. septembra, kajti vedeli smo, da je skritih naokoli po vaseh veliko ubežnikov iz nemške vojske.

Ko sva se z Ljubom vrnila v godemarsko bazo, sva pri Golobovih naročila, naj počaka, če kdo pride. Potem sva tri dni hodila po vaseh Branoslavci, Cezanjecvi, Lokavci, Radomerje, Miklavž, Središče, Kog in drugod, kjer so zaupniki OF organizirali novice. Fantje so se potem z vseh strani zbrali najprej v Mekotnjaku, nato pa so odšli v zbirno četo. Skupina novih borcev je imela že 35 mladih ljudi.

Na pot smo odšli v ponedeljek, 13. septembra 1943, pozno ponoči. Ponoči smo prišli samo do Andraža, kjer smo predanili. Ponoči smo nadaljevali pot do Razvanja tik Maribora, kjer smo se skrili čez dan. V mraku smo 15. septembra šli na zvezo nad streliščem, kakor je bilo pri prejšnjem srečanju dogovorjeno z Jocom, saj smo imeli določeno celo uro. Toda patrolje ni bilo od nikoder vse do jutra. Bili smo že zelo nestrpni, kajti nedaleč stran so bili nemški vojaki. V Mariboru pa je bilo gestapovsko središče. Tudi hrane nam je zmanjkalo in žejna nas je mučila. Z Ljubom sva se odločila, da gre eden izmed naju v Maribor do krojača Vinka Stuhca po pomoč. Zreb je določil Ljuba.

Proti večeru se je Ljubo vrnil in privlekel je jerbasa, poln kruha in salam. Fantje

so se kot volkovi vrgli na hrano, Ljubo pa nam je pripovedoval, kako je bilo v Mariboru. »Zaradi civilne obleke nisem zbujal pozornosti. Zatekel sem se v park in tam čakal na polosmo uro, ko naj bi odpri krojaško delavnico blizu frančiškanske cerkve. Končno sem le odšel v delavnico in Vinko Stuhec me je dobrovoljno sprejel, saj sva bila že stara znanca. Odpri mi je vrata v malo spobico, v kateri je že od leta 1941 dalje sprejemal posebne goste iz vrst OF. Povedal sem, kaj se nam je zgodilo in da 35 fantov nima kaj jesti. Stuhec me je potolažil, češ da bo stvar uredil. Popoldne se je pojavil v krojaški delavnici gostilničar in mesar Ferdo Zdravec iz Male Nedelje z velikim pletenim cekarjem polnim salam in kruha. Z njim je bila tudi Marija Sokolova, žena zdravnika iz Vidma ob Ščavnici, ki jo je Zdravec mobiliziral, da ga je pripeljala v Maribor z osebnim avtomobilom, označenim z rdečim križem. Vinko Stuhec je namreč kmalu po mojem prihodu zjutraj po telefonu poklical Zdravca, in ta je tudi sedaj, kot že velikokrat prej, priškolil na pomoč. Veselo sem pograbil cekar in odšel skozi Maribor proti Pohorju.«

Takrat smo se dobro najedli nato pa smo se odločili, da na patroljo ne bomo več čakali in da se vrremo v Prlekijo. Do Antona, danes Čerkvenjaka smo hodili skupaj, tam pa smo se ločili v tri skupine. Pred ločitvijo sem fantom dejal, da bomo poslušali izvedeti, zakaj ni bilo patrolje s Pohorja, in da bodo slej ko prej spet šli na Pohorje. Dotlej pa naj se poskrijejo, kakor najbolje vedo. Fantje so se previdno razšli. Z Ljubom sva jih občasno obiskovala in spodbujala. Toda zveze s Pohorjem še nekaj časa ni bilo. Tako so bili fantje v zelo težkem položaju.

Januarja 1944 je okrožni komite KPS Maribor ustanovil Lackovo četo, ki se je razvila v Lackov bataljon in pozneje v Lackov odred, ki je operiral na Kozjaku. Tako so odslej lahko novi borci iz Prlekije prek Slovenskih goric odhajali v partizane na Kazjak. To pa je seveda pomenilo veliko olajšanje za terenske organizacije OF, ki so tako imele veliko večje možnosti za pošiljanje novih borcev v partizanske enote.

Slavko Ivajnšič-Boris

ke in pogovore, pisane le v nemščini, se ni maral odzivati.

Ceprav so si italijanski fašistični oblastniki, zlasti pa njihovi policijski funkcionarji in člani številnih varnostnih in vohunskih služb z gospodarskimi pritiski in že davno znanimi nasilnimi in zahrbtnimi policijskimi metodami vztrajno prizadevali, da bi s pridobivanjem sodelavcev iz vrst vaškega prebivalstva (Zbirali so predvsem manj odporne, zavržene, socialno ogrožene, na različne načine odvisne in moralno iztirjene ljudi, sicer so tudi neposredno plačevali svoje agente) razbili enotnost vaščanov, so v tem prizadevanju vendarle poželi pičle rezultate.

Ob napadu nacifašističnih sil na Jugoslavijo aprila 1941 so ljudje na Janeževem brdu sprejeli begunce, evakuirane s Pivke, in jim dali vso pomoč, bili pa so pripravljeni pomagati tudi jugoslovanski vojski v boju proti nacifašističnim silam, če bi bili imeli možnosti za to. Vendar sta jim odpora in hitra kapitulacija le to onemogočila. Ko pa so vaščani sredi poletja 1941 zvedeli, da je v Ljubljani ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda in da se boj proti okupatorjem nadaljuje, je njihovo upanje na osvoboditev ponovno oživel.

V Brkine so prispeli sredi poletja iz Ljubljane in Notranjske glasniki OF, izmed katerih je bil za Brkine prvi in najpomembnejši Ervin Dolgan-Janez, in naleteli povsod na ugoden sprejem. Med prvimi domačini, ki so začeli aktivno širiti ideje OF, so bili bivši trgovci, redki Slovenci, včlanjeni v KPI in nekateri drugi zavedni Slovenci. Ti so na območju Ilirske Bistrice in Brkinov že avgusta in septembra 1941 dobivali z Reke propagandno literaturo o NOB, pisano v srbskohrvatskem jeziku. Prinašal jo je kurir Polde Oblak, mlajši, doma iz Ilirske Bistrice.

Že pred koncem 1941. in v začetku 1942. leta so se vključili prvi Janeževci v aktivno in orga-

nizirano delovanje za NOB. Takrat je živel v Rolihovi hiši na Janeževem brdu delavec Anton Gustinčič, doma z Rjavč v Brkinih. Ta je bil povezan z Antonom Frankom iz Kilovč, Josipom Zidarjem-Jadranom in Antonom Dolganom s Topolca ter drugimi bivšimi trgovci, ki so, kot se spominja Dolgan, že v

Janežev brdo

poletju 1941 razpustili svojo organizacijo in se vključili v OF.

Prvi sestanek, namenjen tudi Janeževcem, na njem pa so razpravljali o organizaciji oboro-

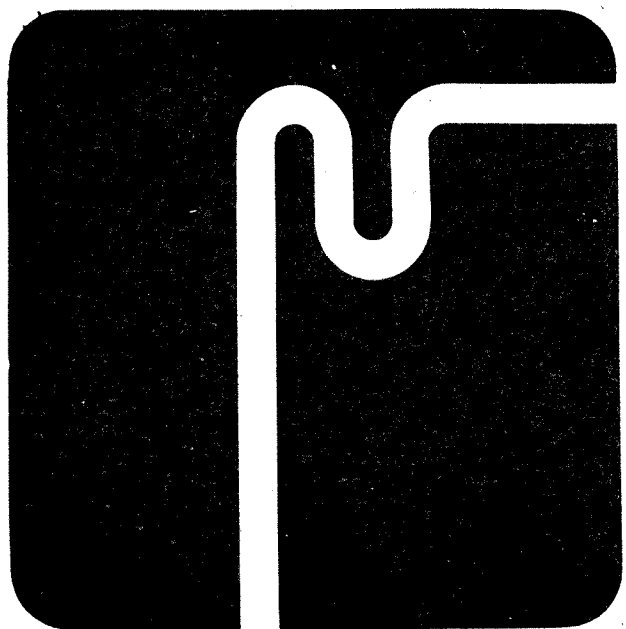
ženega boja proti fašističnemu okupatorju in vključevanju ljudstva v ta boj, je bil organiziran v Vrbinjih lazih zunaj vasi. Tedaj so bili že dobili slovensko literaturo o NOB. Sestanek je organiziral Anton Gustinčič. Udeležili pa so se ga Josip Zidar-Jadran, Anton Dolgan-Branko iz Topolca in Anton Frank iz Kilovč. Izmed

Drugi sestanek, namenjen Janeževcem, Preložcem in prebivalcem sosednjih vasi, je bil organiziran, kot je svojih zapisnik zapisala Ivana Tomažič-Colja, 14. februarja 1942 tudi zunaj vasi. Organiziral ga je in vodil Anton Dolgan Branko s sodelovanjem Antona Gustinčiča. Udeležili pa so se ga tudi Vinko Brozina iz Jelšan, Ivan Družina-Novakov in Janez Mahne-Markončkov s Prelož, Ivana Tomažič-Colja z Janeževega brda, Franc Volk-Jagodnikov s Suhorja, Janez Mršnik-Ludvikov iz Smrij in Rudi Ludvik-Barjak z Gabrka. Razen Dolgana je na sestanku dokaj aktivno nastopal Gustinčič, ki je posebej poudaril, da se je treba dobro pripraviti na oborožen boj proti italijanskemu fašizmu, da bi se rešili hlapčevstva in podrejenosti. Na sestanku pa se niso pokazale le narodnoosvobodilne, temveč tudi socialne ali razredne opredelitve, saj je Rudi Ludvik-Barjak, Kajzar z Gabrka v Brkinih, močno poudaril, da v osvobodjeni družbi ne bo več ne dekel ne hlapcev in tudi ne davkov, ker bodo vsi ljudje enakovredni in enakopravni.

Vaščani Janeževega brda so se pod vplivom delovanja OF, vojaških in zunanjih političnih dogodkov postopno vključevali v organiziran NOB. Najprej so se aktivno opredelili za sodelovanje v NOB člani petih vaških družin: Zgornji Bizjakovi, Franovi, Frankovi, Kološtovi in Paškovi, potem pa do sredine 1942 še tri, nato pa postopno do padca fašizma (25. 7. 1943) in kapitulacije Italije (8. 9. 1943) vsi ostali.

Po drugem sestanku v februarju 1942 so se dogodki tudi na Janeževem brdu, čeprav je ostalo v primerjavi s sosednjim Ostrožnim brdom in Suhorjem nekoliko bolj mirno, vendarle zelo naglo vrstili.

(se bo nadaljevalo)

velana

tovarna zaves p.o.
ljubljana,
šmartinska 52

Gradbeno podjetje
Bežigrad
Ljubljana
Podmilščakova 24

TELEFONI:
TOZD GRADBENA OPERATIVA
SEKTOR I.
SEKTOR II.
SEKTOR III.
TOZD SERVISNE DEJAVNOSTI

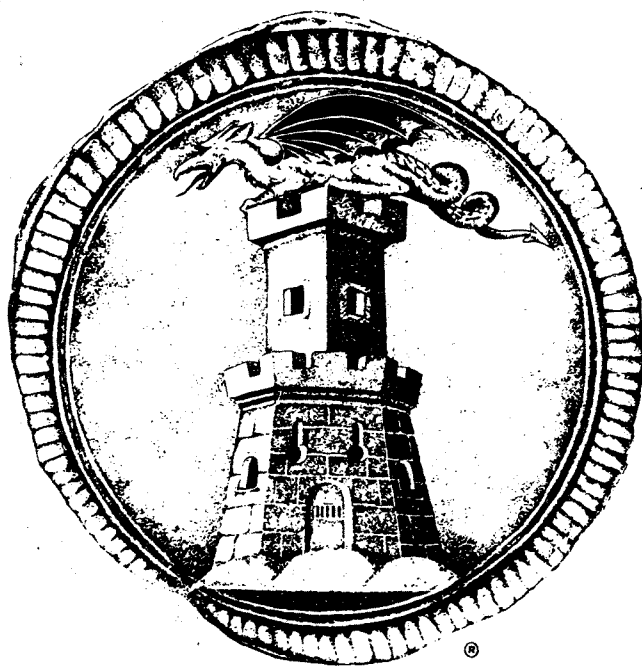
DSSS

317-848
313-144
313-427
341-977
341-963
313-281

**zavarovalna skupnost
triglav**

NEZGODNO
ZAVAROVANJE
POTNIKOV

KOMUNALNO PODJETJE » LJUBLJANA «

n. sub. o.
LJUBLJANA, POVŠETOVA 6

p. p. 295; tel. 322-265, 317-883, 316-362, 325-944, 320-782 telegram: Komunalno podjetje Ljubljana

TOZD »JAVNA HIGIENA«, n. sub. o., Prešernova 6, tel. 316-382

Dejavnosti: Odvoz smeti in odpadkov in upravljanje deponij, vzdrževanje javne snage na javnih prometnih površinah

TOZD »RAST«, n. sub. o., Rimska 24, p. p. 32, tel. 222-890

Dejavnosti: Urejanje in vzdrževanje zelenih površin, proizvodnja in prodaja okrasnih rastlin v vrtnariji, drevesnica

TOZD »ŽALE«, n. sub. o. Tomačevska 2, tel. 317-644, 316-365, 311-931, 321-185, 315-332

Dejavnosti: Pogrebi, vzdrževanje pokopališč, vzgoja in prodaja sadik za grobove

TOZD »JAVNA RAZSVETLJAVA«, n. sub. o., Litijska 263, tel. 49-111, 49-120

Dejavnosti: Vse vrste svetlobnih naprav in javne razsvetljave ter gradnja semaforovskih naprav, vzdrževanje javne razsvetljave, osvetlitev in semaforizacije ter obnova in ureditev prometne signalizacije

TOZD »ŽIVILSKI TRGI«, n. sub. o., Pogačarjev trg 1, tel. 310-740, 343-344

Dejavnosti: Urejanje in vzdrževanje tržnic

TOZD »KOMUNALNE GRADNJE«, n. sub. o., Tomažičeva 10, tel. 261-261, 267-661

Dejavnost: Vzdrževanje in obnova makadamskih in moderniziranih cest, pridobivanje in prodaja peska, gramoza ter gradbenega materiala, opravljanje zimске službe

Izpostava: Cestno vzdrževalna služba, Ljubljana, Celovška 410, tel. 51-388

Kamnolom Sostro, tel. 49-013
Asfaltna baza Zadvor, tel. 49-054
Betonarna, Vič, tel. 361-328

TOZD »REMONT«, n. sub. o., Tomažičeva 10, tel. 267-661, 261-288

Dejavnost: Vzdrževanje in remont strojnih in transportnih sredstev ter ostale komunalne opreme za TOZD v sestavi DO in zunanje naročnike
Delavnice: Tomažičeva 10
Povšetova 6

TOZD »DIMNIKARSTVO«, n. sub. o., Cesta VII. korpusa 17, tel. 310-065, 321-757

Dejavnost: Čiščenje, pregled dimnovodnih in kurilnih naprav, meritve sajavosti in izžiganje

TOZD »PARKIRIŠČA«, n. sub. o., Pogačarjev trg 1, tel. 310-740

Dejavnost: Upravljanje in vzdrževanje parkirišč in sejma motornih vozil

TOZD »PROJEKTIVA«, n. sub. o., Povšetova 6, tel. 322-265

Dejavnost: Projektira vse vrste nizkih gradenj, zelenih površin, semaforje in javne razsvetljave

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB, Povšetova 6, tel. h. c. 322-265, 325-944, 320-782, glavni direktor, tajništvo 317-883, direktor DSSS, komerciala 316-656, nabava 316-362

DELOVNA SKUPNOST DRUŽBENI STANDARD, Poljanska 66, telefon 310-356
Ambulanta 320-356

Požrtvovalno, natančno in dosledno skozi življenje

Adolf Ankon, častni član Društva invalidov občine Slovenj Gradec, bo 24. februarja dopolnil 85. leto starosti. V svojem razgibanem življenju je dosegel mnogo lepih uspehov, ki so ga navdajali še z večjo mero zagnanosti do dela in življenja. Rodil se je v Stari cerkvi na Dolenjskem. Že kot mlad fantič je stopil v službo finančne kontrole in opravil tri finančne strokovne izpite. Voja vihra ga je zatekla v Slovenj Gradcu. Že julija 1941. leta se je povezal in sodeloval s sekretirjem mestne celice KP Francetom in Zdravkom Čebularjem iz Mislinje. V partijsko organizacijo je bil sprejet 18. 12. 1941. Iz karakteristike Tineta Laha, sekretarja OO KP, danes doktor ekonomskih ved v Mariboru, je razvidno, da je bil tovariš Ankon najaktivnejši član partijske organizacije, ki je delovala v letih 1941–1943, zaradi aretiranih in postreljenih članov partije pa je avtomatično prenehala z delom. V tem času je organiziral trojke OF na območju današnje občine Slovenj Gradec in prek njih organiziral zbiranje skritega orožja, živilskih nakaznic in denarja, organiziral novo partijsko organizacijo v Slo-

venj Gradcu, na relaciji Slovenj Gradec–Dravograd–Mislinja pa je spremljal člana CK KPS tovariša Dušico. Do konca vojne je Ankon zbiral razne stvari za partizane, odnašale pa so jih kurirke.

Po osvoboditvi je bil Ankon kmalu sekretar OO KP, hkrati pa sekretar mestnega

Adolf Ankon

komiteja KP Slovenj Gradec. Zatem je bil pomočnik tajnika OLO na Prevaljah, kasneje tajnik OLO v Dravogradu in Slovenj Gradcu, potem predsednik mestnega ljudskega odbora v Slovenj Gradcu. Po vojni je opravljal številne družbenopolitične funkcije. Tako je bil pred-

sednik okrajnega odbora OF, poverjenik za finance OLO Dravograd, predsednik okrajnega odbora socialnega sklada, predsednik okrajne komisije za pravne predpise in organizacijska vprašanja, predsednik okrajnega štaba za gozdarstvo, inštruktor za organizacijo ljudske oblasti za Štajersko, ves čas član sekretariata okrajnega odbora SZDL, predsednik okrajnega sindikata, sekretar okrajne celice KP, predsednik izpitne komisije za državne uslužbenke, predsednik okrajne volilne komisije, tajnik okrajne volilne komisije, predsednik okrajnega kluba ljudskih odbornikov, predsednik komisije za narodno obrambo, predsednik zadruge Mislinjske doline, hkrati pa je sodeloval pri vseh najpomembnejših gospodarskih in političnih akcijah.

Danes, ob 85-letnici, pa je član republiškega odbora Društva diabetikov Slovenije, predsednik občinskega odbora Društva diabetikov Slovenije, predsednik občinskega odbora Društva diabetikov Slovenj Gradec, član športnega društva vojnih invalidov Slovenj Gradec in častni član Društva invalidov Slovenj Gradec. Vse na-

loge je opravljal zelo požrtvovalno, natančno in dosledno. Sodel je v krog izbranih oseb, ki je bil maloštevilen za izvajanje najbolj zapletenih nalog. Po vojni pa njegove zasluge izpričujejo tale odlikovanja in priznanja: orden za zasluge za narod, odlikovanje OF Slovenije, orden dela, red dela z zlatim vencem. Dobil je občinsko priznanje OF slovenskega naroda, zlato plaketo SKJ ob 30. obletnici članstva v ZK, zlato plaketo ob 20. obletnici delavskih univerz Slovenije, zlato plaketo ob 10-letnici Zveze društev invalidov Slovenije, zlato odličje uredništva Večera in Društva diabetikov Slovenije.

Prav ta odlikovanja in priznanja nam kažejo, da je to človek, ki je požrtvovalen, angažiran, človek, ki je pripravljen vsako minuto pomagati sočloveku. Sam pravi, da se mora za svoja leta zahvaliti sam sebi, saj se še zdaj ukvarja z planinarjenjem, nabiranjem gob (poznajo jih okoli 37 vrst), še vedno je zvest dopisovalec v naše časopise, še vedno se redno udeležuje sej OO ZKS, občinskih zborov društev, v katere je včlanjen.

Tomis D.

Ob 40. obletnici aretacije

Spomin na tisti čas vse bolj blede. Ob tovariških srečanjih pa se misel ustavi in te popelje nazaj v tiste dni... Uprli smo se gestapu, hitlerjancem in kulturbundovcem iz Maribora v času, ko so bili prepričani, da so za vselej zatili OF in NOB, ker jim je uspelo premagati junaški in nesmrtni Pohorski bataljon 8. januarja 1943.

Trideset aretiranih mladincev in skojevcev od 15 do 18 let 31. januarja 1944 je bilo gestapu ponovljen dokaz, da to ni tako in da v Mariboru še vedno žari upor. Kljub okrutnemu zasliševanju smo vztrajali, nismo hoteli razumeti nemškega jezika, zahtevali smo prevajalca. Znano je, da je bilo takrat v Mariboru prepovedano govoriti slovensko. Težko si je danes predstavljati, s kakšno jezo, sovraštvom in sadizmom se je gestapovska policija znašala nad to skupino mladink in mladincev, ki so se drznili upreti nemškemu redu in po svojih močeh aktivno pomagati OF in NOB. Zato smo postali številke taborišč: Dachau, Ravensbrück, Uckermark.

Märingen, Mauthausen, Buchenvald. Vrnili smo se, žal ne vsi, v taborišču Buchenvald je preminil Vlado Žiger z očetom.

Zopet smo se sestali, obudili spomine in na ta način oživili svoje medvojno delovanje in zlasti žalostni 31. januar. Slovesne proslave v sejni dvorani VGP Maribor so se udeležili tudi člani Okrožnega odbora aktivistov OF v Mariboru in po prisrčnem pozdravu so razdelili priznanja za udeležbo v mladinskem narodnoosvobodilnem revolucionarnem boju.

Presenečeni in vendar z neko čudno tesnobo v srcu smo sprejeli vabilo, da si ogledamo celice mariborskih zaporov, kjer se je pred 40 leti začela naša trnova pot po nacističnih taboriščih. S šopkom rdečih nageljnov smo počastili spomin na ustreljene žrtve za zidovi teh zaporov, zavedajoč se, da so ti ljudje žrtvovali mnogo, mnogo več, kot smo mi vsi! Zlata svoboda, ali te znamo ceniti?

Štefan Verdnik
foto: D. Cvetnić

Nande Javoršek-Dečko

Partizan Dečko, prekaljeni revolucionar, nosilec partizanske spomenice 1941, predvojni komunist in borec za delavske pravice se je rodil v rudarski družini v Kisovcu

Nande Javoršek-Dečko

pri Zagorju ob Savi. Že zelo zgodaj je občutil trdoto in neizprosno ubogljivost rudarskih ubogih par. Kaj hitro je našel že v stari Jugoslaviji svoje mesto med napredno delavsko mladino in člani komunistične partije. Sodeloval je v stavkovnem gibanju pa tudi v veliki gladovni stavki leta 1934. Dve leti pred tem mu je umrla žena. Ostal je sam z dvema otrokoma. Kljub temu je nadaljeval revolucionarno delo in bil v letu gladovne stavke sprejet v komunistično partijo. Že meseca julija 1941 je skupaj s sodelavci prvoborci Jožetom Kosom, Vinkom Čebinom, Leopoldom Grahkom in Janezom Groznikom odšel na prvi sestanek na Čemšeniško planino. Tjakaj

so odnesli tudi sedem pušk, nekaj sto nabojev in hrano. Po dogovoru je Nande do avgusta, ko je vodil borce Revirske čete iz Jablane v napad na orožniško postajo v Toplicah pri Zagorju ob Savi, ostal doma.

Zaradi vsestranskega delovanja v korist odpora je postal okupatorju sumljiv, zato je 20. aprila 1942 odšel med revirske borce, kjer je bil vse do avgusta 1943. Takrat se je s skupino 74 borcev s Štajerske prebil prek Save na Dolenjsko in se priključil Gubčevi brigadi. Sodeloval je v številnih napadih te enote.

V novemberskih dneh 1943 je hudo zbolel, zato so ga poslali v partizansko bolnišnico Žumberak. Po ozdravitvi so ga dodelili sani-

tetni četi bolnišnice, februarja 1944 pa za komisarja štabnih enot brigade. Istega meseca je odšel v 12. brigado kot komisar čete za zvezo, kjer je ostal do osvoboditve.

Nande se je vrnil v domačo revirje, bil nekaj časa pri milici, nato pa se je vrnil v jamo, tja, kjer je začel kot mlad fant. Pozneje je postal še nadzornik v kamnolomu Borovnik.

Neizprosni boj za dobro človeka mu ni pustil le vrste priznanj, pač pa tudi zahrbtno bolezen, ki jo je znal pogumno premagovati in ji kljubovati. Zagorjani so z partizanom Dečkom izgubili bogato pričo revolucionarnih dogodkov, človeka, ki je znal biti skromen, delaven in obdarjen z nesebično ljubeznijo do domovine in ljudi.

Ivan Roglič

Sedemdeset let Emila Zlobca

vilnih protifašističnih akcij, dokler ga niso leta 1940 vta- knili v fašistične zapore Coroneo in ga obsodili na internacijo. Po razpadu Italije se je skupaj z drugimi interniranci prebijal skozi nemško-zavezniško fronto in srečno pristal v Gravini, kjer se je vključil v Tretjo prekomorsko brigado. Udeležil se je kninske in drugih bitk in bil tudi ranjen, za hrabrost pa je prejel več odlikovanj.

Po osvoboditvi je opravljal več odgovornih funkcij tako v gospodarstvu kot v družbenopolitičnih organizacijah. S knjižnim darilom so se jubilarntove zavzetosti in pri- dnosti spomnili tudi izolske družbenopolitične organizacije.

L. O.

Oddolžitev zmagam Štirinajste

Da ne bi postavljali spominskih obeležij povečini na krajih, kjer so imele partizanske ali enote narodnoosvobodilne vojske žrtve, je dal lani pododbor Šerčerjeve brigade za celjsko pokrajino pobudo, da bi na primeren način označili dvoje pomembnih zmag te enote v sestavi 14. divizije na njenem pohodu na Štajersko. Prva je bila izbojevana v noči od 9. na 10. februarja 1944, ko je brigadni 1. bataljon povsem porušil izkopni jašek Zakl rudnika Senovo in s tem občutno prizadel okupatorjevo vojno gospodarstvo, druga pa je bila 13. februarja istega leta, ko je Šerčerjeva brigada v mrazu in snežnem me- težu zadrževala elitne nemške enote 18. grenadirske divizije na območju Olešč, oziroma Sv. Petra nad La-

škim, jim prizadejala izgube in ob trdovratni obrambi onemogočila sovražniku, da bi ogrozil glavino Štirinajste.

Tako je bilo letos 8. februarja kar dvoje slovesnosti hkrati. Najprej je bilo v dolini Gračnice pri Blatniku odkritje že prej načrtovanega obeležja nepozabnemu »živemu zidu«, postavljenega s strani občinske organizacije ZZB Laško ter ob navzočnosti dveh mladinskih pohodnih enot. Prva, ki je krenila 6. februarja iz Sedlarjevega, je predala naslednjo etapo svoji vrstnici, obenem pa sta obe sodelovali še pri odkritju »živega zidu«. Druga enota pa je dospela do mraka na Olešče, kjer je bilo odkritje spominske plošče na zmagovit obrambni boj Šerčerjeve brigade.

Le redko doživljajo borci tako prisrčen sprejem, kot so jim ga tokrat pripravili domačini Olešč. Pri njih se bolj poredkem oglašajo nekdanji borci, še manj je pa priložnosti za kakšno slovesno opravilo. Zato so svoje goste presenetili z izredno gostoljubnim sprejemom in okrepčilom, kot so ga doživljali štirinajstniki le še na svojem legendarnem pohodu. Ob odkritju plošče je obudil spomin na nepozabni 13. februar 1944 borec Šerčerjeve brigade in udeleženec v teh bojih Maks Kump, ki se je domačinom tudi zahvalil za izredno pozornost in prijetno bivanje med njimi, tako za tisto pred 40. leti kot tudi ob tej priložnosti.

V soboto, 11. februarja, je bila prav tako prisrčna slo-

vesnost v Reštanju nad Senovim. Žal tam niso mogli postaviti spominske plošče na ostankih objekta Zakl, ker je ta v načrtovanem zrušilnem pasu, zato so jo pričvrstili na sosednjem jašku Reštanj. Spominski govor je imel takratni politični komisar Šerčerjeve brigade Miha Butara-Aleks, ob odkritju je igrala rudarska pihalna godba in slovesnost se je nadaljevala v Domu 14. divizije na Senovem. Nekdanje pohodnike šerčerjevece so tudi tu nadvse prisrčno sprejeli in počastili gostoljubni domačini.

Vsa zahvala in priznanje za obe uspeli slovesnosti veljata tako občinskima kot krajevnima organizacijama ZZB NOV Laško in Olešče ter Krško in Senovo-Reštanj pa tudi rudniku Senovo.

Anton Javeršek-Tomaž

m

murka

TRGOVSKA DELOVNA
ORGANIZACIJA
64248 LESCE, ALPSKA
CESTA 62

SLOVENSKA BISTRICA

Še enkrat o slovesnosti
pri Treh žeblih

Ne želim ponavljati že zapisanih stvari. Toda v tem primeru je to nujno, da ne bodo bralci našega lista TV-15 mislili, da smo v Slovenski Bistrici tako brezbrizni od tega pomembnega dogodka iz NOB v naši občini in širini po naši domovini. Saj je temu pomenu tudi posvečen naš občinski praznik, praznik občine Slovenska Bistrica.

Dne 8. 1. 1984 smo bili vsi v Slovenski Bistrici, ki smo bili v organizacijskem odboru, s predsednikom občinske skupščine na čelu, zaradi močnega sneženja zaskrbljeni, kako bomo izvedli vse načrtovano pri Treh žeblih. Dva avtobusa smo priskrbeli, da bi odpeljala na Pohorje svoje borce padlega bataljona, borci in ostale vabljeni goste. Po telefonski zvezi z Osankarico smo dobili sporočilo, da se sneženje povečuje, ter da kljub skrbi celotne vzdrževalne cestne službe nastajajo od Lokanje proti Osankarici na cesti velike težave. Vsako leto gozdno gospodarstvo v Oplotnici zelo skrbi, da je cesta kolikor mogoče dostopna do Osankarice. Žal nam je letos vreme to preprečilo.

Vsi, ki smo bili zbrani pred odhodom na Osankarico v Slovenski Bistrici, smo se dogovorili, naj gre na Osankarico samo delegacija, ki bo v ožjem obsegu (kot je bilo načrtovano) opravila svoje poslanstvo. Odšli smo s terenskim vozilom postaje LM in osebnim avtomobilom. Zjutraj ob 7. uri so šli na pohod tudi mladinski pohodniki iz Slovenske Bistrice in občinska patrulja, ki je med potjo obiskala zaslužne in bolne borce NOV.

Med potjo smo v Oplotnici srečali ljubljanski in celjski avtobus. Povedali smo jim, kakšno stanje je na Pohorju, in da je za avtobus tvegana vožnja. Vsekakor bi se organizatorji poprej morali pozanimati, kako se je treba pripraviti za na Pohorje v zimskem času.

Mi smo morali za vsako ceno priti do 14. ure na Tri žeblice, ker smo bili tako dogovorjeni z delegacijo iz Ruš in ostalimi. Natančno ob 14. uri se je začela žalna slovesnost z govorom sekretarja občinskega komiteja ZKS iz Slovenske Bistrice. Komendant občinske patrulje je poročal predsedniku skupščine, položili smo vence in z enominutnim molkom počastili padle borce bataljona.

Torej, žalna slovesnost je bila in tudi vedno bo. Saj smo vendar borci premagovali še mnogo hujše ovire.

Za občinski organizacijski odbor
v Slovenski Bistrici:
predsednik OO ZZB NOV
MILAN IVANUSA-VENCELJ

KOPRIVNIK

Pomembni dogodki
med NOB

Med štiriletnim narodnoosvobodilnim bojem se je na območju tega kraja in okoliških krajev zgodila vrsta pomembnih dogodkov za razvoj narodnoosvobodilnega boja. Zaradi oddaljenosti in slabih zvez s tem krajem in okolico gredo mnogi dogodki v pozabo. V prizadevanju in z namenom, da bi v tem kraju obudili spomin na kak posamezni dogodek iz naše revolucije, so predlagali, naj bi bila letošnja jesen proslava v

tem kraju. Ob tej priložnosti bi obudili spomin na številne dogodke iz NOB, posebej pa na 40-letnico zmage nad belgardisti in Nemci, ki so jih izbojevali borci 8. slovenske narodnoosvobodilne brigade Frana Levstika in jurišnega bataljona 18. divizije NOV v bližnji, sedaj opuščeni vasi Hrib pri Koprivniku. Ta zmaga je bila izbojevana 15. novembra 1944 v izredno neugodnih vremenskih razmerah s pravilno razvrstitvijo enot, da je ta napad v celoti uspel. Sovražnikove izgube so bile precejšnje. V tem boju je izgubil življenje pomočnik političnega komisarja tretjega bataljona Lado Grbec, sin železničarja iz Ljubljane. V boju je padel tudi Jože Mirtič - Zidar, nekdanji komendant brigade, ki je napadla.

Glavni štab NOV in partijskih odredov Slovenije se je zahvalil vsem enotam, ki so v tistih dneh zavrile napad na osvobodeno ozemlje Bele krajine in med temi tudi borcev Levstikove brigade in jurišnega bataljona.

VIKTOR DRAGOŠ

JESENICE

Z aktiva železničarjev

Na seji aktiva ZB NOV železničarjev Gorenjske na Jesenicah so določili dva predstavnika, ki se bosta udeležila slovesnosti na Zaloški cesti ob dnevu železničarjev. Dogovorili so se, da bodo skupno s Turističnim društvom Jesenice pripravili dva izleta, in sicer 5. maja na Most na Soči in v Tolmin, 25. avgusta pa, na ogled Telekomandnega stolpa na železniški postaji in ogled Muzeja revolucije v Ljubljani, na Urhu pa se bodo poklonili spominu žrtvam te mučilnice med vojno. Na seji so se pogovarjali tudi o zbiranju podatkov za pisanje zgodovine železnice med NOB na Gorenjskem. Doselej so zbrali polovico gradiva, ostalo bodo letos. Predvsem manjkajo še podatki za železniško postajo Medvode, Kranj, Podnart in Lesce, za bohinjsko progo in delno Tržič. Navzoči so nato potrdili poročilo, ki sta ga podala predsednik in tajnik aktiva glede sklepa, da je treba opraviti sistematični pregled članstva in zaslužne predlagati za odlikovanja. Za štiri člane so predloge že oddali, za štiri pa jih še pripravljajo. Sklenili so, da bodo do prihodnje seje pripravili tudi predloge izredno aktivnih. V prihodnje bodo na seje in izlete vabili tudi mlade.

BRANKO BLENKUŠ

ILIRSKA BISTRICA

Desetič v snegu
na Snežnik

Zasneženi vrh 1796 metrov visokega Velikega Sneznika bo kmalu spet postal cilj tisočev pohodnikov množičnega spominsko rekreativnega pohoda v zimsko naravo.

Organizatorji, ilirskobistriško planinsko društvo z vrsto nepogrešljivih sodelavcev iz vrst domačih tabornikov, radioamaterjev, smučarjev, gozdarjev, pripadnikov JLA, teritorialne obrambe, članov RK, milice in zdravstvenih delavcev, bodo storili vse, da bi bil letošnji že deseti, torej jubilejni vzpon na Snežnik varen in za vse enkratno doživljajo zimske narave.

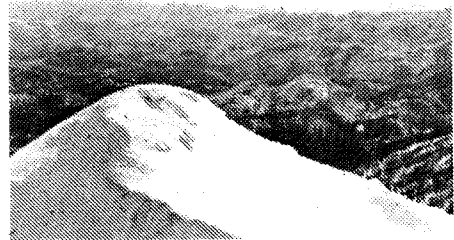
Vzpon na Snežnik posvečajo udeleženci spominu na boje Istrskega odreda na območju Sneznika. Odbor borcev te partizanske enote pa je že pred leti prevzel stalno pokroviteljstvo nad

bodo sprejeli potem, ko bodo pregledali pobočja Stola in ocenili, če je pot dovolj varna. Obvestilo o smeri pohoda bodo objavili v petek, dan pred pohodom v radijskih obvestilih in v časopisih. Organizatorji še posebej opozarjajo vse udeležence, da naj bodo na pohodu disciplinirani in naj upoštevajo navodila članov GRS in alpinistov, ki bodo skrbeli za varno pot. Vsi pohodniki morajo vzeti s seboj primerno zimsko opremo, na pot pa naj se podajo le tisti, ki so telesno dosti utrjeni, kajti pohod na Stol je posebno v zimskih razmerah zahtevna planinska tura. Naj še dodamo, da v dneh pohoda ne bo mogoče dobiti prenočišča v Valvasorjevem domu.

Janko Rabič

to množično zimsko prireditvijo na Primorskem.

Letošnji zimski vzpon na Snežnik bo v soboto in nedeljo, 10. in 11. marca. Kot vsako leto bodo tudi tokrat Sviščaki izhodišče vzpona. Do tu bodo udeležence pripeljali avtobusi, ki jih organizirajo za to priložnost številna planinska društva po Sloveniji in dlje, za ostale pa bo poskrbel organizator posebne avtobusne prevoze oba dneva iz Ilirske Bistrice, izpred Kmetijske zadruge med 7. uro in 8.30, in seveda nazaj v dolino. Udeležencem svetujejo organizatorji, da se raje odločijo za prevoz na Sviščake z avtobusi, ki jih pripravljajo območna planinska društva, kot pa da se podajajo na pot z osebnimi vozili.

Snežnik je pod debelo snežno odejo. Čeprav bodo gazi pripravljene, svetujemo vsem udeležencem solidno zimsko osebno opremo, smučarske palice in upoštevanje navodil organizatorjev.

VOJKO ČELIGOJ

Občice tik pred
startom

Občice že čakajo pripravljene, da sprejmejo smučarje take, kot so, kurirje in vse, od najmlajših do najstarejših, ki se nam bodo pridružili, da z letos že 8. smučarskimi teki za pokal TV-15 obudimo spomine na partizanske kurirske poti, na prijazne domačije, ki so dajale zavetje partizanom. Petindvajsetega februarja vas pričakujemo na startu. Ob sedmih zjutraj bo odpeljal poseben avtobus iz Ljubljane, izpred Kompassa na Miklošičevi. Dan prej pa bo prav od tu odpeljal kombi partizane kurirje, ki jim je že čez sedemdeset let, v Dolenjske Toplice, kjer bodo na njem namenjeni večerni proslavi v Prosvetnem domu. Letošnje smučarske teke v Občicah je organizator počastil z razstavo slikarja Franca Cegnarja na temo NOB v Zdraviliškem domu. V bližnjih Črmošnjicah pa se bodo v Iskrinem domu srečali pohodniki.

Po razdelitvi nagrad najboljšim na tekaških smučeh, ki bo v prostorih Osnovne šole Baza 20 v Dolenjskih Toplicah, kjer bodo učenci pripravili tudi krajski kulturni program, in po prijetnem klepetu se bomo vrnili v Ljubljano med 17. in 18. uro s posebnim avtobusom.

Uredništvo

Strunjan vabi!

Marca je na obali že prava pomlad, cvetijo mandeljni, mimoze in breskve. V zatišju strunjske doline ob solinah sonce že prijetno greje.

Marca bo tudi že več prireditev: pustovanje, ples ob dnevu žena in praznik mimoz.

Zdravilišče je na najlepšem delu slovenske obale in ob najbolj čistem morju. Učinek zdravljenja ali oddiha povečuje izreden mir, saj je oddaljenost od središč Piran-Portorož dobre 4 kilometre in hkrati dovolj blizu za kratek izlet ali za obisk znamenitosti in prireditev.

Hotel ima bazen z ogrevano morskovo vodo, na voljo je popolna zdravstvena služba s fizioterapijo ter objekti za šport in razvedrilo.

Izkoristite v tem času del svojega oddiha po zelo ugodni posezonski ceni, ki znaša din 660 za polni penzion. Rezervacije sprejemajo recepcija Zdravilišča Strunjan in pooblaščenca agencije.

Priporočamo se za obisk in vam želimo prijeten oddih.

KRKA, TOZD ZDRAVILIŠČA
ZDRAVILIŠČE STRUNJAN
Hotel »Svoboda«
66320 Portorož
tel. (066) 75-881

Popravek

V 6. številki TV-15 je v zapisu »Ivan Bratko – sedemdesetletnik« tiskarski škrtar zagrešil napako, ki jo zdaj popravljamo. Namesto »Kot napreden dijak je že zgodaj na-

šel pot h komunistični partiji, gimnazijo je končal na Ptuj, kjer so se zbrali vsi tisti slovenski dijaki, ki so imeli težave zaradi napačnega političnega delovanja.« se pravilno glasi: »Kot napreden dijak je

že zgodaj našel pot h komunistični partiji, gimnazijo je končal v Ptuj, kjer so se zbirali vsi tisti slovenski dijaki, ki so imeli težave zaradi napačnega političnega delovanja.«

Poziv borcem
na proslavo
40-letnice
organov
za notranje
zadeve

Organizacijski odbor za proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve poziva vse borce, ki so v letu 1944/45 obiskovali tečaje Narodne zaštite v Semiču in tečaje VDV in OZNA v Gradacu (Točko 77), naj čimprej sročijo tele podatke: priimek in ime, leto rojstva, točen naslov sedanjega bivališča in čas, od kdaj do kdaj so bili na tečaju in v kakšnem svojstvu.

Podatke sročite na naslov: Republiški sekretariat za notranje zadeve, odbor za proslavo, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2. Organizacijski odbor

POZIV

borcem brigad, ustanovljenih v ZSSR

Borce 1. in 2. jugoslovanske pehotne brigade in borce 2. tankovske brigade, ki se do sedaj še niso prijavili, želijo pa prejeti spominsko listino in značke za 40. obletnico brigad, pozivamo, da se prijavijo čimprej. Listino in značke bodo ti borci lahko prejeli maja letos na zboru v Domžalah.

Za to srečanje v Domžalah pripravljamo tudi bilten, v katerem bo popisana bojna pot naših brigad. Pozivamo borce, da to knjigo obogatijo s svojimi prispevki. Knjiga bo pričala našim znancem o junaštvu, žrtvah in trpljenju slovenskih fantov, ki so prehodili najtežjo pot za osvoboditev domovine.

Prijave in morebitne pismene prispevke za objavo v knjigi pošljite: Odboru skupnosti borcev brigad, ustanovljenih v ZSSR - 64000 KRANJ, Snediceva 12

Vabila

Odbor skupnosti partizanskih učiteljev Primorske, Ajdovščina vabi učitelje, ki so med NOB poučevali v partizanskih solah na Primorskem, na slovesno odkritje spominskega obeležja, ki bo v vasi Gaberje na Vipavskem v nedejo, 26. februarja 1984, ob 14. uri.

Spominsko obeležje bo postavljeno ob 40-letnici nemškega letalskega napada na vas Gaberje, ki je preprečil prvo konferenco partizanskih učiteljev vipavskega okrožja.

Osebnih vabil ne bomo pošiljali.

Ob 40-letnici bitke na Oklem nad Ihanom vabimo vse borce, aktiviste, udeležence bitke, svoje padlih in mladine ter ostale na spominsko slovesnost, ki bo v soboto, 25. februarja 1984, ob 10. uri pri spomeniku na Oklem. Odhod mladine in borcev bo ob 8. uri od Osnovne šole Ihan h grobišču padlih, kjer bomo položili venec, nato pa krenili peš do Dobovelj, kjer bo zbirališče za vse udeležence. Iz Dobovelj bomo odšli ob 9.30 na Oklo na spominsko slovesnost.

Vabimo vse, da se spominske slovesnosti udeležite v čim večjem številu, da bomo skupaj obudili spomin na dogodek pred 40. leti.

Krajevni odbor ZZB NOV Ihan

Prešernova brigada je bila v februarju 1944 na Jamniku. Nemci so 27. februarja začeli s topovskimi granatami obstreljevati vas in so jo požgali.

V spomin na ta dogodek pred 40. leti in ob krajevnem prazniku organizirajo krajevna skupnost in družbenopolitične organizacije Podblica slovesnost, ki bo v soboto, 25. februarja 1984 ob 11. uri na Jamniku. Dostop z avtomobili do Jamnika je prek Kroke, iz Selške doline prek Dražgoš, iz Kranja prek Besnice pa do Nemilj, od tu naprej pa je pohod udeležencev.

Vabimo borce Prešernove brigade in druge, da se udeležite slovesnosti.

Odbor skupnosti borcev
7. SNOUB France Prešeren

Prešernovci, pozor!

Najbrž ne veste vsi, da se vsako drugo sredo v mesecu srečamo vsi prešernovci, ki živimo v Ljubljani ali bližnji okolici, v restavraciji Slamič. Kdaj? Ob sedmih zvečer, potem pa kakor dolgo kdo zdrži. Zdi se mi, da je to tovariško srečanje v osamljenem upokojskem življenju zelo potrebno. To bo občutil vsak, ki bo prišel k Slamiču in se spet znašel med tovariši s katerimi je preživljal nezaporne dni. Takrat je tovaristvo pomenilo vse. Zdaj pa te spomini na tiste dni pomladajo.

Pridite vsi, ki živite na tem pustem in dolgočasnem asfaltu! Iskrena beseda pri iskrenih ljudeh nam je kot kruh vsak dan bolj potrebna. Na svidenje vsako drugo sredo v mesecu!

Karol Leskovec

Naročam tednik

Ime in priimek

tv-15 naš
TOVARIŠ

Kraj

Ulica, hišna št.

podpis

Jožica Bedenk

Rodila se je v Ljubljani. Še kot mladenka se je vključila v aktivno družbeno življenje. Najprej je bila v Sokolu, kasneje pa se je vključila v OF. Junija 1942. leta je bila sprejeta v Skoj, leta 1943 je organizirano delovala v organizaciji žena. Njena aktivnost ni ostala skrita sovražniku. Maja 1944. leta je bila aretirana in zaprta v Ljubljani ter odpeljana v taborišče Rawensbrück in Belzig. Po vrnitvi domov se je takoj vključila v obnovo porušene domovine in v ustvarjanje novega in pravičnejšega družbenega reda. Aktivna je bila v mladinski organizaciji, v AFŽ. V KP je bila sprejeta 1948. leta. Delala je pri Naši ženi, pri glavnem odboru AFŽ in v kontrolni komisiji in svetu za zdravstvo in socialno politiko SRS vse do upokojitve. Tudi po upokojitvi ni zavržala odgovornih delovnih nalog.

Majda Kropar

Oktobra lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovali od Majde Kroparjeve, rojene Parkelj 1922. leta v Ljubljani. Vsa njena družina se je že 1941. leta aktivno vključila v NOB. Februarja 1943. leta je bila aretirana in obsojena na 18 let zapora. Okusila je ječo v Kopru, Trstu, Benetkah, Bologni, Firencah in Peruggi. Decembra istega leta se je vrnila v Ljubljano in bila skupaj z očetom ponovno aretirana. Očeta so odpeljali v Dachau, Majdo pa v Ravensbrück in kasneje v Barth. Prejela je več državnih odlikovanj.

Stane Ražen

Na postojnskem pokopališču smo se novembra lani poslovali od Staneta Ražna, rojenega v Štorjah 1914. leta. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko v delovni bataljon na otok Sardinijo. Ko je bil otok osvobojen, je pobegnil na Sicilijo in iskal zvezo z NOV. Prispel je v Bari in od tam s 1. tankovsko brigado v Jugoslavijo. Bil je dvakrat odlikovan.

Anton Požar

V Košani pri Pivki smo se novembra lani poslovali od borca-kurirja Antona Požarja-Planinca, rojenega 1911. leta na Novi Sušici. Kot aktivist je v NOG začel delati že oktobra 1942. leta. Marca 1944. leta je bil na Stari Sušici ujet in zaprt v Sežani in v Postojni, od koder mu je uspelo pobegniti. Priključil se je reledni kurirski postaji P-2/a v Brkinah. Po vojni je bil aktiven delavec v DPO. Za njegovo aktivno delo med NOV in po vojni je prejel dvoje odlikovanj in več drugih priznanj.

V Žirovnici smo se v 1983. letu poslovali od članov naše organizacije ZB NOV. Med njimi so bili udeleženci NOB in aktivisti:

Anton Vogelink

Alojz Rozman

Marija Pintar

Rupet Kramar

Ivan Avsenik

Arnolf Dežman

PRAVNI SVETOVALEC

S.P.M. Ali so zavarovanci samostojni obrtniki upravičeni do varstvenega dodatka k pokojnini?

Odgovor: Po novih predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ni več omejitve, po kateri upokojenci zavarovanci samostojne poklicne dejavnosti niso imeli pravice do varstvenega dodatka k pokojnini.

S.K.P. Radi bi vedeli, kakšne olajšave so določene v veljavnem zakonu o davkih občanov iz leta 1982 za kmete borce pri plačevanju davka od dohodka iz kmetijske dejavnosti?

Odgovor: Navedeni zakon ne ureja odmere in plačevanja davka od dohodka iz kmetijske dejavnosti ter prepovedi ureditve tega davka posebnemu zakonu. Izrecno pa tudi določa, da se do uveljavitve tega posebnega zakona plačuje in odmerja ta davek po prejšnjem zakonu o davkih občanov iz leta 1974. Za kmete borce veljajo torej glede davčnih olajšav pri plačilu tega davka še vedno določbe prejšnjega zakona o davkih občanov.

T.V. Zg. Znancu sem posodila svoj osebni avtomobil, da bi zame nekaj pripeljal. Po njegovi krivdi je prišlo do nesreče in do škode na avtomobilu. Znanec trdi, da ni dolžan povrniti škode, ker je bil na vožnji po mojem naročilu. Ali ima prav?

Odgovor: Kdor povzroči škodo drugemu, jo je dolžan povrniti, če ne dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde. Tako pravi zakon. V primeru, ki ga opisujete, ni dvoma, da bo moral znanec škodo povrniti, ne glede na to, da je škoda nastala med vožnjo po vašem naročilu. Odločilno je, da je škoda nastala po njegovi krivdi. Če se ne boste mogli sporazumeti glede povračila škode, boste morali vložiti tožbo pri rednem sodišču.

Dj. S.T. Možu je umrl oče in zapustil nekaj premoženja. Možev polbrat o delitvi premoženja noče nič slišati. Kakšen je postopek v takem primeru?

Odgovor: V zapuščinskem postopku bo sodišče ugotovilo, kdo so pokojnikovi dediči, katero premoženje sestavlja njegovo zapuščino in katere pravice iz zapuščine gredo dedičem in drugim osebam. Svetujemo Vam, da se mož takoj prijavi kot dedič pri pristojnem sodišču, to je tistem sodišču, kjer je premoženje. Sodišče ga bo vabilo na zapuščinsko obravnavo, na kateri bo dal izjavo o sprejemu dediščine, nadaljnji postopek pa bo izvedlo sodišče. Če pa je bila zapuščinska obravnava že opravljena in sodišče ni vedelo, da je tudi vaš mož upravičen do dedovanja, pa bo svoje pravice lahko uveljavljal v pravdi.

V.A.D. Pred štirimi leti mi je knjižna založba poslala knjigo, ki sem jo plačal, nimam pa potrčila. Sedaj me ponovno terjajo. Ali je po toliko času njihova terjatev še upravičena?

Odgovor: Terjatve zastarajo v petih letih, če ni z zakonom določen za zastaranje drugačen rok. V primeru, ki ga navajate, zakon ne določa krajšega zastaralnega roka, tako da Vas bo založba lahko še terjala za plačilo. Svetujemo pa, da zahtevate od pošte, naj pošle dokaz o plačilu, saj pošta o tem vodi evidenco.

S.K.P. Katerim vojaškim invalidom je zagotovljena polna invalidska pokojnina (v višini 85 odstotkov pokojninske osnove)?

Odgovor: Invalidska pokojnina v višini 85 odstotkov pokojninske osnove je po 103. členu zveznega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja zagotovljena zavarovancem - vojaškim invalidom I. do VI. skupine, in sicer tako vojnim kot tudi mirodnim, ob pogoju, da so v obdobju od 15. 5. 1945 do dneva, ko so pridobili pravico do invalidske pokojnine, določen čas opravljali delo, ki se računa v zavarovalno dobo, in sicer zavarovanci 15 let, zavarovanke pa 17 let in 6 mesecev.

Ana Žitko

Na pokopališču pri Fari - Hrenovce smo se novembra lani poslovali od Ane Žitko. Rodila se je v Trstu 1903. leta. Že pred kapitulacijo Italije je začela aktivno sodelovati z NOG. Po njeni kapitulaciji pa se je aktivno in organizirano vključila v delo NOB. Bila je kurirka, obveščevalka ter politična delavka v Podnanosu. Bila je odlikovana z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Franciška Drame

Julija lani smo se poslovali od Franciške Drame, rojene 1905. leta. Zaradi sodelovanja z OF je bila zaprta in internirana v Avstrijo. Od nje smo se poslovali v Zagorju.

Alojz Kasteve

Novembra lani smo se na Prevaljah poslovali od borca, vojaškega invalida Alojza Kasteve. Rodil se je 1920. leta v Pišecah. Ob prihodu sovražnika v domovino je bil takoj aretiran in odpeljan na prisilno delo v Nemčijo, od koder je pobegnil in julija 1944. leta se je priključil Kozjanskemu odredu. Kmalu je postal vodnik voda 1. čete Kozjanskega odreda. Bil je ranjen in ostal je invalid. Po vojni je prišel na Koroško med rudarje. Bil je tudi odlikovan.

Leopold Rozina

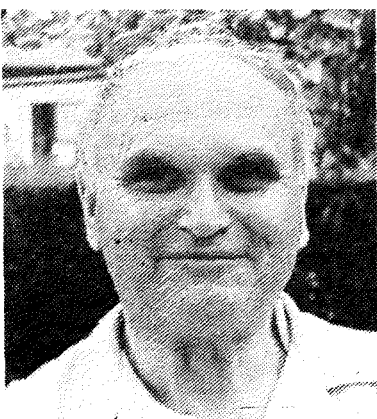
Decembra lani je umrl Leopold Rozina. Rodil se je 1913. leta v Čemšeniku pri Zagorju. V NOB se je aktivno vključil 1944. leta, in sicer v Dolenjski odred. Bil je ujet in zaprt v Ljubljani in v Begunjah. Od njega smo se poslovali v Zagorju.

Jožefa Vidmar

Oktobra lani smo se na Otlici poslovali od partizanske mame Jožefe Vidmar. V NOB je izgubila sina in po svojih močeh je podpirala OF.

Franc Brus

V 81. letu je umrl Franc Brus, član KO ZBB NOV Hotedršica. Od njega smo se poslovali maja lani.

V spomin
Janezu Slovencu

V 61. letu starosti nas je zapustil Janez Slovinc. Smrt je iztrgala iz naših vrst izrednega človeka, borca in uglednega družbenopolitičnega aktivista. Vse svoje življenje je posvetil revolucionarnim idejam. Z velikimi izkušnjami in znanjem je posegal v vsa družbenopolitična dogajanja. Zaradi svoje skromnosti, delavnosti in poštenosti je bil nadvse priljubljen.

Janez Slovinc se je rodil v 6-članski kmečki delavski družini. Starši so se z družino preselili že leta 1930 v Tomačevo, kasneje v Stožice in na Ježico, kjer je Janez obiskoval osnovno šolo in realno gimnazijo v Ljubljani. Tu se je na široko povezoval z mladino, telovadil v sokolskem društvu, bil v te-

snih stikih s člani »Vzajemnosti« in v gimnaziji organiziral skupino, ki je razširjala glasilo »Srednješolca«.

Član Skoja je bil od junija 1941, septembra pa že član KPS. Postal je mladinski voditelj pri Skoju in kasneje tudi sekretar mladinske OF za rajon Ježica. Novembra 1941 je odšel v Pučlesko četo in z njo v II. grupo odredov. Hrabro se je bojeval v vseh bojih, ki jih je imela II. grupa odredov od Janča, na Stajerskem in na Kozjanskem, kjer je bil ranjen. Po okrevanju je bil v vodstvu Goriškega vojnega področja, kasneje je delal v političnem oddelku 30. divizije in nato je bil postavljen za pomočnika političnega komisarja 19. brigade Srečka Kosove.

Po vojni je bil zaposlen v sekretariatu za notranje zadeve Slovenije in od 1947. do 1951. v zveznem sekretariatu za notranje zadeve v Beogradu. Nato je v Ljubljani vodil Zavod za rehabilitacijo invalidov »Soča«, kasneje pa je bil vodilni delavec pri podjetju »Žito«. Vseskozi je bil aktiven družbenopolitični delavec. V krajevni skupnosti Brinje je bil predsednik sveta in v odboru ZB NOV, v občinski konferenci SZDL predsednik sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil NOB, predsednik odbora medvojnih aktivistov OF bivšega rajona Ježica, član sveta za kmetijstvo in preskrbo ter član koordinacijskega odbora za revolucionarne tradicije pri mestni konferenci SZDL, predsednik zbora območne skupnosti Ljubljana - zavarovalna skupnost Triglav in član izdajateljskega sveta ljubljanskega Dnevnika. Od vsega začetka je bil Ja-

nez eden vodilnih članov odbora za organizacijo tradicionalnega Pohoda po poteh partizanske Ljubljane. Pomembne dolžnosti je imel tudi v odborih skupnosti borcev bojnih enot, v katerih je deloval med vojno. Bil je navdušen športni delavec in vrsto let je bil podpredsednik hokejskega kluba Olimpije in Tivoli.

Janez Slovinc je nosilec partizanske spomenice 1941, podpolkovnik JLA v rezervi, nosilec številnih državnih odlikovanj in družbenih priznanj. Družbenopolitične organizacije, društva, delovne organizacije, občani njegove krajevne skupnosti, predvsem pa mi borci smo z njegovo prerano smrtjo izgubili dobrega tovariša in prijatelja, ki je veliko prispeval k gradnji naše socialistične samouprave skupnosti v ožjem in najširšem okolju. Zelo ga bomo pogrešali, se spominjali nanj in ga trajno ohranili v svojih srcih.

Dušan Rebolj

Telegram
RO ZBB NOV Slovenije

Ob smrti tovariša Janeza Slovenc-Popaja, enega izmed največjih tvorcev in nosilcev narodnoosvobodilnega boja na Kozjanskem, priznanega družbenopolitičnega delavca, velikega humanista in našega prijatelja, izrekamo vsem njegovim soborcem in sodelavcem iskreno sožalje.

DO v ustanavljanju »Spominski park« Trebče, Bistrica ob Sotli

Idejni vodja narodnoosvobodilnega gibanja v Slovenskih goricah

Jože Kerenčič se je rodil kmečkim staršem 9. marca 1913 v Jastrebcih pri Kogu. Po zgodnji očetovi smrti je mati Uršula ostala sama z otroki. Nadarjenega fanta je poslala na učiteljske v Maribor. Učiteljske je končal 1934. leta. Že v Mariboru se je vključil v napredno mladinsko gibanje. Po končanem učiteljskem se je vpisal na filozofsko fakulteto v Ljubljani, oddelke za matematiko in fiziko. Tudi tukaj se je družil z naprednimi študenti, tako je sodeloval v naprednem študentskem klubu Njiva.

Med počitnicami se je vračal v domači kraj, kjer je sodeloval v Društvu kmečkih fantov in deklet. Spoznal je težko življenje viničarjev, te probleme preučeval in napisal razpravo Zemljiški odnosi v Jeruzalemskih gorah. V njej je napisal, da viničarski odnosi ne bodo rešeni, dokler zemlja ne bo postala last tistega, ki jo obdeluje. Tesno je sodeloval s ptujskimi in prekmurskimi komunisti. Prvega septembra 1935. je bil soorganizator znanega ljudsko-frontnega shoda viničarjev, kmetov in delavcev v Ljutomeru. Na teh demonstracijah je bil en udeleženec ubit, drugega pa so orožniki ranili, ko so za vsako ceno hoteli razgnati demonstrante.

Na Kogu je Kerenčič ustanovil pollegalno društvo prijateljev SZ ter pomagal pri organiziranju raznih tekmoval, ki jih je organiziralo društvo KFD. Na univerzi v Ljubljani je diplomiral 1938. leta. Leta 1939 je postal član KPJ.

Večkrat je zahajal k stricu Antonu Kerenčiču v Pesnico pri Mariboru. Stric je imel gostilno in kmetijo. Na njegovem domu so se že pred vojno sestajali nekateri člani KPJ in SKOJ z območja Maribora. Po opravljeni diplomiji je bil Jože nekaj časa brezposeln. Šele v šolskem letu 1940/41 je dobil službo na meščanski šoli v Gornji Radgoni. Pri delu je moral biti izredno previden, saj je bil osumljen komunistične dejavnosti. Kljub temu mu je na šoli uspelo zbrati okrog sebe skupino mladincev, ki jih je levo usmerjal. Tukaj ob meji je še globlje spoznal delovanje Kulturbunda, zato je ljudi opozarjal na fašistično nevarnost, ki je grozila onstran meje. Dijaki so ga imeli zelo radi. V prostem času jim je govoril o SZ, socializmu ter jih seznanjal o nevarnosti fašizma, ki je pretel vsej Evropi. V Gornji Radgoni se je vključil v kulturno življenje.

Marca 1941 je bil mobiliziran v jugoslovansko vojsko. Ob njenem razsulu se je vrnil v rojstni kraj Jastrebec pri Kogu. Vest o ustanovitvi OF je prodrla tudi v Slovenske gorice. Že maja je začel Kerenčič na Kogu zbirati okrog sebe zanesljive ljudi, med njimi mlade kmečke fante: Franca Zabavnika-Branka, Ivana Rizmana, Bogomirja Pokrivača, k sodelovanju pa je pritegnil tudi brata Franca in Stanka, ki je bil mehanik na Ptuj. V Ljutomeru se je povezal z Jakobom Babičem, Janezom Varogom, inž. Josipom Hedžetom in drugimi. Večkrat je zahajal v Gornjo Radgono in pritegnil k sodelovanju bivše učence. Povezal se je z Jožetom Holcem, ki se je kot skojevec vrnil v svoj kraj in se zaposlil pri Murski regulaciji v Gornji Radgoni. Holc je postal član SKOJ na tehnični srednji šoli v Ljubljani. Profesor Jože Kerenčič je zahajal k Vinku Megli k Tomažu, prav tako pa v Koračice, kjer sta že sodelovala v odporišnem gibanju Milena in njen brat Branko Bokša. Zahajal je tudi v Središče ob Dravi, kjer sta bila povezana z narodno-

osvobodilnim gibanjem inž. Polde Berce in žena Milena. Večkrat se je oglašil pri dr. Metodu Spindlerju v Juršincih, ki je bil znan organizator OF v Slovenskih goricah. Na Kapeli je prišel v stik z Jožkom Talanijem, skojevcem, ki se je aprila 1941 vrnil na svoj dom in se vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Na Moti pri Ljutomeru je bil povezan z Nado Rajhovo, prek nje pa s Senčarjevimi iz Strigove.

Jože Kerenčič je po Slovenskih goricah vodil več sestankov OF. Ponavadi se je vozil s kolesom, oblečen v kmečko obleko, in imel je velik mesarski cekar, v katerem je večkrat prevažal propagandno gradivo. Prvega junija 1941 je vodil sestanek nekaterih organizatorjev OF na domu Jakoba Babiča na Cvenu pri Ljutomeru. Junija 1941 se je udeležil sestanka nekaterih organizatorjev OF v Mostju pri Ptuj pri Toplakovih, kjer so se dogovorili o sodelovanju obeh področij v narodnoosvobodilnem gibanju. Dne 12. julija 1941 je vodil sestanek organizatorjev OF v Ljutomeru, kjer so ustanovili mestni odbor OF ter za sekretarja postavili Jakoba Babiča. Na istem sestanku so ustanovili tudi mestni komite SKOJ, naloge sekretarja pa je prevzela Nada Rajh.

PK KPS za Štajersko je pošiljal v Slovenske gorice že leta 1941 kadrovske pomoči. Inž. Rado Iršič je na tem območju vodil več sestankov OF. Iz Maribora so aktivisti prinašali tudi propagandno gradivo. Narodnoosvobodilnemu gibanju je pomagala na desni strani Mure tudi prekmurska partijska organizacija. Avgusta 1941 je bil tako poslan na delo v Slovenske gorice Stefan Kuhar-Bojan, kar je pripomoglo k temu, da je bilo že septembra 1941 ustanovljeno ljutomersko okrožje OF in KPS. Naloge okrožnega sekretarja OF je opravljal Jože Kerenčič, medtem ko je okrožni sekretar KPS postal Stefan Kuhar-Bojan. Milena Bokša-Boža pa je postala okrožna kurirka.

Jeseni 1941 je narodnoosvobodilno gibanje na področju Slovenskih goric že doseglo precejšen organizacijski razmah. Okupatorja je to zelo vznemirjalo. Med aktiviste OF je vrnil svoje agente. Tako je prišlo do izjave. Dne 15. oktobra 1941 so Nemci aretirali sekretarja OF za Ljutomer in okolico Jakoba Babiča. V ljutomerskih zaporih so ga nečloveško mučili. Zdrobili so mu prsni koš, toda nič ni hotel izdati. Nemci so besneli in ga že naslednji dan, to je 16. oktobra 1941 ustrelili. To je bila prva žrtev v Pomurju. Po ustrelitvi Jakoba Babiča so aktivisti po Ljutomeru in okolici organizirali trotilno akcijo. Letaki so opozarjali ljudi, naj ne zaupajo okupatorju. Nemci so oktobra 1941 aretirali nekaj aktivistov tudi na radgonskem območju. Jože Kerenčič je 15. oktobra 1941 sklical sestanek nekaterih aktivistov območja pri bunkerju Frančka Pintariča v Spodnji Ščavnici. Navzoči so analizirali razmere in se

dogovorili, da gresta Franček Pintarič in Jakob Vreča v partizane in se tako izognejo aretacijam. Okupator pa je nadaljeval z aretacijami, saj sta izdajali bivši kurirki PK KPS za Štajersko Greta Rancinger in Sonja Oman. Vse je kazalo, da bo narodnoosvobodilno gibanje po hudih udarcih zamrlo. Da bi to preprečili, so aktivisti v severovzhodni Sloveniji organizirali pokrajinsko konferenco OF za Štajersko na domu Jožeta Kerenčiča v Jastrebcih pri Kogu. Konferenca je bila 1. 11. 1941. Navzoči so analizirali položaj in sklenili poživiti delo. Poživitev je bila le začasna, kajti okupator je nadaljeval z aretacijami. Zveze z aktivisti Slovenskih goric in PKKPS za Štajersko so bile začasno pretrgane, zato se je Stefan Kuhar-Bojan napotil v Maribor, da bi vzpostavil nove zveze. To je bilo zanj usodno. Na mariborski ulici ga je prepoznala Greta Rancinger ter ga izdala okupatorju. Nemci so ga zajeli. To je bil nov udarec narodnoosvobodilnemu gibanju v Slovenskih goricah. Ker se Stefan Kuhar ni vrnil dogovorjenemu času na ljutomersko območje, sta šla Jože Kerenčič in Milena Bokša-Boža v Maribor, da bi vzpostavila nove zveze. V Mariboru sta na železniški postaji zagledala plakat o ustreljenih talcih in med imeni je bil tudi Stefan Kuhar-Bojan, ki so ga Nemci ustrelili kot talca že 15. 11. 1941. Ustrelitev Stefana Kuharja ju je močno prizadela. Iz Maribora sta se odpeljala z vlakom v Pesnico pri Mariboru k stricu Jožetu Kerenčiču. Ko sta sedela v gostilni, je prišel v gostilno neki pesniški nemčur. Čez nekaj časa je Jože Kerenčič dobil obvestilo, da se mora zglasiti na občini. Niti najmanj ni posumil, da je bilo to zanj usodno. Ko je stopil iz gostilne, je iz mariborske smeri pripeljal gestapovski avtomobil. Gestapovci so ga v naglici zajeli ter ga stlačili v avto. Zaprli so ga in ga nečloveško mučili. Nič ni izdal. Na Ptuj so Nemci zaprli tudi njegovega brata Stanka, v Jastrebcih pa so aretirali mater Uršulo in brata Frančka.

Dne 27. decembra so Nemci v enem dnevu v Mariboru ustrelili pet talcev s Koga in okolice. Med talci sta bila tudi Jože Kerenčič in njegov brat Stanko.

Izguba Jožeta Kerenčiča je bil velik udarec celotnemu narodnoosvobodilnemu gibanju v severovzhodni Sloveniji. Nemci so zadeli v živo, saj so zajeli enega izmed najaktivnejših borcev za svobodo v Slovenskih goricah.

Mati Jožeta Kerenčiča Urška je doživela tragično usodo. Bila je svetel lik kmečke žene. V zaporu se je kljub nečloveškemu mučenju junaško držala. Zavračala je vsako hrano ter poudarjala, da od tistih, ki so ubili njene otroke, ne more sprejeti hrane. Iz zaporov so jo Nemci odpeljali v taborišče Auschwitz. Tudi tam je zavračala še tako skromno hrano, tako da je silno oslabela. Jedla je le toliko, kolikor so ji odstopile že od tako skromne hrane njene sojetnice. Nemci so jo vrgli na skladowno drvo, tako da je kot se spominjajo njene sotrpinke, zgorela na grmadi. Jožetovega brata Frančka Kerenčiča pa so Nemci ubili v taborišču Dachau.

Jože Kerenčič je bil 27. 11. 1963 imenovan za narodnega heroja. Ljudstvo Slovenskih goric ga ne bo nikoli pozabilo.

Drago Novak

Kakšna sta življenje in delo v OK ZSMS Ljubljana Center

Izročila, politična šola, delovne akcije...

Po publikaciji Mladina Slovenije 1982, v kateri je popis števila mladih v letu 1981, živi v občini Ljubljana Center približno 35.000 mladih. Kar velika številka, in verjetno se do danes bistveno ni spremenila. Pa se nam je zdelo prav, da se malo pozanimamo in zapišemo, kolikor seveda na polovici časopisne strani lahko, kako ti mladi živijo, kakšni problemi jih tarejo, kaj jih najbolj zanima in kako so organizirani.

Podatke smo poiskali na občinski konferenci ZSMS Ljubljana Center, kjer sta nam tamkajšnji predsednik OK Jaka Jurček in sekretar Dare Trbič rada postregla z njimi. Najprej smo izvedeli, da je 250 osnovnih mladinskih organizacij v organizacijah združenega dela v občini Ljubljana Center, da je 12 00 po krajevnih skupnostih, 25 pa jih obsega vzgojo in izobraževanje, kamor sodijo poleg osnovnih in srednjih šol tudi domovi. Prav šolajočih se mladincev je največ, kar 19.000; 11.000 jih je v združenem delu, 6.100 pa takih, ki so aktivni v krajevnih skupnostih. Pa naj bodo te številke le okvirna podoba, saj ima Center posebnost, na katero sta me moja sogovornika še posebej opozorila, da namreč takó število osnovnih organizacij, kakor tudi število mladincev v njih niha; dogaja se, da se neka osnovna mladinska organizacija seli iz občine, da ustanavljajo nove OO ZSMS. Poleg teh pa je treba omeniti še družbene organizacije in društva, ki so tudi na ta ali oni način s svojimi dejavnostmi vezane na OK ZSMS Ljubljana Center. Teh je približno 200. Zakaj tudi te? Na občinski konferenci menijo, da ni samo tisti mladinec aktiven, ki se ukvarja s politiko in funkcijami pri organih ZSMS, temveč tudi nekdo, ki je na primer v planinskem društvu ali pa se ukvarja s tehniko oziroma z drugo dejavnostjo.

Gojenje izročil NOB je bilo eno naših prvih vprašanj; pa saj so ga tudi pričakovali, že zato, ker prihajamo od »partizanskega časopisa«.

»Imamo dve pohodni enoti,« pravi predsednik Jaka Jurček, »ki pa sta združeni v eno. To sta pohodna enota 10. SNOUB Ljubljanska, v kateri je mladina v mešani sestavi, ter pohodna enota Jurišni bataljon 15. divizije, ki jo sestavljajo izključno mladi iz vzgoje in izobraževanja. Pohodna enota ima svoj letni program; od zaznamovanja dogodkov do taborjenja. Pot na Borovnico, Rakitno, Ig, Turjak in v Ljubljano je že naš tradicionalni spomladanski pohod. Pravzaprav ni vezan na noben datum, ki bi ga želeli posebej poudariti. Za nas so vsi datumi enako pomembni, vsak dan našega narodnoosvobodilnega boja.«

»Zato nam je pomembnejša vsebina pohoda,« dodaja sekretar OK Dare Trbič. »Pomembno je, da mlad človek gre po poteh, po katerih so nekoč hodili partizani, da spozna spomenike ob tej poti in pomembne so same priprave na pohod, v katerih se mladinci seznanijo, s čim se bodo na poti srečali in kaj se je tam dogajalo med NOB. Tudi samo organizacijsko pripravo prepuščamo pohodnikom. Vedno pa skušamo v vse to vključiti borce. Naš pohod ima tudi obrambno-vzgojni smisel, vključuje orientacijo v naravi in ne zadnje je to zelo primeren trenutek, ko našo revolucionarno polpreteklost povežemo s sedanjostjo in spregovorimo o aktualni mladinski problematiki.«

Kakšna je ta? S katerimi problemi se trenutno ukvarjajo? Tisto, kar sami ocenjujejo za največji organizacijski problem, je veliko nezanimanje mladih v mestnih krajevnih skupnostih. Na vasi je drugače, ker mladinska organizacija dejansko živi s KS. Na OK ZSMS Ljubljana Center si prizadevajo to težavo rešiti v povezavi z družbenimi organizacijami in društvi, da bi prek njih mladinske organizacije v KS bolj zaživele. Vendar je treba vedeti, da mora mladina v KS še drugače zaživeti – v krajevni samoupravi. Ravno tu pa je najtežje. Po eni strani se slišijo pripombe »kaj boš ti, mladinec«, drugod pa v KS ponujajo roko mladim, vendar brez uspeha.

V zadnjem času na OK veliko pozornost namenjajo mladim v združenem delu. Težko je namreč biti navzoč v vseh tamkajšnjih mladinskih organizacijah, zato so sklenili osnovne organizacije iz združenega dela združiti po interesnostih v nekaj skupin, kot na primer v eno skupino banke in zavarovalnice, v drugo proizvodne organizacije, dalje založniške hiše, pa spet posebna skupina, ki združuje kulturno področje itd. Vsak član predsedstva je zadolžen za eno skupino in povezuje njihovo delo. Pred leti so to prakso že izvajali in dobro se je obnesla.

Se vedno smo pri težavah. Je že tako, da se človek največ ukvarja s tistim, kjer ga čevlji žuli. In če je to spodbuda za akcijo, je tako prav, samo tarnanje pa nikamor ne pripelje.

»Aktualna sta stanovanjska problematika in zaposlovanje kot problem, ki bo,« je še posebej poudaril Jaka. Zakaj pa ni kot problem, ki je? V Centru je približno 180 nezaposlenih in mladinci menijo, da to še ni tako stra-

no, da pa bo prišlo iz šol vsako leto več mladih, ki ne bodo našli delovnega mesta. Kako najti oblike dela, da bi to omilili. Takrat bo prepozno. Mislimi je treba sedaj. Sicer ima mladinska organizacija po zakonu o združenem delu pravico, da ustanovi določeno POZD. A pri tem je treba poznati vrsto predpisov. Zato so na OK ZSMS Ljubljana Center pripravili posebno skupino, ki bo te predpise preštudirala in spremljala.

Se pri dveh oblikah dela mladinske organizacije smo se ustavili. Ena od teh pravkar teče, od ponedeljka do petka, osem ur na dan – to je mladinska politična šola, ki jim je že tradicionalna. To je deveta šola MPS, organizirana po 11. mladinskem kongresu. Letos prinaša spremembo. Medtem ko so prej dvajset tem enostavno razdelili posameznim predavateljem, so letos organizirali predavanja po tematskih sklopih, ki omogočajo, da si slušatelji ustvarijo neko celostno podobo. Veliko vrednost imajo razprave na posamezne teme (o posameznih organizacijah kot sestavinah delegatskega sistema, o marksizmu, o usmerjenem izobraževanju, o uresničevanju zakonov v združenem delu, o religiji, o gospodarstvu v občini Center, o kulturi in še čem). Res pa je, da je v tej šoli marsikaj podano zgolj v osnutkih. Te osnutke pa bi veljalo razvijati, morda s to ali ono obliko izpopolnjevanja, s tem, da bi mladinska organizacija preskrbela strokovnjake. Tako bi zavzetim omogočila, da svoje znanje poglobijo. Smisel mladinske politične šole bi bil še večji, čeprav je že doslej šola pokazala absolutno pozitivni vpliv na nadaljnje vključevanje mladih v delo mladinske konference in osnovnih organizacij. Tako meni predsednik OK ZSMS Ljubljana Center. Kaj pa dvaintrideset udeležencev na 9. MPS? Poprosili jih bomo za njihovo mnenje.

Skoraj se ni mogoče posloviti od mladincev, ne da bi spregovorili nekaj besed tudi o mladinskih delovnih akcijah. Kaj so nam povedali, bomo zapisali v prihodnji številki TV-15 na mladinski strani.

Živa Drole

110
sladkogorska
1873-1983

paloma

SMILJANA ADAMIČ, 4. r. Stranice, V. Vlahović

Končan pohod po poteh Štirinajste

Na Ljubnem ob Savinji se je letos končal pohod mladih po poteh 14. divizije NOV in POJ na Štajersko. Ob 40-letnici tega pomembnega pohoda je 425 mladih pohodnikov, prav toliko kot je še živih borcev pohodnikov Štirinajste, prehodilo pot od Seldarjevega ob Sotli do Ljubnega. Ta pot je bila tudi letos razdeljena na štiri etape, na katerih so se pohodniki menjavali. Bili so predvsem iz občin Šmarje pri Jelsah, Laško, Titovo Velenje in Mozirje; OK ZSM iz Šmarja pri Jelsah je letos povabila vrstnike iz pobratene občine Čazma, to je iz tiste občine na Hrvaškem, katere prebivalci so pred 40 leti pripravljali borcem Tomšičeve, Serčeve in Bračičeve brigade izredno gostoljubne sprejeme.

Vso 235 kilometra dolgo pot je tudi letos na spominskem pohodu vztrajala skupina 25 pripadnikov enote JLA, ki nadaljuje izročila 14. divizije. Ob prihodu na Ljubno je v imenu Skupnosti borcev 14. divizije pozdravil pohodnike generalmajor Viktor Cvelbar-Stane, nato je delegacija pohodnikov položila venec k spomeniku padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Vojaki, ki jim je poveljeval kapetan Milorad Buzadžija, pa so (kot na vsem pohodu ob pomniških padlim) izstrelili častno salvo. Legendarni in sedanji pohodniki pa domačini so napolnili dvorano zadržnega doma, v katerem je bilo občinsko tekmovanje v kvizu »Mladost v pesmi, besedi in spretnosti«.

Preden so se pohodniki in

Polaganje venca k spomeniku na Ljubnem ob Savinji, kjer se je končal pohod.

gostje razšli, sem si zapisal vtise nekaterih:

Viktor-Cvelbar-Stane: »Ti pohodi mladih po delu poti naše divizije so vsekakor po-

rok, da spomin na boj s sovražnikom v globokem snegu in hudem, strupenem mrazu ter premagovanje naporov, ki so bili na robu človeške zmogljivosti, ne bo zbledel.«

Miran Šmarčan, rezervni vodnik, komandant zadnje etape, doma iz Nazarij: »Čeprav sem vodil enoto po območju »domače« občine Mo-

zirje, sem se zavedal odgovornosti. Sicer pa je bila disciplina odlična, vse težave smo reševali z razumnim pogovorom in s pesmijo.«

Milorad Buzadžija, kapetan: »Pot je bila seveda naporna, toda ob misli na napore, ki so jih premagovali ob hratnem boju s sovražnikom in naravo ter lakoto naši legendarni vzorniki, je bil spominski pohod lahek. Težave prehojene poti so izginile ob gostoljubnih zasedah na planinskih kmetijah in mitingih. Tak spominski pohod sodi v okvir akcij splošnega družbenega pomena: spoznavajš skoraj hkrati bojno pot Štirinajste, ljudi v teh krajih in njihov sedanji življenjski utrip, med pohodniki, ki smo iz vse Jugoslavije in med pohodniki in domačini se tkejo nova poznanstva, prijateljstva. In to kar so vojaki doživeli na tej poti, bodo seveda zvedeli njihovi domači in prijatelji v Makedoniji, na Kosovu, v Vojvodini, Srbiji, Bosni in Hercegovini, Hrvaški in seveda v Sloveniji. Tako se utrjuje bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.«

STAŠ

V spomin na Staneta Žagarja

Ze tradicionalni 4. patroljni tek v spomin na narodnega heroja Staneta Žagarja, ki je bil minulo soboto, organizirali pa so ga KO ZB NOV Podnart, Dobrava, Kamna Gorica, je v celoti uspel. Udeležilo se ga je okrog 100 ekip, med njimi tudi prvič organizirano nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja. Trikilometrsko progo so idealno pripravile omenjene krajevne skupnosti in nekatere delovne organizacije tega dela Gorenjske. Najhitrejšim patroljam so podelili medalje in priznanja, spominske medalje tednika »TV-15« pa so prejeli tudi najboljši udeleženci – nekdanji borci, pokrovitelj letošnjega 4. patroljnega smučarskega teka pa je bila Kemična tovarna Podnart.

297 tekačev na Srednji Dobravi

Pod pokroviteljstvom Kemične tovarne Podnart je bilo v soboto, 18. 2. 1984, na Srednji Dobravi pri Kropi tekmovanje patrolj v teku na smučeh, posvečeno narodnemu heroju Stanetu Žagarju in soborcem. Čeprav je bila delovna sobota, se je na startu zbralo 297 tekačev, ki so bili razdeljeni v devet skupin.

REZULTATI – moške patrolje do 45 let skupne starosti: Sportno društvo Stranje – Robert Sitar, Metod Močnik, Franci Jelinič; 2. Šola Lucijan Seljak Kranj – Borut Nunar, Robi Bešter, Boštjan Pogačnik; 3. Klub maratoncev Mali vrh – Milan Katrašnik, Klemen Lotrič, Vili Sturm.

Ženske patrolje do 45 let skupne starosti: 1. TVD Gorje – Petra Zupan, Romana Pogačnik, Mateja Kunstelj; 2. Osnovna šola Lipnica – Romana Velikonja, Lea Zlodej, Nada Primožič; 3. Osnovna šola Lipnica – Ksenija Šolar, Brigita Ropič, Tanja Drobnič.

Moške patrolje do 90 let: TVD Gorje – Jože Cigler, Gorazd Ovsenik, Janez Kosmač; 2. TVD Gorje – Branko Gomilar, Florian Frčej, Peter Kosmač; 3. TO Škofja Loka – Pavel Kalan, Bernard Sraj, Jure Humer.

Moške patrolje od 90 do 150 let skupne starosti: 1. TO Škofja Loka – Srečko Pirnat, Niko Soljšak, Tomaž Kalan; 2. Klub maratoncev Mali vrh – Pavle Močnik, Peter Pajk, Srečo Bešter; 3. ŠD Mojstrana – Rado Pristov, Ivo Skumavc, Andrej Janša.

Moške patrolje nad 150 let skupne starosti: 1. ZTKO Radovljica – Stane Anderle, Viktor Repinc, Boris Ahac; 2. Rekreativci Naklo – Ivan Jošt, Alojz Jošt, Milan Dolinšek; 3. SK Jesenice – Zdravko Hlebanja, Franc Košir, Tone Pogačnik.

Ženske patrolje do 90 let skupne starosti: 1. Jamnik – Milena Bešter, Marija Bešter, Ivica Bešter; 2. Naklo – Metka Jošt, Janja Stanovnik, Spela Ahacič; 3. ŠD Dobrava – Marinka Cvetko, Darinka Grilc, Zdenka Tonice.

Ženske patrolje nad 90 let skupne starosti: 1. ŠD Dobrava – Slava Čop, Anica Pfajfer, Sonja Zupan; 2. ŠD Dobrava – Janika Pogačnik, Irena Čop, Majda Novak; 3. TVD Partizan Podnart – Danica Kalan, Lenčka Primc, Marjana Zivlakovič.

Patrolje v uniformah s terenskimi smučmi: 1. LM Logatec – Ivan Pergovnik, Zdravko Godnjavec, Dušan Deglerija; 2. ZEM RSNZ I. – Zoni Koščak, Bojan Kovačec, Goran Likar; 3. ZEM RSNZ II. – Jože Vobrin, Franc Rožman, Janko Končar.

Patrolje ZB NOV: 1. Janko Pristavec, Ivan Cerkovnik, Ivan Štular-Čiro; 2. Franc Hrovat, Rudi Šolar, Srečo Mesarič.

Tekmovalci so pohvalili progo in organizatorje prireditve in obljubljali, da se bodo udeležili tudi pete prireditve, ki bo v letu 1985 na Srednji Dobravi.

Ciril Rozman

J. Č.

Plaketa Tiskarni Slovenija

Republiški odbor ZB NOV Hrvaške in redakcija tednika Arena podelujeta priznanja za najboljše stenske koledarje na temo NOB in revolucija ter povojne revolucionarne gradnje SFRJ. Letos je plaketo ZB NOV Hrvaške in tednika Arena dobila Tiskarna Slovenija iz Ljubljane za grafično realizacijo stenskega koledarja na temo »Titovi gradovi«. Predstavniki RO ZB NOV Hrvaške in tednika Arene so plaketo izdelali 14. februarja 1984 v prostorih Tiskarne Slovenija v Ljubljani.

Najstarejši »ciciban« se ni vdal

Javorovica minulo nedeljo dopoldan. Ta prijetna gorjanska vasica, ki se je ta dan nekoliko zavila v meglo in sneg, je v nedeljo gostila okrog 300 smučarjev, ki so se v veleslalomu potegovali za prehodni pokal – darilo Slovenijašporta iz Ljubljane. Smučarsko društvo ter Iskra iz Šentjerneja sta prireditev odlično pripravila.

Letos krajevna skupnost Šentjerneja in Javorovica praznujeta pomemben jubilej, 40-letnico od tragedije, ko je 16. marca 1944 na pobočjih Javorovice izkrevavelo 125 bork in borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade. Ta

veselega razporeženja ni manjkalo:

»Oj, ta ima pa slab čas,« se je slišalo ob cilju. Inž. Janez Jerman, ki mu je bila namenjena opazka, pa se ni dal: »Ko boš ti toliko star, te še zemlja ne bo nosila, kaj šele

krat samotna gorjanska vasica je tedaj postala krvavo prizorišče žrtvovanja borcev in bork za svobodo.

V spomin na te dogodke iz narodnoosvobodilnega boja so tu vsako leto že tradicionalna smučarska tekmovanja, kjer se v veleslalomu pomerijo vsi: od najmlajših do najstarejših, ekipno in posamezno. Tako je bilo tudi v nedeljo. Toda prijetnejše je bilo, ko so udeleženci tekmovali bolj sami seboj, saj je bilo pri vsakem mogoče videti, da gre bolj za sodelovanje kot pa tekmovanje v pravem pomenu besede. In tako je tudi prav. Čeprav so megla, mraz in sneg vse bolj zastirali pogled na Javorovico,

da bi smučal!« in nato splošen smeh.

Vse udeležence je toplo pozdravil generalmajor Alojz Hren, ki je imel tudi priložnostni govor, ekipnemu zmagovalcu ŠD – Rog Novo mesto pa je izročil prehodni pokal. Vsi ostali najboljši so prejeli medalje in priznanja, spominske medalje pa tudi knjige, darilo časopisa TV-15 pa so prejeli najmlajši, najstarejši, najboljši in najboljše. Tekmovanje so sklenili s tovariškim srečanjem ter na svidenje 1. maja na Javorovici, kjer bo zbor borcev Cankarjeve brigade in slovesnost ob 40-letnici tragedije.

Jože Čurin

Koruzništvo

Ce bi Brazilija uvažala kavo, Kuvajt uvažal nafto, Eskimo uvažal led, Švicarji ure, Nizozemci sir, Danci »bekone« – bi vsi laže razumeli, kaj je to naše »koruzništvo«. Tako pa le uživamo čudno slavo, da smo nekakšni evropski prvaki (ali gre nam vsaj bronasta medalja) med pridelovalci koruze. Sicer pa smo tako častihlepni, da hočemo postati celo svetovni prvaki. Vendar se je treba bati, da bi se utegnili naše koruzništvo razviti še do bolj čudne slave: da bomo postali svetovni prvaki kot uvozniki koruze. Naša ljubezen do koruze je brezmejna. Včasih je naša država pridelala le kakšno polovico sedanjega (lanskega) pridelka koruze, v stari Jugoslaviji pa so državljani jedli koruzni kruh, namreč tisti, ki so sploh kaj jedli. Vendar tedaj ni bilo nikdar takšnega splošnega trobentanja, bobnanja in pritoževanja nad pomanjkanjem koruze, ni bilo takšnega obupavanja, češ da je živina z živinorejo vred v zadnjih zdihljajih, da nam grozi nezasišena katastrofa, lakota ali nekaj takšnega, konec sveta za naše vesolje, mesarstvo, klobasarstvo, špeharstvo (ali kakor že se vse to imenuje), da vrag jemlje prašičerejske, govedorejske, perutninarske farme, vse to pa zaradi tega, ker so mešalnice krmil brez surovin, to se pravi brez koruze. Koruze ni na trgu in nihče ne ve, kje bi naj bilo tistih okrog enajst milijonov ton lanskega pridelka. Ali smo v enem samem mesecu dni pogoltnili vse tiste neznanske gore lanske koruze? Ali se je vsa naša domovina spremenila v pošastno gromozansko žrelo, v nadnaravnega »lintverna«, ki žre dan za dnem na milijone ton koruze?

Seveda si našega koruzništva ne moremo pojasniti niti s tako abotnimi razlagami, ne s čudeži, prav tako ne kot z vsemi »ekonomskimi« modrovanji (»teorijami«). Sicer pa razlage ne morejo nadomestiti tiste tako smrtno krvavo nujno potrebne, nepogrešljive koruze. Vsa dežela hlepi, obupno hrepeni po koruzi. Ni je mogoče utešiti s koruzo iz državnih zalog in, kajpak, klic po uvozu koruze je postal že tako glasen, da je preglušil sleherni trezen preudarek. Nasploh pa ne gre za razlage, zakaj primanjkuje koruze in menda to nikogar ne zanima. Samo po sebi razumljivo se zdi, da pridelovalci jahajo na milijonih ton koruze, kar je pač njihova sveta pravica ali neomajna narodna »tradicija«. Ljubijo koruzo, sovražijo uradne cene in se poživljajo na vso farmersko živinorejo, a tudi sami sovražniki vsakršne reje, ker so se specializirali za pridelovanje koruze (za »jahanje« na koruzi). To so najbolj zakrknjeni decentralisti in najbolj goreči privrženci pridelovanja le ene, edine vrste kmetijskih rastlin (tkim. monokulture). Živinoreja sama nasproti tej »fronti« in mešalnice krmil ter mesna industrija pa so se prav tako »specializirale«, tako da nočejo »imeti nič skupnega« s poljedelstvom ali s pridelovanjem krme (predvsem koruze). Vsak zase, a kje je tisti »bog pa za vse«? Tako torej vsakdo »jaha« na svoji stroki, toda v sedlu so le tisti na koruzi. Koruzništvo je najuspešnejši pospeševalec uvoza koruze pa tudi napol nezakonitega izvoza.

efes

tv-15naš
TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK, Odgovorni urednik: TONE URBAS, Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika: MILENKO STRAŠEK – reportaža: BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija: Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780, Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec, p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35